

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

145210

YARIN GAZETESİ BAŞMUHARRİRİ ARİF ORUÇ'UN FİKİR HAYATI

145210

MASTER TEZİ

Hazırlayan

Kısmet KESİM OVAT

Tez Danışmanı

Prof. Dr. E.Semih YALÇIN

Ankara - 2004

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

YARIN GAZETESİ BAŞMUHARRİRİ ARİF ORUÇ'UN FİKİR HAYATI

MASTER TEZİ

Hazırlayan

Kısmet KESİM OVAT

Tez Danışmanı

Prof. Dr. E.Semih YALÇIN

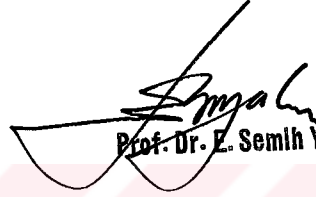
Yazın, 05.04.2005
Prof. Dr. E. Semih YALÇIN

Ankara - 2004

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

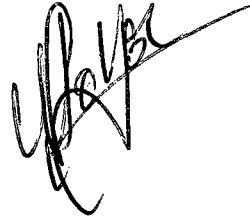
Kısmet KESİM OVAT'a ait **YARIN GAZETESİ BAŞMUHARRİRİ ARİF**

ORUÇ'UN FİKİR HAYATI adlı çalışma jürimiz tarafından **TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

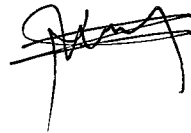

Prof. Dr. E. Semih YALÇIN

Başkan.....

Üye..Prof.Dr.....*Mehmet Nohutoglu*

Üye..Prof.Dr.....*Mustafa Tuncel*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

V

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM, İLETİŞİM ARAÇLARI

I) İLETİŞİM

1. İletişim Nedir?	1
2. İletişim Süreci Nasıl İşler?	2
3. İletişim Türleri	3

II) İLETİŞİM ARAÇLARI

1. İletişim Aracı Nedir?	4
2. Kitle İletişimi	4
3. Kitle İletişim Araçlarının Etkileri	5
4. Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete	6
a) Türkiye'de İlk Gazeteler	6
b) Türkiye'de Gazeteciliğin Gelişimi	8
5. Basınla İlgili Mevzuat Çalışmaları	10
6. II. Meşrutiyet ve Gazeteler	11
7. Ülkemizde Sol Basın	12
8. Mütareke Yıllarında Basın	13
9. Millî Mücadele Döneminde Basın	14
10. İstiklâl Mahkemelerinde Basın Davaları	15
11. Millî Mücadele Sonrasında Hükûmete Karşı Olan Gazeteciler	18

12. 1931 Matbuat Kanunu ile Kurulan Basın Rejimi	20
13. Çok Partili Dönemin Eşiğinde Basın	22

İKİNCİ BÖLÜM

ARİF ORUÇ KİMDİR?

1. Arif Oruç ve Gazeteciliğe Başlaması	24
2. Millî Mücadele Yıllarında Arif Oruç	25
3. Yeni Dünyadan Seyyare-i Yeni Dünyaya	26
4. Arif Oruç ve Yarın Gazetesi	29
a) 1929, 30, 31 Dönemi	29
b) 1946, 47, 48 Dönemi	34
5. Arif Oruç'un Basın Davaları	36
6. Arif Oruç ve Milliyet Gazetesi	39
7. Gazetecilikten Uzak Kaldığı Dönemde Arif Oruç	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ DÖNEME GEÇİŞ SÜRECİNDE BİR GAZETECİ

1. Cumhuriyetin İlânından Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Türkiye	43
2. Yarın Gazetesi Başmuharriri Arif Oruç 'un Dönemin Siyasal, İktisadî, Sosyal, Malî Gelişmelerine Bakışı	45
a) 1929 Aralık, 1930 Ocak Şubat Yazıları	46
b) 1930 Mart, Nisan, Mayıs Yazıları	65
c) 1930 Haziran, Temmuz, Ağustos Yazıları	75

d) 1930 Teşrinisâni, 1931 Kânunusâni Yazıları	85
3. Arif Oruç'un Serbest Fırka İle İlgili Görüşleri	86
4. Arif Oruç'un Dönem Basını ile İlişkileri	95
a) Arif Oruç - Ali Naci Karacan'ın Karşılıklı Yazıları	95
b) Arif Oruç –Yunus Nadi Yazıları	98
c) Arif Oruç – Falih Rıfkı Atay İlişkisi	103
5. Arif Oruç'un Siyasal Girişimleri	106
6. Arif Oruç'un Tefrika Yazarlığı	113
SONUÇ	115
ÖZET	117
SUMMARY	119
EKLER	
EK 1:1929, 1930, 1931Yıllarında Yarın Gazetesi'nde Yayımlanan Arif Oruç'un Yazıları Dökümü	120
EK 2:1946, 1948Yıllarında Yarın Gazetesi'nde Yayımlanan Arif Oruç'un Yazıları Dökümü	125
KAYNAKÇA	126

ÖNSÖZ

İletişim insanlar arasında kurulan toplumsal bir ilişkidir. Bu, bütün toplumlar için temel, gerekli, kaçınılmaz bir etkinliktir. İletişim olmadan toplumun oluşamayacağını söyleyen görüş abartılı değildir. İletişimin olmadığı yerde sadece yığın halinde insanlardan, bireylerin toplamından söz edilebilir.

İletişimin tarihinin insanlığın tarihine eşit olduğu söylenebilir. İletişim denilince, kişiler arası/ yüz yüze iletişimden sonra ilk akla gelen basın; gazete ve gazeteciler olur genellikle.

Gazeteler bulundukları ülkenin şartları ve toplumla da etkileşim içindedir. Tanzimat Dönemi, İstibdat Dönemi, Meşrutiyet Dönemi, Mütareke ve Kurtuluş Savaşı Dönemi, Cumhuriyet Dönemi, başka alanlarda olduğu gibi basın alanında da döneme mahsus uygulamaların görüldüğü, yaşandığı zaman dilimleridir.

Gazetecilerin, özellikle önceki dönemlerde ödünden çok ceza aldığı bilinen bir durumdur. Ülke savunmasına bizzat katılan gazetecilerin bir kısmı alelacele yargılanarak haislere atılmış, sürgünlere gönderilmiştir.

Arif Oruç da geçmiş dönemlerde ülkemizdeki zor şartlarda, neredeyse kelle koltukta görev yapan gazetecilerden biri. Burada itiraf etmeliyim; onu bir çalışma sırasında rastlantıyla buldum. Tevfik Çavdar'ın "türkiye'nin demokrasi tarihi" kitabındaki kaynaklar bölümünde adı gözüme ilişince, ilgilenmeyi düşündüm onunla.

Bu düşüncemi sayın hocam Prof. Dr. E. Semih Yalçın'a açtım. Onun yüreklendirmesiyle bu çalışmaya başladım. Sayın Prof. Dr. E. Semih Yalçın bu çalışmanın her aşamasında yönlendirme ve diğer yardımlarıyla ufkumu açtılar.

Çalışma önemli ölçüde arşiv taramaya dayalı. Böyle olunca araştırma esnasında en çok zaman ayırdığım mekânlar kütüphanelerdi. Bu bağlamda, öncelikle Meclis Kütüphanesi çalışanlarına teşekkürü borç bilirim. Millî

Kütüphanenin yanı sıra, Eği-Tek, TTK ve Yayınlar kütüphanesi görevlilerine de teşekkür ederim.

Bilgisayarla ilgili hemen her konuda yardımlarını esirgemeyen, çalışmanın başlamasından son güne kadar desteğini sürdüren Dursun Kesim'i özellikle anmam gerek. Tezin, tasarım, yazım, düzeltme aşamalarında gösterdiği sabır, titizlik, çaba ve her türlü yardım için eşim Fuat Ovat'a minnet borçluyum. Çalışma özetinin İngilizce çevirisini özveriyle yapan Doç. Dr. Yaşar Selçuk'a da teşekkür ederim.

Başta annem olmak üzere, adını andıklarımın çok anmadıklarım var. Bana sürekli destek veren, yüreklendiren değerli insanlar. Adını anamadığım o iyi insanlara da yürekten teşekkür ediyorum. Bu arada ve özellikle ilk günden, daha düşünce aşamasından çalışmanın ortaya çıktığı güne kadar her aşamada beni sabırla dinleyen, yardımlarıyla destekleyen, yönlendiren, yüreklendiren, bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. E. Semih Yalçın'ı minnetle anmak istiyorum; kendilerine teşekkürü borç biliyorum.

Sunulan belli sınırları olan mütevazı bir çalışma. Gelecek günlerde başka arkadaşların benzer çalışmalara gireceği umudu beni sevindiriyor.

Kısmet KESİM OVAT

Ekim 2004, Ankara

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM, İLETİŞİM ARAÇLARI

1) İLETİŞİM

1. İletişim Nedir?

İletişim giderek daha çok duyduğumuz bir kavram. İletişim sorunları, iletişimsizlik, iletişim araçları, iletişim biçimleri neredeyse hayatımızın ayrılmaz parçaları oldu.

Çok geniş bir alanı kapsamakla birlikte, iletişim: tanımlanabilen, ne olduğu gösterilebilen bir davranış. Kaba bir tanımlı yapılmak istenirse şu söylenebilir: Verici denilen zamansal/ mekânsal bir evrenle, alıcı denilen bir öteki zamansal/ mekânsal evren arasındaki her tür bilgi ve duygu değişimi.¹

İletişimin değişik tanımları yapılmıştır:

İletişimi kısaca, 'bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci' olarak tanımlayabiliriz.²

İletişim iki birey arasında, bir göstergeler dizgesi aracılığıyla sağlanan (simge, mitos, jest, mimik vs.) her türlü duygu, düşünce, bilgi ve anlam iletimidir.³

İletişim bir araç kanalı ile bilgi, duygu, düşünce ve deneyimleri içeren mesajların aktarımı ve paylaşımı sürecidir.⁴

İletişim bir alışverişi, ileti alışverişini anlatır. Burada ileti gönderme, yayma söz konusudur. Ama, iletişim sadece ileti yayma, tek yönlü bir gönderme işleminden ibaret değildir.

¹Ertuğrul ÖZKÖK, **Sanat İletişim ve İktidar**, Ankara, 1982, s. 12.

²Üstün DÖKMEN, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, İstanbul, 2002, s.19.

³ÖZKÖK, a.g.e., s.13.

⁴Birkân Uysal SEZER, "Bir Halkla İlişkiler Kuramı Olabilir mi?" **Halkla İlişkiler Sempozyumu-87**, A.Ü. BYYO-TODAE, 1988, s.217.

İletişim eylemi ileti göndermenin yanı sıra, alma ve tepki göstermeyi, karşı iletiyi de içerir. Olay bir iletinin gönderilmesiyle başlar. Alıcı iletiyi alır ve ona olumlu/ olumsuz tepki gösterir. Süreç böyle işler, gelişir. İletişim budur.

İletişim olgusunda biz iki ayrı öge buluyoruz: Bunlar, “Bilme” ve “Varlık”tır. Varlık, insan varlığı ve onun, içinde somut bir biçim olarak yer aldığı nesneler dünyasıdır. Bilme ise, insanın hem kendisi üzerine ve hem de içinde bulunduğu nesneler dünyası üstüne veriler elde ederek, hem kendi ve hem de bu dünyayı tanımasıdır. ⁵

Muhabere, karşılıklı haber alıp verme; münakale, karşılıklı olarak birbirine ulaşma; mükâleme, karşılıklı konuşma; irtibat, bağlantı; ulaştırma, yalnızca haberlerin ya da öteki bilgilerin değil, her türlü mal, eşya ile insanların da bir yerden bir başka yere ya da başka yerlere götürülmesi anlamlarına gelmektedir. ⁶

2. İletişim Süreci Nasıl İşler?

Konuyla ilgili olarak Harold D. Laswell'in iletişim formülü hemen herkesçe bilinmektedir. Laswell beş soruyla bu olguyu açıklamaktadır.

Kim, ne diyor, hangi kanalla, kime, hangi etkiyle?

Burada kim sorusunun karşılığı verici, ileti gönderendir. Kitle iletişimi boyutunda, bir gazete düşünüldüğünde kim sorusunun karşılığı bu gazetenin yazarı, sözgelimi Arif Oruç'tur.

Ne diyor sorusunun karşılığı iletiyle, yazının içeriğiyle ilgilidir.

Hangi kanalla sorusu iletinin gönderildiği araçla ilgilidir. Sözgelimi Yarın gazetesi gibi.

Kime sorusu hedef kitleyi belirlemek için sorulur. Genel anlamda bir gazete yazarının hedef kitlesi okuyuculardır.

⁵ Şahin YENİŞEHİRLİOĞLU, “İletişim ya da Yaşamı Yansıtırma”, *İletişim*, ALTIA/ Gazetecilik ve H.İ.Y.O., 1981/2, s. 12.

⁶ Önder ŞENYAPILI, *Toplum ve İletişim*, Ankara, 1981, s. 40-41.

Hangi etkiyle sorusunun amacı ise iletinin hedef kitleyi nasıl, ne ölçüde etkilediğini belirlemektir.

Görüldüğü gibi iletişim süreci beş ögeden oluşur: kaynak, ileti, kanal, alıcı, hedef.

Kaynaktan belli kanallarla alıcılara, onları etkilemek amacıyla çok sayıda ileti gönderilmektedir.

Kitlelere iletilen bir haber, o kitleyi, kesinlikle belirli bir çapta ve boyutta değişime uğratmaktadır. Belki de, belki de değil kesinlikle, bu nedenle “kamuoyu” çok önemli evrensel bir güce sahip olmaya başlamıştır. Bu gücü beslemek, yoğurmak, biçimlendirmek, özellikle yönlendirmek, daha çok basın, radyo ve televizyon aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.⁷

3. İletişim Türleri

Hayatımızda çok önemli yeri olan, bir bakıma insan ilişkilerinin temelini oluşturan iletişimin kimi türleri bulunmaktadır. Konuşma, toplantı, konferans, seminer gibi etkinlikler yüz yüze iletişim diye adlandırılır. Bunu kişisel iletişim diye adlandırmak da mümkündür. Bu tür iletişimin özelliği, iletiyi alanın aynı anda yanıt verme, karşı ileti gönderme imkânının olmasıdır.

Yüz yüze iletişim denince doğallıkla bunun çağırışımı da olacaktır: yüz yüze olmayan iletişim. Bu tür iletişimin özelliği iletiyi alanla verenin yüz yüze olmaması ve iletiyi alanın o anda cevap verme, karşı ileti gönderme imkânının bulunmamasıdır. Gazete, dergi, radyo, televizyon gibi araçlarla yapılan iletişim bu tür iletişime örnektir.

İletişimi kişiler arası iletişim ve kitle iletişimi olarak gruplama eğilimi de yaygındır. Kitle iletişimi söz konusu olduğunda kaçınılmaz olarak bazı araçlar da gündeme gelmektedir. Bu yüzden süreç araçlı iletişim diye de adlandırılmaktadır.

⁷ YENİŞEHİRLİOĞLU, a.g.y., s. 12.

II) İLETİŞİM ARAÇLARI

1. İletişim Aracı Nedir?

Anlamalı bir iletiyi alıcıya ulaştıran her şey bir iletişim aracıdır.

İletişim araçları sözlü yada sözsüz olabilir. Kimi iletişim araçları görseldir, göze seslenir. Kimileriye dokunsal olabilir.

Kimi iletişim araçları birkaç duyu organına birden seslenir. Bu tür iletişim araçlarıyla iletiler çok kısa sürelerde geniş halk kesimlerine, büyük kitlelere ulaşır.

2. Kitle İletişimi

Basın ve yayın araçlarının ortaya çıkışı gelişigüzel olmamış, elyazması kitaplarla başlayan, mektuplarla gelişen ve periyodiklerle tamamlanan bir sıra izlemiştir.⁸

Kitle iletişiminin gelişiminin toplumsal koşullarını kentleşme, sanayileşme ve modernleşme hazırlamıştır. Kitle iletişim geniş ve heterojen dinleyicilere ulaşmada, sembollerin dağılımını sağlayan radyo, tv., film gibi teknik kolaylıkların kullanıldığı tüm teknik ve kavramları içine alır.⁹

Kitle iletişimi terimi kamuya, kitlelere yönelik ileti üretimi ve dağıtımının kurumsallaşmış biçimlerini anlatmaktadır.¹⁰

Kitle haberleşmesi basit bir şekilde, "çeşitli insanlardan meydana gelmiş bir topluluğa bu gaye için geliştirilmiş araçlarla bilgi, fikir ve tutumların ulaştırılması ve böylece belirli bir insan topluluğu içinde benzeşme ve birlik taşıyan bir toplum (communis) yaratmasıdır."¹¹

⁸ M. Nuri İNÜĞÜR, **Basın ve Yayın Tarihi**, İstanbul, 1978, s. 15.

⁹ JANOVITZ, Morris, "The Study of Mass Communicaiton", **International Encyclopedia Social Scienes/ 3**, 1968, s. 41.

¹⁰ Ayselİ USLUATA, **İletişim**, İstanbul, 1998, s. 73.

¹¹ TOKGÖZ, a.g.e., s. 34-35.

3. Kitle İletişim Araçlarının Etkileri

Kitle iletişim araçlarını kullananlar ve eleştiriciler kitlesel araçların toplumsal değişimde en yetkili ve güçlü araç olduğuna inanmaktadır. Toplumbilimciler ise kitle iletişim araçlarının sınırlı etkisinin olduğunu söylemektedir.¹²

Üzerinde uzlaşılan nokta, kitle iletişim araçlarının az ya da çok insanları etkilediğidir. Kimi araştırmaların ortak sonuçlarına göre pek çok insan televizyonda gördüğü gibi giyinmekte, eğlenmekte, alışverişlerinde de yine bu araçlardan etkilenmektedir.

Kamuoyu oluşumunda da kitle iletişim araçlarının etkisini görmezden gelmek mümkün değildir.

Geniş anlamda kamuoyu, halkı ilgilendiren belli bir mesele hakkında, belirli bir zamandaki genel yargı yahut ortak kanaattir.¹³

“Kamuoyu, belli bir zamanda, belli bir tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplarına hâkim olan kanaattir.”¹⁴

Tanımlarda belli bir konu, bir problem, bu konuyla ilgili genel yargı, toplumsal hayatın olay ve olgularıyla ilgili düşünce ve kavramlar öne çıkıyor.

Kamuoyu denilen olgunun aslında, toplumda yoğun ve etkin eylemlerle ağırlık kazanan grupların görüşlerinden oluştuğu kolayca anlaşılır: Kamuoyu, kendini toplumda daha güçlü olarak duyurabilen kesimin görüşlerinden etkilenir. Kamuoyu oluşturmak deyimi, belli bir kesimin, görüşlerini toplumun büyük bir bölümüne tarafından benimsetmek için harcadığı çabaları simgelemektedir.¹⁵

Kamuoyu oluşturan kişisel kanaatlerin biçimlenmesinde çeşitli sosyal ve psikolojik etkenler rol oynar.¹⁶ Bunlar:

A) Psikolojik faktörler

¹² JANOVITZ, a.g.y., s. 41.

¹³ Bülent DÄVER, *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara, 1972, s. 251.

¹⁴ Münci KAPANI, *Politika Bilimine Giriş*, Ankara, 1975, s. 111.

¹⁵ Artun ÜNSAL, *Siyaset Bilimine Giriş*, (Ders Notları 1980-1981), Teksir, Ankara, s. 271.

¹⁶ KAPANI, a.g.e.'den başlıklarla alındı. Geniş bilgi için, bkz. a.g.e., s.112-114.

- B) Sosyal çevre
- C) Yüz yüze yapılan temaslar
- D) Kitle haberleşme araçlarıdır.

Günümüzde kamuoyunun oluşmasında en etkili unsurun kitle haberleşme araçları (radyo, televizyon, gazete, dergi, sinema) olduğu genellikle kabul edilmektedir.¹⁷

4.Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete

Basın-yayın araçları sadece okuyucuya bilgi vermekle, okuyucuyu eğitmekle ve dünyadaki olaylardan haberdar etmekle kalmayıp, ayrıca tarih için esaslı bir kaynak teşkil ederler. Gazete koleksiyonları tarih yazarları için değerli bir hazinedir.¹⁸

Yazılı basının gelişimini hızlandıran hiç kuşkusuz 1450 yılında Gutenberg'in değişebilir harfleri bulmasıdır. Asıl gelişimi ise XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Buna karşılık, sözlü veya elektronik basının oluşması, gelişmesi, gazeteciliğe yönelmeleri XX. yüzyılda gerçekleşmiştir.”¹⁹

Türkiye’de en uzun geçmişi olan kitle iletişim aracı gazetelerdir.

a) Türkiye’de İlk Gazeteler

Osmanlı İmparatorluğu bütün büyük imparatorluklar gibi, gereksinim duyduğu haberleri toplayacak bir haberleşme sistemi kurmuştu.²⁰ Ancak bir gazete yoktu.

İstanbul’daki Fransız Elçiliği, 1785’te kendi özel matbaasını kurmuştu. Burada Türkçe basım yapmayı sağlayacak dizgi harfleri de bulunuyordu.1795’te elçilik, “Doğu’da yerleşmiş Fransızlara (Fransa)

¹⁷ KAPANI, a.g.e.,s.112-114

¹⁸ İNUĞUR, a.g.e., s. 16.

¹⁹ TOKGÖZ,a.g.e,1981, s. V.

²⁰ Korkmaz ALEMDAR, İletişim ve Tarih, Ankara, 2001, s. 15.

Cumhuriyetinin sorunları hakkında bilgi vermek, Türklere de Avrupa'yı tanıtmak amacıyla" Bulletin de Nouvelles adlı süreli yayını çıkardı. On beş günde bir çıkan bu yayın, "Türkiye'de ilk gazete" diye nitelenebilir. ²¹

1828'de Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın girişimiyle, Kahire'de yarısı Arapça yarısı Türkçe olarak Vakayi-i Mısriyye gazetesi yayımlanmaya başlanmıştır. ²²

1831'de ilk Türk gazetesi Takvim-i Vekayi yayımlanmıştır. Eskiden Vak'anüvis denilen resmî tarih yazarları vardı. Bunlar yaşadıkları dönemin önemli olaylarını yazarlardı. Ancak yazılar yirmi otuz yıl sonra bastırılabilirdiğinden halk gerçekleri zamanında öğrenemiyor, çoğu kez olaylar yanlış yorumlanıyordu. İşte Takvim-i Vekayi bu mahzurları önlemek, iç ve dış olayları halka zamanında duyurabilmek için çıkarılmıştır. ²³

Başlangıçta Fransızca, Arapça, Rumca, Ermenice, Farsça nüshaları da yayımlanan gazetenin amacı hem habercilik, hem eğitim, hem de devlet icraatının herkesçe bilinip buna uyulması ve böylelikle birliğin sağlanması, dolayısıyla kamuoyu oluşturulmuştur. ²⁴

Haftalık olarak yayımlanmak üzere çıkartılan Takvim-i Vekayi hiçbir zaman haftalık olmamış, yılda en çok 15-20 ve en çok 31 sayı çıkartılabilmıştır. Takvimi Vekayi 1860'dan sonra bir çeşit resmî gazete olmuş, ama yine de zaman zaman çeşitli baskılarla karşılaşmış ve kapatılmıştır. ²⁵ Takvim-i Vekayi'nin çıkmasıyla onu takip eden senelerde gazetelerin kamuoyu oluşturmadaki önemli gücü Osmanlı Devleti idarecileri tarafından çok iyi anlaşılmıştır. ²⁶

Türkiye'de Türkçe olarak yayımlanan ikinci gazetenin sahibi bir İngiliz'dir. William Churchill'in çıkardığı Ceride-i Havadis adlı bu gazetenin ilk üç sayısı parasız dağıtılmıştır.

²¹ Alpay KABACALI, *Türk Basınında Demokrasi*, Ankara, 1994, s. 9-10.

²² KABACALI, a.g.e., s. 10.

²³ İNUĞUR, a.g.e., s.166.

²⁴ KABACALI, a.g.e., s.10.

²⁵ Hıfzı TOPUZ, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, İstanbul, 1973, s. 7.

²⁶ Nesimi YAZICI, *Takvim-i Vekayi (Belgeler)*, Ankara, 1983, s. 19.

Türkiye’de gazeteciliği Tercüman-ı Ahval’in çıkışıyla başlatanların sayısı az değildir. Bu görüşü savunanlar, Takvimi Vekayinin devletin denetiminde çıkmasını, Ceride-i Havadisın ise bir İngiliz tarafından çıkarılmasını öne sürmüşler, bu nedenle bu gazeteleri yok saymışlardır.

b)Türkiye’de Gazeteciliğin Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu’nda gazeteciliğin gelişimi, Tanzimat döneminde olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı toplumundaki gelişmeleri anlamak için gazeteler vazgeçilmez kaynak niteliği kazanmıştır. ²⁷

Gazete incelemeleri, gazetenin doğup geliştiği Avrupa ülkelerinde tarihin özel bir uğraş alanını, basın tarihini yaratmıştır. Türkiye’de ise gazeteler basın tarihinin konusu olmadan önce siyasal, toplumsal gelişmeleri anlamaya çalışanlara kaynaklık etmiştir. ²⁸

Gazetelerin bilgi kaynağı ve farklı görüşlerin yansıtıcısı olarak değerlendirilmesinin sağlıklı sonuç vermesi için yayınlanma koşullarının da dikkate alınması gerekir. ²⁹

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonra gazeteler yeni devletin kuruluş güçlüklerini yayın hayatlarında çok yakından hissetmişlerdir, ama dönemin olaylarına tanıklıkları ve düşünsel gelişimine katkıları devam etmiştir. ³⁰

Şüphesiz basın mensupları içinde hükûmet yanlısı yayın yapanlardan çok, hükûmetin icraatlarını eleştiren, hükûmete karşı muhalif tavır takınan, bunu da yazılarına yansıtan gazeteciler yeni devletin baskısıyla daha çok, neredeyse sürekli karşılaşmışlardır. Bu gazetecilerden biri de Arif Oruç’tur.

²⁷ M. Bülent VARLIK, *Türkiye Basın Yayın Tarihi Kaynakçası*, A.İ.T.İ.A., Ankara, 1981, s. VII, Önsöz’den Korkmaz ALEMDAR.

²⁸ VARLIK, a.g.e., s. VII.

²⁹ VARLIK, a.g.e., s.VII.

³⁰ VARLIK, a.g.e., s.VIII .

Arif Oruç'un 1929 sonunda yayımladığı Yarın gazetesinin muhalefetine başlangıçta biraz hoşgörü gösterilmiştir. Başta sol bir yayım olan Yeni Dünya olmak üzere daha önce bir takım gazeteler çıkarmış olan Arif Oruç, Aralık 1929'da yayımladığı Yarın gazetesinde, Serbest Fırkayı desteklemiştir. Ancak Arif Oruç'un Çerkes Ethem'in yeğeni olması gibi birtakım nedenlerle, Serbest Cumhuriyet Fırkası yöneticileri Yarın'a soğuk bakmışlardır.³¹

Arif Oruç, Yarın'da ülkenin içinde bulunduğu durum dolayısıyla Mustafa Kemal'in başvekilliği üstlenerek ülkeyi ikinci kez kurtarmasını isteyecek ölçüde sertti. Bu yazı yayımlanınca Mustafa Kemal bir demeç vererek, "Bu yolda teklifler hoşuma gitmemiştir ve gitmez. Benim gayem, Türkiye'de, yeni Türkiye Cumhuriyetinde millet hakimiyetini takviye etmek ve ebedileştirmektir. Dediğimiz gibi bir teklifi benim idealimi cidden rencide eden bir manâda telakki ederim." demek zorunluluğunu duymuştu.³²

Arif Oruç, yazılarından, yazdıklarından dolayı birkaç kez mahkemeye verilmiştir. Halkı heyecana düşürücü yayında bulunmakla suçlanmış, yargılanmış, tutuklanmıştır.

Arif Oruç'un Eylül 1931 başında yayımladığı Mücadele gazetesi de daha ilk sayısında toplatılmış ve kapatılmıştır.³³

Yeni Matbuat Kanununun hazırlanması sürecinde de Arif Oruç adı sık sık gündeme gelmiştir Meclisteki tartışmalar sırasında bazı gazetecilerin fikir haydutluğu yaptığından söz edenler olmuştur.

Yirmi dolayında milletvekili söz alarak "muhalif " basını şiddetle eleştirmiştir. Arif Oruç da burada adı anılanlardandır.

³¹ KABACALI, a.g.e., s.149.

³² KABACALI, a.g.e., s.149-150.

³³ Mete TUNÇAY, Arif Oruç'un Yarın'ı, İstanbul,1991, s.13.

5. Basınla İlgili Mevzuat Çalışmaları

Türkiye’de basınla ilgili ilk yasaklar 1858 Ceza Kanunu ile başlamıştır. Bu tarihten altı yıl sonra 1864’te Matbuat Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Oysa, o tarihlerde ülkemizde dört gazete yayınlanmaktadır. Öyle ki, azınlık gazeteleri, yabancı dilde çıkan gazeteler de bunlara eklendiğinde sayı onu bulmaz. Toplam baskıları birkaç bini geçmeyen bu gazetelerin hükûmete meydan okuyacak güce erişmeleri de imkânsızdır.

Bir takım yöneticiler Avrupa’da hükûmetleri sarsan tehlikelerin yarın öbür gün Osmanlı İmparatorluğunda da huzursuzluk yaratabileceğini sezip önceden tedbir almaya yönelmişlerdir.³⁴

Fransa’dan ithal edildiği söylenen Matbuat Nizamnamesinin birinci maddesine göre, gazete yayımlayabilmek için hükûmetin izni gerekir, ruhsat almaksızın her hangi bir lisanda gazete çıkartmak mümkün değildir.

1867 yılında yeni bir düzenleme daha yapılmıştır. Âli Kararname ile hükûmet basına karşı her çeşit yetkiyi elde etmiştir.

Âli Karamamenin son maddesinde şöyle denilmiştir:

“ ... İşbu kararname geçicidir. Bunu yaratan şartlar ortadan kalkınca Kararname de bertaraf olacaktır.”³⁵

Bu Kararname 1909’a kadar yürürlükte kalmıştır. Buna dayanılarak, Diyojen, İbret, Basiret, Hayal gibi gazeteler süreli ya da süresiz kapatılmıştır.

11 Mayıs 1876’da basına ilk sansür konulmuştur.. Hükûmet gazetelerin baskıdan önce muayenesine, kendince zararlı gördüğü kısımların da neşterlenmesine karar vermiştir.

³⁴ TOPUZ, a.g.e., s. 43.

³⁵ TOPUZ, a.g.e., s. 47.

Ertesi gün, Sabah gazetesi, sansürün yasakladığı yazıların yerini boş bırakarak yayımlamıştır.

Sansür kararnamesinin yayımlandığı gün Basiret gazetesindeyse şöyle bir duyuru görülür: “Matbaamızın makinesi bozulduğundan gazetemiz birkaç gün yayınlanmayacaktır”.

Hükûmet çeşitli tebliğlerle de basın üzerinde baskısını sürdürmeye devam etmiştir.

Birinci meşrutiyet döneminde bir basın kanunu tasarısı hazırlanmıştır. Ne var ki Abdülhamit’in onaylamadığı bu tasarı kalem dairesinde unutulup gitmiştir. Bu dönemde katı bir sansür uygulanmış, bazı kelimelerin kullanılması yasaklanmış, kitaplar yakılmış, yabancı basın satın alınmış, yabancı ülkelerle haberleşme engellenmiştir.

İkinci Meşrutiyet dönemine gelindiğinde de basınla ilgili düzenleme çalışmaları sürdürülmüştür. 1909 Matbuat Kanunu Fransız basın kanunundan alınmıştır.

14 Temmuz 1909 tarihli Matbuat Kanunu 8 Ağustos 1931’e kadar yirmi iki yıl yürürlükte kalmış, on beş kez değişikliğe uğramıştır.

6. II. Meşrutiyet ve Gazeteler

24 Temmuz 1908’de İstanbul gazetelerinde çıkan dört satırlık resmî bir bildiri meşrutiyetin yeniden ilân edildiğini ve 1876 Anayasasına göre seçimlerin yapılacağını bildiriyordu. Gazeteciler Sirkeci Garının karşısındaki bir lokantanın bahçesinde toplandılar.³⁶

Otuz üç yıldan beri ilk defa böyle bir toplantı yapılıyordu. Gazeteciler derhal kendi aralarında bir dernek kurmaya karar verdiler. “Osmanlı Matbuat Cemiyeti” adlı bu derneğin o toplantıda temelleri atılmıştır.

³⁶ Ahmet EminYALMAN, *Gördüklerim Geçirdiklerim*, İstanbul, 1971, Cilt I, s. 62.

Yıllardan sonra ilk defa 25 Temmuz 1908 sabahı gazeteler sansürsüz çıkmıştır. Sansürün kaldırıldığı 24 Temmuz günü Cumhuriyetten sonra “Gazeteciler Bayramı” kabul edilmiştir.

O günlerde İstanbul’da topu topu 4 gazete çıkıyordu: İkdâm, Sabah, Tercüman ve Saadet. Bu yeni dönemi izleyen ilk iki ay içinde 200’ün üstünde gazete imtiyazı alınmıştır.³⁷

Her eğilimde gazete ve dergi yayımlanmıştır. Gazete tirajları ikibinden ellibine yükselmiştir. Bu gazete furyası içinde en önemlileri şunlardır:

Yeni Gazete, Tanin, Mizan, Hukuku Umumiye, Serbesti, Sadayî Millet, Şurayî Ümmet, Takvîmî Vakayî, Osmanlı, Volkan, Tercüman, Tasvir-i Efkâr.

İkinci Meşrutîyetin ilânından 1918 sonuna kadar, on buçuk bir yıllık dönem içinde 918 gazete ve dergi çıkartılmıştır.

7. Türkiye’de Sol Basın

Türkiye’de sol basın II. Meşrutîyet yıllarında doğmuştur. Daha önceleri tek tük sol eğilimli yazılar vardı. Hatta Namık Kemal’in İbret gazetesinde bile Avrupa’daki işçi olaylarının önemini belirten sosyalizmden haberler veren yazılar çıkıyordu ama bunlar sol basın tarihi için bir başlangıç sayılmazlar.

İzmir’de 1908 Kasımında, Boykotaj Cemiyeti’nin yayımladığı haftalık Gâve gazetesi Türkiye’de ilk sosyalist gazetedir. Gâve liberal bir sosyalizmi savunmuştur. Bu sosyalizmi ve Türk Devletini kutsal sayan, padişahçı ve hilafetçi bir sosyalizmdir. Gâve, işçilerle esnafı ve sermayecileri uzlaştırmaya yönelmiştir ve batı kapitalizmine karşı çıkmıştır.

1909’da Selânik’te çıkan Amele Gazetesi de ilk sosyalist yayımlar arasında yer alır.

³⁷ Server İSKİT, *Türkiye’de Matbuat Rejimleri*, İstanbul ,1939, s. 76.

İstanbul'da yankı uyandıran ilk solcu gazete Hüseyin Hilmi'nin 26 Şubat 1910'da yayımlamaya başladığı haftalık İştirak gazetesidir. ³⁸

Gazete o dönemde kurulan Osmanlı Sosyalist Fırkasının da sözcülüğünü yapmıştır.

Sosyalist, İnsaniyet ve Medeniyet gazeteleri İştirak'in kapatıldığı dönemlerde, yine aynı kişiler tarafından ancak birkaç sayı çıkartılabilmıştır.

İştirak 1912'de son defa kapandıktan sonra uzun yıllar yeni bir sol gazete çıkmamıştır. Osmanlı Sosyalist Fırkası da dağılmıştır. Ama 1918'de Mütarekeden sonra eski sürgünler İstanbul'a dönmeye başlamıştır. Hüseyin Hilmi de 1919 Şubatında Osmanlı Fırkasını kurmuştur. Partinin bir yayın organı olarak 28 Nisan 1919'da İdrak gazetesi çıkartılmıştır. Bu gazete de uzun ömürlü olmamış ve aynı yıl 22 Temmuzda yayımlanan 33. sayıdan sonra kapanmıştır. İdrak'ın kapanma nedenini o dönemde İdrakte çalışmış olan Münir Süleyman Çapanoğlu şöyle anlatmaktadır: bu son sayısında Sadrazam Ferit Paşa'ya çok ağır yazılar yazıldı, sansürün çıkardığı bütün parçaların yine gazeteye kondu ve bunun üzerine polis ve jandarmanın gazeteyi bastı. ³⁹

8. Mütareke Yıllarında Basın

Mütareke yıllarında İstanbul'da çeşitli eğilimlerde pek çok gazete çıkarılmıştır. Bu gazeteler Millî Mücadeleyi destekleyenler: İleri, Yeni Gün, Akşam ve Vakit ve Millî Mücadeleye bütün güçleriyle saldıranlar: Peyamı Sabah, Alemdar ve İstanbul olarak iki temel gruba ayrılabilir. Bunların dışındakiler zaman zaman çeşitli grupları tutan ve Anadolu'daki direniş eylemine de sempatisi olan gazetelerdir: Tasviri Efkâr, İkdam, Tercüman, Tanin bunlardandır. Koyu İslâmcılar Sebilürreşad'ın çevresinde toplanmışlardır. Komünistler de Aydınlık dergisini çıkartmışlardır.

³⁸ Mete TUNÇAY, *Türkiye'de Sol Akımlar*, Ankara, 1967, s. 26-44.

³⁹ Münir Süleyman ÇAPANOĞLU, *Türkiye'de Sosyalizm Hareketleri ve İştirakçi Hilmi*, İstanbul, 1964, s. 66-75.

Bu dönemde İstanbul'da yayımlanan diğer gazete ve dergilerden dikkati çekenler de şunlardır: Dergâh⁴⁰, Gülerüz⁴¹, Kelebek , Resimli Gazete Sûs⁴², Ümid⁴³, Aydede⁴⁴, Büyük Mecmua.⁴⁵

Kurtuluş (1919'da Almanya'dan dönen sosyalistler çıkarmıştır. Dr. Şefik Hüsnü de gruba katıldı. 1919 Eylülünde yayım hayatına başlamıştır⁴⁶.

9. Millî Mücadele Döneminde Basın

Anadolu'da Millî Mücadeleye paralel olarak bir de Milli Mücadele basını doğmuş, gelişmiştir.

Anadolu basını bu dönemde en basit baskı araçlarıyla çalışmıştır. Bu dönemin dikkati çeken gazeteleri şunlardır:

Millî Mücadelenin ilk gazetesi Mustafa Kemal Sivas'a geldiğinde yayımlanmaya başlayan İrade-i Milliye'dir.

Enver Behnan Şapolyo bu gazeteden önce Ankara'da Millî Mücadeleyi tutan iki gazetenin daha yayımlandığını belirtiyor. Birincisi Avukat Mustafa Kemal'in yayımladığı Selâmet, öteki de Ömer Vasfi'nin çıkardığı Mefkûre'dir.⁴⁷

Hâkimiyeti Milliye 10 Ocakta (1919) çıkmaya başlamıştır.

Yeni Gün, Yunus Nadi tarafından İstanbul'da çıkarılmıştır. Daha sonra 1 Eylül 1921'de Ankara'da çıkmaya başlamıştır. Millî Mücadelenin önemli destekleyicilerindendir. Cumhuriyetin ilânından sonra yeniden

⁴⁰ Mustafa Mithat tarafından çıkarılmıştır.

⁴¹ Sedat Simavi tarafından çıkarılmıştır. Resimli gazete de O'nun tarafından çıkarılmıştır.

⁴² Mehmet Rauf'un kadınlar için çıkardığı gazetedir.

⁴³ Tarık Mümtaz Göztepe yönetmiştir.

⁴⁴ Refik Halit Karay'ın bu mizah gazetesi millî mücadeleye karşıydı. Refik Halit 150'liklerle birlikte sürgüne gönderildi.

⁴⁵ 1919'da Zekeriya Sertel kurmuştur. Baş yazıları Halide Edip Adıvar yazmıştır.

⁴⁶ Beş sayıdan sonra Şubat 1920'de kapanmıştır.

⁴⁷ Enver Behnan ŞAPOLYO, **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın**, Ankara, 1969, s. 112-219.

İstanbul'da çıkarılmaya devam edilmiştir. 7 Mayıs 1924'te yerini Cumhuriyete bırakmıştır.

Öğüt, 1921 Temmuzunda Ankara'da çıkmaya başlamıştır. 2 Ocak 1918'de Afyon'da kurulmuştur. İzmir'in işgali sırasında ise Konya'ya taşınmıştır. İtalyanlar gazeteyi basınca sahibi olan Abdülgani Ahmet Bey Öğüt'ü Ankara'ya taşımıştır. E. B. Şapolyo da yazı kadrosundadır. Gazete 1923'te kapanmıştır.

Seyyare-i Yeni Dünya, Bu gazete önce 30 Ağustos 1920'de Eskişehir'de Yeni Dünya adı ile çıkmaya başlamıştır. Yeni Dünya Yeşil Ordu'nun organı idi. Çerkes Ethem'in desteklediği bu gazeteyi Arif Oruç çıkartıyordu. Yeni Dünya "İslam Bolşevik Gazetesi" olarak kendini tanıtmıştır.

Haftada 6 gün çıkan bu gazete kısa bir süre sonra Ankara'ya taşınmıştır. Adının başına bir "seyyare" eklenmiş ve kendini "Türkiye Komünist Gazetesi" olarak tanıtmıştır. Seyyare-i Yeni Dünya kısa ömürlü olmuş ve 11 Ekim 1920'de kapanmıştır.

Tan, Mustafa Kemal'e kafa tutan Trabzon milletvekili Ali Şükrü Beyin gazetesidir.

Millî Mücadele yıllarında basında millî mücadeleyi destekleyen, desteklemeyen, bazen destekleyip bazen desteklemeyen gazeteler vardır.

Kurtuluş Savaşı'nı destekleyenler arasında: İzmir'e Doğru, Doğru Söz, Yeni Adana, Açıksöz, Babalık, Küçük Mecmua, sayılabilir.

10. İstiklâl Mahkemelerinde Basın Davaları

İstiklâl Mahkemeleri 11 Eylül 1920'de, büyüyen asker kaçakları sorununu çözmek amacıyla kabul edilen "Firariler Hakkında Kanun"la kurulmuştur. 26 Eylül 1920'de mahkemelerin görev alanı, vatan hainliği,

casusluk, memleketin maddî ve manevî gücünü her ne şekilde olursa olsun kırmaya çalışmak suçlarını da kapsama alarak iyice genişletilmiştir.⁴⁸

İstiklâl Mahkemelerinde ilk basın davasının 1923'te açıldığını görüyoruz. Bu dava halifeliğin bir çeşit yargılanmasıdır. Cumhuriyet ilân edilmiş ama halifelik makamı devam etmektedir. Halifeliği savunanlar da az değildir.

10 Kasım 1923'te İstanbul Baro Başkanı eski milletvekillerinden Lütfü Fikri halifeye seslenen bir mektup yazmıştır. Hüseyin Cahit Yalçın da ertesi gün halifeliği savunan bir yazı yazmıştır. Hintli Müslümanlar yani şimdiki Pakistanlılar da o sırada İsmet Paşaya bir mektup göndererek Halifeliğin desteklenmesini istemişlerdir.

Bu mektubun bir kopyası gazetelere gönderilmiş ve mektup aynı gün Tanin, İkdâm ve Tevhidi Efkâr gazetelerinde yayımlanmıştır. Gazetecilerin İstiklâl Mahkemesine verilmesinin sebebi budur.

Mahkemeye verilen gazeteciler şunlardır: Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Cevdet, Velid Ebuzziya.

O yılların ileri gelen milletvekillerinden Topçu İhsan Beyin başkanlığında bir yargı kurulu düzenlenip İstanbul'a gönderilmiştir. Başkan Topçu İhsan, üyeler: Asaf, Cevdet İzrap; savcı: Vasıf Beydir. Gazeteciler vatana ihanet suçundan yargılanmıştır. Hüseyin Cahit Yalçın heyecanlı bir konuşma yapmış, böylece yumuşayan hava sonucu gazetecilerin hepsi beraat etmiştir. Lütfü Fikri 5 yıl⁴⁹ mahkum olmuştur. Oysa yargı kurulu İstanbul'a gelirken İsmet İnönü'nün Ankara garında Topçu İhsan Beye "Cahid'i mutlaka asacaksın." dediği anlatılır.⁵⁰

⁴⁸ Ahmet DEMİREL, **Ali Şükrü Bey'in Tan Gazetesi**, İstanbul, 1996, s. 22-23.

⁴⁹ Meclis 14 Şubat 1924'te bu cezayı affedecektir. Orhan Koloğlu Lütfü Fikri'nin beş yıllık cezasının Büyük Millet Meclisi Trafından hemen kaldırılmasını, İktidarın kendi görüşlerinden vazgeçmeden bir uzlaşma zemini araması olarak değerlendirmiştir. Orhan KOLOĞLU, **Türk Basını**, Ankara, 1993, s.61.

⁵⁰ Feridun KANDEMİR, **Siyasî Dargınlıklar**, İstanbul, 1955, Cilt II, s. 102.

4 Şubat 1924'te Atatürk ve dönem basınının ileri gelen temsilcileri arasında bir toplantı yapılmıştır. 5 Şubat 1924'te İzmir'de gazetecilere verdiği bir yemekte Atatürk basının rolü üzerinde durarak şunları söylemiştir:

“Arkadaşlar, Türk basını, milletin gerçek seda ve iradesinin kendini belirtmesi şekli olarak cumhuriyetin çevresinde çelikten bir kale vücuda getirmelidir, bir fikir kalesi, bir zihniyet kalesi... Basın mensuplarından bunu istemek Cumhuriyetin hakkıdır. Bütün milletin samimi bir birlik ve dayanışma içinde bulunması zarurettir. Umumun selamet ve saadeti bundadır. Mücadele bitmemiştir. Gerçekleri milletin kulağına ve vicdanına gereği gibi ulaştırmakta basının görevi çok, çok önemlidir...”

Takrir-i Sükûn Kanununun çıkmasına da İstanbul basını sebep gösterilebilir. Bu konuda Recep Peker Kanun Mecliste görüşülürken şunları söylemiştir:

“İstanbul gazetelerinin memlekette ne kadar müessese ve makam varsa hepsini tahribe geçtiğini görüyoruz. Şeyh Sait isyanının en birinci müsebbibi bunlardır. En başta Millet Meclisi olmak üzere bütün müesseselere saldırdılar. Bu kanunun teklif edilmesine de İstanbul basını sebeptir. Çünkü yayın ve telkinleriyle isyanın çıkmasına sebep olmuşlardır....”

Meclis, 4 Mart 1925'te Takrir-i Sükûn Kanunu'nu kabul etmiştir. Bu kanunda şöyle deniyordu:

“İrticaa ve isyana ve memleketin sosyal nizamını, huzur ve sükûnunu, güvenlik ve asayişini bozmaya yönelen her türlü teşkilatı, tahrikleri, teşvikleri, teşebbüsleri ve yayınları Hükûmet Cumhurbaşkanının onayı ile yasaklamaya yetkilidir. Sanıkları Hükûmet İstiklâl Mahkemelerine verebilir.”⁵¹

İki yıl için kabul edilen bu olağanüstü durum kanunu, iki yıl daha uzatılmış, 1929'da kaldırılmıştır.

⁵¹ TOPUZ, a.g.e., s.139.

6 Mart 1925 Cuma günü İstanbul'da Bakanlar kurulu kararıyla altı gazete kapatılmıştır: Tevhidi Efkâr, Son Telgraf, İstiklâl, Sebilürreşat, Aydınlık ve Orak Çekiç. Ertesi gün Adana'da Toksöz gazetesi kapatılmıştır.

Üç gün sonra, 9 Mart 1925'te de beş gazete daha kapatılmıştır: Sadayı Hak (İzmir), İstikbâl (Trabzon), Kahkaha (Trabzon), Presse du Soir (İstanbul), Savha (Adana).

15 Nisan 1925'te Tanin süresiz, ardından Resimli Ay dergisi, 12 Ağustos 1925'te de Vatan gazetesi kapatılmıştır.

Önceleri Gazeteler kapatılmış, sorumluları tutuklanmamıştır. Meclisin 7 Mart 1925'de iki İstiklâl Mahkemesi kurmasının ardından ilk olarak Hüseyin Cahit Yalçın tutuklanmıştır. Gazetenin yazı işleri müdürleri ile sorumlu müdürleri Baha, Kadri, Muammer, Nuri Beyler de yakalanmış, Ankara İstiklâl Mahkemesine gönderilmişlerdir. 7 Mayıs 1925' de mahkeme kararını vermiştir: Hüseyin Cahit Yalçın hayat boyunca Çorum'da sürgüne mahkum edilmiştir, Muammer ve Nuri Beyler de ikişer yıl hapis cezası almıştır. Öte yandan Zekeriya Sertel ile Cevat Şakir de bir yazı yüzünden tutuklanmıştır. Ankara İstiklâl Mahkemesindeki yargılanmalarından sonra Zekeriya Sertel üç yıl Sinop'a sürgüne gönderilmiş, Cevat Şakir de Bodrum'a sürgün edilmiştir.

11. Millî Mücadele Sonrasında Hükûmete Karşı Olan Gazeteler

Cumhuriyetin ilânından sonra uzun yıllar yeni bir basın yasası çıkartılamamış 1909 kanunu, Meşrutiyet döneminde yapılan çeşitli değişikliklerle yürürlükte kalmıştır. Basınla ilgili en önemli karar sadece sıkıyönetimin ve sansürün kaldırılmasını öngören 7 Ekim 1923 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Bakanlar kurulu kararnamesidir. Bunda "2 Ekimden itibaren İstanbul'un işgaline son verilmiş olduğu için sıkıyönetimin ve sansürün varlığına artık ihtiyaç kalmamış olduğu ve bunların kaldırıldığı" ilân etmiştir. İstanbul'da I. Dünya Savaşı'ndan beri süregelen olağanüstü duruma son verilmiştir. Ama eskimiş basın yasaları, İstiklâl Mahkemelerinin

kurulması, Şeyh Sait isyanı, İzmir Suikasti ve Menemen olayı gibi gelişmeler ortamı iyice gerginleştirmiştir.

Basında yine zaman zaman normale dönüş denemeleri oluyordu. 1920'de önce Eskişehir'de sonra da Ankara'da Yeni Dünya'yı ve Seyyare-i Yeni Dünya'yı çıkartmış olan Arif Oruç 1929'da İstanbul'da Yarın gazetesini yayımlamaya başlamıştır. Yazı işleri müdürlüğünü Mekki Sait Esen yapıyordu. Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu ile Şemsi ve Burhaneddin adlı iki gazeteci de yazı kadrosunda idi. Yarın gazetesi, Halk Partisine muhalefet yapmıştır. 1930'da Serbest Fırka kurulunca Yarın Serbest Fırka'yı desteklemiştir. Gazetenin baskısı o zamanlara kadar görülmemiş bir ölçüde artarak 80.000'i bulmuştur. Yarın'ın yazıları Halk Partili çevrelerde büyük tepkilerle karşılanmıştır. Bu sıralarda (1930'da), bir muhalefet gazetesi daha kurulmuştur; Zekeriya Sertel, Selim Ragıp Emeç, Ekrem Uşaklıgil ve Halit Lütfü Dördüncü Son Posta'yı çıkarmıştır. Bu dört gazeteci arasında bir görüş ve düşünce birliği yoktu. Ama gazetenin politikasını yönetme işi Zekeriya Sertel'e bırakıldı ve Son Posta hemen bir muhalefet gazetesi oluverdi. Sertel bunu şöyle anlatıyor:

“O dönemde halk arasında geniş ölçüde hoşnutsuzluk vardı. Tek parti sistemi halkı bıktırmıştı. Memleketin kaderini bir parti elinde tutuyor, bu da keyfi yönetime yol açıyordu. Yurttaş düşündüğünü söyleyemiyordu. Seçim hakkını bile özgürce kullanamıyordu. Ben Son Posta'nın ilk sayısında “Boğuluyoruz, biraz hava istiyoruz” başlıklı bir yazıyla o günün baskısına karşı ilk isyan bayrağını açtım. Bu yazı o vakit büyük bir tepki yarattı. Çünkü halkın o günkü şikayetlerine cevap veriyordu. Büyük Millet Meclisi halkı değil, Halk partisini temsil eden göstermelik bir kurum olmuştu. Halk partisinin dışında siyasi parti kurmak yasaktı. Basın sıkı bir baskı altında yaşıyordu. Telefonla gazete başyazarlarına verilen emirlerin dışına çıkılamazdı. En ufak bir hata yüzünden gazete haftalarca kapatılır, sorumlular mahkemeye verilirdi. Yani tek kelime ile halk nefes alamıyordu. Havasızlıktan ve hürriyetsizlikten boğuluyordu.

O zaman esen bu hoşnutsuzluk havasını Atatürk de sezmişti. Hatta bundan dolayı rahatsızdı. Her taraftan gelen şikayetleri işitiyor, buna bir çare arıyordu. İşte aşağıdan gelen bu baskı üzerine Atatürk o sırada ikinci bir parti kurdurtmak yolunu seçti. Serbest Fırkayı kurdurdu.

Partinin başkanı Fethi Okyar bize yakınlık gösteriyor, Son Posta'yı kazanmaya çalışıyordu. Fakat biz bağımsızlığımızı koruyorduk. Serbest Fırka liberalizmi savunuyordu, özel sermayeye önem veriyordu, devletçiliğe karşıydı. Biz ise özel sermayeye devletçe yapılan yardıma karşı şiddetli bir savaşa girişmiştik. Fakat Serbest Fırka'nın kuruluşu memlekette biraz daha özgürlük havasının esmesine yol açtı. Herkes daha özgür konuşabiliyordu. Biz de hürriyet ve demokrasi savaşını daha açıktan yapabiliyorduk".⁵²

Halk Partisinde Yarın'ın, Son Posta'nın ve o zamanlar İzmir'de Serbest Fırka'yı destekleyen Hizmet, Halkın Sesi ve Yeni Asır gazetelerinin yayınları geniş bir hoşnutsuzluk yaratmıştır. Hükûmet yeni bir basın kanunu tasarısı hazırlamıştır.

12.1931 Matbuat Kanunu İle Kurulan Basın Rejimi

1931 Matbuat Kanununun önemli hükümleri şunlardır:

-Gazete ve dergi çıkartmak için ruhsat almak gerekmez, yalnız Hükûmete bildiri verilir. Bu o zamanki koşullar altında önemli bir hükümdür. Ama yedi yıl sonra, 27 Haziran 1938'de yayımlanan bir değişiklik kanunu ile yine ruhsat sistemine döndüğünü görüyoruz.

-Vatan, millî mücadele, cumhuriyet ve devrim düşmanlığı yüzünden hüküm giymiş olanlar veya millî mücadelede işgal altında düşman emellerine hizmet edici yayın yapmış olan kişiler gazete çıkartamazlar.

-Kanun gazete yöneticileri için yüksek öğretim zorunluluğu koymuştur.

⁵² Zekeriye SERTEL, *Hatırladıklarım*, İstanbul, 1968, s. 189-192.

-Kanun gazete ve dergide çalışan bütün muhabir, yazar, fotoğrafçı, ressam ve idare memurlarının adlarının hükûmete bildirilmesini istemiştir.

Kanuna telif hakları ile ilgili maddeler konmuştur.

-Kanuna suç işlemeye kışkırtıcı yazıları, açık saçık yazı ve resimleri, basın yoluyla şantajı, yalan yayımları önleyecek maddeler konmuştur.

-Kanunun ilginç hükümlerinden biri de piyango ve tombala gibi oyunların yasak edilmesidir.

İntihar olaylarının yayımlanması yasak edilmiştir.

Kanunda bazı politik eğilimleri engellemek için de birtakım yasaklar vardır. "Padişahlık ve hilafetçilik yolunda ve komünistlik ve anarşistliği kışkırtıcı yayınlar yasaktır. Yurt dışına çıkartılmış eski hanedandan olan kişilerin gönderecekleri yazıların basılması yasaktır".

Kanunun bir başka maddesinde şöyle denilmektedir: Ülkenin genel politikasına dokunacak yayınlardan dolayı Bakanlar Kurulu kararıyla gazete ve dergiler geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan gazetenin sorumluları başka bir adla gazete çıkartamazlar.

Görüldüğü gibi hükûmet güdümlü bir basın yaratmak istemektedir. Bu maddeyle, yönetim istediği gazete ya da dergiyi kapatma yetkisini elinde bulundurmakta, madde adeta Demokles'in kılıcı gibi gazete ve gazetecilerin üzerinde durmaktadır.

1931 Matbuat Kanunu da bir çok kez değişikliklere uğramıştır.

Genel çerçevede bakıldığında, 1931-1938 yıllarında Türkiye'de basın özgürlüğü hayli sınırlıdır. Basın bütünüyle hükûmetin denetimindedir. Bu dönemin öne çıkan gazeteleri Cumhuriyet, Akşam, Tan, Son Posta , Ulus'tur.

1938 yılında basın özgürlüğü yine kısıtlanmıştır. 1931 tarihli Matbuat Kanununda bazı değişiklikler yapılmıştır. Gazete ve dergi çıkarmak parasal şarta, bankalardan garanti mektubu getirmeye bağlanmıştır. Bildiri sisteminden ruhsatname sistemine geçilmiş; gazete- dergi çıkarmak için

hükûmetten izin alma zorunluluğu getirilmiştir. Okul ve üniversite olayları ile ilgili haberlerin yazılması mahallin en büyük mülkî amirinin iznine bağlanmıştır.

1938 değişiklikleriyle basının denetimi, yönetimi bütünüyle hükûmetin tekeline alınmıştır.

1939 Eylülünde dünyada başlayan savaşın dışında olmamıza rağmen, savaş bahane edilerek, 1940 Kasımı'nda İstanbul bölgesinde sıkıyönetim ilân edilmiştir.

Savaş bitene kadar hükûmet sınırsız yetkiler almıştır. Basın özgürlüğünün hiç lafı olmaz bu dönemde. Bakanlar Kurulu gerekli gördüğü anda dilediği gazeteyi, dilediği sürece kapatmıştır.⁵³

Resmen sansür olmadığı halde uygulamada gazetelere talimatlar yağmış, bunlara uymayanların gazeteleri kapatılmıştır. Basın davaları birbirini izlemiştir. Bu dönemde Almanlar ve müttefikler Türk basınıni elde etmeye çalışmışlardır.

Dönemin önemli gazeteleri; Cumhuriyet, Akşam, Tan, Vatan, Yeni Sabah, Tanin ve Tasvir-i Efkâr'dır.

13. Çok Partili Dönemin Eşiğinde Basın

1946'da çok partili döneme geçilirken gazetelerin büyük çoğunluğu Demokrat Parti'yi desteklemiştir. Seçim hazırlıklarına girişen CHP'nin ise basının desteğine ihtiyacı vardır.

Demokrat Parti basının desteğini kazanmak için de basın özgürlüğünün savunucusu olmuştur.

Celâl Bayar, hür basın kanunu biz demokratlar yapacağız taahhüdünde bulunmuştur. Adnan Menderes de, yayım hürriyetinin diğer hak

⁵³ TOPUZ, a.g.e., s.162.

ve hürriyetlerin güvencesi olduğunu, basın hürriyetinin olmadığı yerlerde yurttaşların diğer hak ve hürriyetlerinin de tehlikeye düşeceğini söylemiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi de basına kimi ödünler vermek zorunda kaldı. Hükümet meclise bazı kanun tasarıları getirmiştir. Seçim Kanunu, Genel Toplantılar Kanunu, Basın Kanununun 50. maddesindeki gazete kapama yetkisinin kaldırılması hakkındaki tasarılar bunlardan bazılarıdır.

Özellikle Basın Kanununun değiştirilmesi sırasında hareketli anlar, ateşli tartışmalar yaşanmıştır. 1 Haziran 1946 günü tasarı kabul edilmiştir. Artık, hükümetler gazete kapatma yetkisine sahip değildir. Böylece gazete ve gazeteciler 1931 tarihli Matbuat Kanunun 50. maddesinden kurtulmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi basının desteğini sağlayabilmek için yeni yeni ödünlere yönelmiştir. Bu durumdan sağ kanad yararlanmış ve irili ufaklı sağcı yayımlar hızla çoğalmıştır. En çok etkisi olan dergi Necip Fazıl Kısakürek'in yayımladığı Büyük Doğu'dur. Bu dönemde milliyetçi ve turancı yayımlar da gelişmiştir. Sol basın ise gerçek bir özgürlük var mı, yok mu, anlayamamıştır.

Mehmet Ali Aybar Zincirli Hürriyet'i çıkartır, Aziz Nesin ile Sabahattin Ali Marko Paşa'yı yayımlamıştır. Marko Paşa 60 bin basmaya başlamıştır. Bu o güne kadar görülmemiş bir satış rakamıdır. Sonuç ilginçtir: Aybar, Aziz Nesin, Sabahattin Ali tutuklanıp, gazeteler de toplatılmıştır.

Yaprak, Varlık, Yeditepe, Kaynak bu dönemin sanat-edebiyat dergileridir. Günlük gazetelerden öne çıkanlarsa; Cumhuriyet, Vatan, Tasvir, Akşam, Yeni Sabah, Tanin, Ulus, Zafer, Hürriyet, Milliyet'tir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARİF ORUÇ KİMDİR?

1. Arif Oruç ve Gazeteciliğe Başlaması

Arif Oruç 1309'da Elâzığ'da doğmuştur. Babası Elâzığ vilâyet matbaası müdürü ve mektupçusu Ahmet Efendi idi. İdadi tahsili yapmıştır. Ana tarafından Edirne'nin Dimetoka kasabasıındandır (Arif Oruç kendi ifadesine göre Dimetoka doğumludur).⁵⁴ Bir zevce ve iki çocuk sahibidir.⁵⁵ Gazeteciliğe 1913'te Tanin gazetesinde⁵⁶ muhabirlikle başlamıştır. 1914'te eski Tasviri Efkâr muhabirliğinde bulunmuştur. Aynı sene içinde Mihran Efendinin Sabah gazetesi adına Balkanlara siyasî muhabir olarak gitmiş, aynı zamanda Sofya'da Türk Sadası isimli Türkçe yevmî gazetenin baş muharrirliğini yapmıştır. Bu esnada Atatürk Sofya Ateşesi, Fethi Bey de Sofya Elçisi bulunuyordu. Arif Oruç o günlerde her ikisi ile de samimî bir dostluk tesis etmiştir. Balkanlardan döndükten sonra tekrar Tasviri Efkâr'a istihbarat heyeti müdürü olarak girmiştir. Mütarekenin en uğursuz ve müşkül zamanlarında Tasviri Efkâr'ın⁵⁷ mesul müdürlüğünü üzerine almış, işgâl ordularının sansürü ile uzun mücadelelerde bulunmuştur.

⁵⁴ Mete TUNÇAY, **Arif Oruç'un Yarın'ı** (1933), s.10. Bu konuda Hürriyet Ana Britannica'da doğum yeri aynen şu şekilde yazmakta "Oruç, Arif (d.1894, Dimetoka 'bu gün Didymoteikon, Yunanistan" **Hürriyet Ana Britannica**, C.24, 1994, s .295.

⁵⁵ **Yarın**, 2 Mayıs 1930.

⁵⁶ **Tanin**, Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret ve Hüseyin Kâzım tarafından 2 Ağustos 1908 de yayımlanmıştır. Balkan Savaşı nedeniyle kendi partisini bile eleştirmekten çekinmeyen Hüseyin Cahit, sahibi olduğu Tanin gazetesini 17 Ocak 1913'de İttihat ve Terakki Partisine devretmiştir. 1913 yılı ortalarında Falih Rıfkı, Tanin gazetesinin yazar kadrosundadır. Edirne'nin Bulgar'lardan geri alınışı üzerine bu bölgede görevlendirilmiş, Edirne ve Dimetoka'dan gazetesine önemli haberler ve makaleler göndermiştir. Bu dönemde Tanin'in yazılarında eski şahsiyet aramak olanaksızdır. M.Nuri İnuğur, **a.g.e.**, s . 289-291.

⁵⁷ **Tasvir-i Efkâr** (Tevhid-i Efkâr) M . Nuri İNUĞUR'un Basın ve Yayın Tarihi adlı eserinde Mütareke ve Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde Türk basını bölümünde Millî mücadeleyi destekleyen veya karşı olan gazeteler dışında üçüncü bir grupta "iki gurubun dışında kalan, bazen birini tutan bazen diğerini tutan, zaman zaman Anadolu'daki direniş eylemine de sempati besleyen gazeteler"başlığı altında değerlendirmeye alınmış.M.Nuri İnuğur, **a.g.e.** , s. 316-324.

2. Millî Mücadele Yıllarında Arif Oruç

Arif Oruç İzmir işgâl edilip, Aydın Zeybekler cephesi kurulduğu zaman Tasvir adına oraya gitmiş ve gazetesine mektuplar yazmak sureti ile Yunan mezalimini ve halkın şuurlu karşı koyma hareketlerini belirtmiştir. Aydın Cephesindeki günleri ile ilgili olarak ilerleyen tarihlerde şu sözleri söyleyecektir:

“Benim kuvayı milliye meselesindeki hayatım iki safhadan ibarettir. Biri Salihli Aydın cephesine teallük eder. Diğeri İstanbulun işgalinden Tasviri Efkâr gazetesi kapandıktan ve Velit B. Maltaya nefyedildikten sonra başlar.

...İzmir işgali akabinde Aydın cephesine gittim. O zaman Tasviri Efkâr gazetesinin müdürü mesul ve heyeti istihbariye müdürü idim.

335 senesi Teşrinievvelinin beşinci günü Akhisara uğradım! O zaman Celâl Bey şimdi İş Bankası umum müdürü, kaymakam Sabri Bey zannederim şimdi Şark vilâyetlerinde kumandan, Manisa Belediye reisi Bahri B. (Manisa mebusu) orada idiler. Kendileri ile görüştüm.

Akhisar cephesinden Salihliye geçtim. Çerkes Ethem ve biraderi orada idi. Onlarda bir hafta kadar misafir kaldım. Bu misaferet zamanında Asaf Bey: Şimdi Kılıç Ali Bey, Enver Paşanın yaveri merhum Salim Bey, meşhur dayı Mesut beyler de orada idiler, Ahmetli cephesini beraber gezmiştik. Bu zevattan ben Afyon Karahisarda ayrıldım.

Doktor Tevfik Rüştü Bey 23 ncü fırka kumandanı Argaşu kahramanı miralay Ömer Lütfi Bey, Aydın Cephesi kumandanı Hacı Şükrü Bey orada idiler. Ben aydın cephesine geçiyordum. Afyon Karhisarda birkaç gün kaldım Kılıç Ali, Salim, Dayı Mesut Beyler Sivasa gitmek üzere Afyondan ayrıldılar. Ben Sandıklıya gittim.

Sandıklıda Refet Paşaya tesadüf ettim. Refet Paşa da Aydın cephesine Demirci Mehmet Efenin yanına gidiyordu.

Konyadan geliyordu. Dinardan Denizliye kadar birlikte gittik. Müşarünileyh oradan ayrıldı. Ben 57nci fırka kumandanı Şefik Beyin yanında kaldım. Zannederim üç gün...

Bilahare Nazilliye Demirci Mehmet Efenin yanına gittim. Sabık dahiliye vekili Roma sefiri Cami bey o zaman Millî Ahrar Fırkası kâtibi umumisi idi zannederim. Şimdiki Ajans müdürü Muvaffak Beyle beraber Nazilliye geldiler ben Nazilliye vardığım zaman (Sivas Kongresi) inikat ediyordu. Hatta yavaş yavaş mebus intihabına da başlanıyordu.

Altuntaş da şehit olan kahraman beşinci fırka kumandanı Nazım Bey o zaman binbaşı idi. O da geldi. Biz, kendisi, erkânı harp İskender Bey, Demirci Efenin topçu kumandanı ile birlikte cepheye gittik. Ve ayrıldık.

Cephede harekatı harbiye reisi Tahir Beye misafir kaldık. Buralarda siperlerde günlerce kaldık. Harekâtı hayatımız pahasına İstanbulda Tasviri Efkâra yazıyorduk. O zaman yani 12 sene evvel ilk harekâtı milliyede Tasviri Efkârı okuyanlar Arif Oruç'un imzasını tamamen hatırlarlar.

Bu bir naçiz hizmet idi ki harekatı milliye kahramanlıklarını o zaman bütün memlekete, bütün dünyaya bildiriyordu.

Korkularından efelerin, zeybeklerin, siperlerin içine kadar gidemeyerek daha Uşaktan geri dönmüş olan bir iki gazeteciyi de hatırlarım.

Bunlardan bir mebus Hakkı Tarık Beydir.

Aydın cephesinden tam dört ay sonra döndük. Avdette merhum kaymakam Arif Beyle de bir hayli, çalışmıştık. İstanbula geldiğimiz zaman 16 gün sonra Tasviri Efkârı kapadılar. (Velit) Beyi Maltaya sürdüler”.⁵⁸

İstanbul'un işgâlini müteakip Tasviri Efkâr sahibi Talha Bey Merhum tevkif edilince, Arif Oruç Ankara'ya kaçmıştır.

3. Yeni Dünya'dan Seyyare-i Yeni Dünya'ya

Arif Oruç 1336 Eylül'ünde Yeni Dünya gazetesini kurmuştur. Bu gazete evvela Eskişehir'de sonra Ankara'da çıkmıştır. Bu gazetenin logosundaki “Dünyanın fukara-i kasibesi birleşiniz” sözü Sovyet müslümanlarından esinlenerek yazılmıştır.⁵⁹ Önce Yeni Dünya sonra Seyyare-i Yeni Dünya

⁵⁸ Yarın, 6 Temmuz 1931.

⁵⁹ www.members.tripod.com/firatd.

adıyla anılan gazete Eskişehir'de çıktığı dönemde Çerkez Ethem'den parasal destek görmüş, Çerkez Ethem lehinde yazılar yazmıştır.⁶⁰

Ethem resmî Türkiye Komünist Fırkası'na katılınca, Yunus Nadi'nin Anadolu'da Yeni Gün'ünün yanısıra, bu partinin ikinci yayın organı olarak Ankara'ya taşınmış,⁶¹ Eylül 1920-21 tarihleri arasında Ankara'da günlük olarak çıkarılmıştır. Heyet-i Tahririye Müdürü Mustafa Nuri olan gazete, Yeşil Ordu'nun yayın organı olarak faaliyet göstermiştir.⁶²

Yeşil Ordu'nun resmî olarak kapatılması ile birlikte Yeni Dünya da kapanmıştır. Bundan sonra İstiklâl Mahkemesinde yargılama faslı başlamıştır. Bir kısım Yeşil Ordu mensubu Ankara İstiklâl Mahkemesinde yargılanmış ve içlerinde ağır suçlarla ceza alanlar da olmuştur. Bu yargılanmaların en önemli sanığı Yeşil Ordu'nun kurucularından Tokat milletvekili, eski Harput valisi, eski içişleri bakanı ve aynı zamanda Halk İştirakiyun Fırkası kurucusu Nazım Bey'dir. Bunu Arif Oruç, Afyonkarahisar milletvekili Mehmet Şükrü, Bursa milletvekili Şeyh Servet Efendi, Kaymakam Vakkas Bey, Baytar Binbaşı Salih Bey ve diğerleri izler.⁶³

Yeni Dünya gazetesinin kurucusu ve yayımcısı Arif Oruç 'a, mahkeme reisi özet olarak şu suçları isnat eder:

Sovyetler Birliği ile gizli ilişkiler ve onlardan para yardımı almak, gazetenin isminin neden yeni Dünya olduğu ve gazetenin finansman kaynakları...v.s.

Arif Oruç Süleyman Sami adlı kişi vasıtasıyla Ruslardan para yardımı istediğini hatırlatan mahkeme reisine şöyle der:

-Arz edeyim efendim; Süleyman Sami denen zatla görüşmediğimi her veçhile ispat ederim. Kendisi Eskişehir'den geçip, Ankara'ya gittiği zaman ben, cephede harp ediyordum. Daha sonra Yeni Dünya gazetesinin neşri için Eskişehir'e geldiğim zaman, Şerif Manotof ismindeki zattan bu Süleyman

⁶⁰ www.kimkimdir.gen.tr.

⁶¹ Bu Türkiye Komünist Fırkasının yayın organı olarak çıkarılması 22 Kasım 1920-2 Ocak 1921 tarihleri arasındadır. **Hürriyet Ana Britannica**, s. 295.

⁶² E.Semih YALÇIN, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kaynaklar I**, Ankara, 2004, s. 183.

⁶³ Cemal ŞENER, **Çerkes Ethem Olayı**, İstanbul, 2001, s. 123.

Sami yoldaşa dair malumat aldım. Ve o zaman bizzat Mustafa Kemal Paşanın bile, ümidi Bolşeviklerde olduğunu resmen Büyük Millet Meclisinde beyan etmesi dolayısıyla, Ethem'in kardeşi Tevfik Bey'e yazdığım bir mektupta, bu murahhasın gelip geçtiğini bildirdim.

Reis Bey'in Ruslardan alınan iki milyon altınla ilgili sorusu üzerine Arif Oruç şöyle der :

-İnsaf buyurun, kerem edin beyefendi. İki milyon altın iki yüz katırla zor taşınabilir. Oturduğum ev ise iki küçük odalı bir kulübeden ibaret, saray değil... Sonra bu para hem de bundan altı ay evvel ne diye bana gelsin de başında Mustafa Kemal Paşa'nın bulunduğu söylenen yeşilordu merkez heyetine gelmesin. Geldi ise herhalde oraya gelmiştir ve bu hususta, onlar sizi daha iyi tenvir edebilir.

Halbuki o günlerde Mustafa Kemal de Ruslardan yardım koparmak için heyet üstüne heyet göndermiştir.⁶⁴

Arif Oruç, Reisin gazetesinin isminin anlamına ve neden böyle bir isim seçtiğine dair sorduğu soruya şu yanıtı verir:

-Bu çok garip.... Yeni Cihan, Yeni Hayat, Yeni Âlem, Yeni Gün, Yeni Devir, kabilinden Yeni Dünya!

Mahkeme reisinin gazetesinin finansmanına ait sorularına ise gazeteyi ilk çıkardığı zaman Ethem Beyden yardım gördüğü, borcunun sekizde beşini ödediği bunu da ispatlayabileceği yanıtlarını verir. Matbaanın ise Ethem Bey'e ait olduğunu ve ayda üç yüz lira kira ödediğini herkesin bildiğini belirtir. Ayrıca üç bin satan bir gazetesinin bütçe açığı olamayacağını, kâr ettiğini anlatır.

Arif Oruç sonuç olarak şöyle demiştir:

"Ve altı sürgülü ortasında mahkeme kapısından çıkarılıp tekrar hapisaneye götürüldük, bir daha da mahkeme heyetinin yüzünü görmedik... Neden sonra da üstümüze kondurulan suçun cezası tebliğ edildi. Sürgün!"

Ankara İstiklâl Mahkemesindeki bu yargılamanın ardından verilen kararda Arif Oruç ile ilgili kısımda şöyle denmektedir:

⁶⁴ Ferudun Kandemir anılarında Cemal Paşa ve Halil Paşaların Rusya'dan Mustafa Kemal'e yazdıkları Rus yardımının olacağına dair müjde mektuplarını yayımlamıştır.

“...Bu arada Yeni Dünya gazetesi başyazarı Arif Oruç da mevkuf kaldığı müddet kâfi görülerek tahliye ve millî maksadın istihsaline kadar hükûmetin münasip göreceği bir yerde ikâmete memur edilmiştir.”⁶⁵

Arif Oruç Eylüldeki aftan sonra, Kasım başlarında Yeni Dünya’yı yeniden yayımlamaya başlamıştır. Gazetenin bu kere ömrü 1922 Ocak ayı başlarına kadar sürmüştür.⁶⁶

4. Arif Oruç ve Yarın Gazetesi

a) 1929, 30, 31 Dönemi

Arif Oruç uzun yıllar değişik gazetelerde çalıştıktan sonra 1929 yılında kendisine ait bir gazete çıkarmıştır,⁶⁷ Yarın. 2 Kânunuevvel 1929’da yayın hayatına başlayan Yarın’da gazete ile ilgili şu bilgileri ediniyoruz: “idarehane: İstanbul Caddesi, Telgraf: İstanbul Yarın, Telefon tesisatı yapılıyor”. Abonelik için de “dahilî için seneliği 1400 Hariç memleketlere 2700” fiyat belirtiliyor. Gazetenin başlığının altında şu ibare yer almakta: “ Arif Oruç Beyin mes’uliyeti altında her gün çıkar, siyasî gazetedir”. Bu ifade 31 Mart 1930’dan itibaren “Başmuharriri ve Mes’ul Müdürü Arif Oruç olarak değişir. Gazetenin fiyatı “5 kuruş” tur. Bu fiyat, gazetenin kapandığı 1931 yılındaki son sayıya kadar hep aynı kalmıştır. Arif Oruç 2. sayfada makaleler yazmaktadır. 12 Mart 1930 tarihinden itibaren yazıları başmakale olarak 1. sayfada yayımlanmıştır.

Gazetede dahilî haberlerin yanısıra haricî haberler verilmesine de önem verilmiştir. Dönemin gazetelerine göre oldukça fazla fotoğraf kullanılmış olduğu da dikkati çekmektedir. Bu fotoğraflar çoğunlukla kabinedeki bakanların veya milletvekillerininindir.

Yarın Gazetesi ilk çıktığı günden itibaren bir muhalefet rolü üstlenmiştir. Arif Oruç gazetesinde özellikle Başbakan İsmet Paşa ve kabinesinin icraatlarını yakın takibe almış, benimsemediği, hatalı gördüğü

⁶⁵ Ferudun KANDEMİR, *Atatürk’ün Kurduğu TKP ve Sonrası*, İstanbul, 1955. s.179.

⁶⁶ Mete TUNÇAY, *Arif Oruç’un Yarın’ı*, s.10.

⁶⁷ Yarın’dan önce “Yeni İzmir”, ve “Yeni Turan” adıyla iki gazete denemesi daha olmuştur. Tunçay, *Arif Oruç’un Yarın’ı*, s.8.

yanlarını keskin bir dille eleştirmiştir. Bu nedenle de dönemin “hükûmet gazeteleri” tarafından sürekli eleştiri yağmuruna tutulmuştur.

Zaman içerisinde gazete biçimsel değişiklikler de geçirmiştir. 12 Nisan 1930 tarihinden itibaren gazetenin sol ve sağ üst köşelerinde özlü sözlerle bir takım mesajlar verilmeğe başlanılmıştır. Bu sözlerden bazıları şöyle:

“Hürriyetin hakikati , hakikatin de hürriyetidir.”, “Hürriyetin meşruiyeti, meşruiyetin de hürriyetidir.” Bu sözlerden bazılarını aktaralım:

“Ruhuna nüfuz edemiyenler, kabuğu ile uğraşırlar”, “Hakikatı göremiyenler hayalâta saparlar ve taparlar.”

“Tenkit hak ve hakikatin tezahürünü mucip olduğundan, hüsnü niyetle tenkit matbuatta elzemdir.”

“Yarın-Hayallere tapmaz, yolsuzluğa sapmaz, gösterişe bakmaz, Hayayı unutmaz, doğruluktan korkmaz, milleti aldatmaz Cumhuriyetçi bir gazetedir.”, “Yarın - Dalkavukluktan öğrenir, yaltaklanmaktan çekinir, ileri geriden kaçınır, kanunsuzluktan sakınır, doğruluğa tapınır, Milliyetçi bir gazetedir”.

“Yalnız kendi gidişlerinde selâmeti görenler, hacaleti tacil etmiş olurlar”, “Hatalarında ısrar edenler, vahameti istihfaf değil, istikbâl etmiş olurlar.”

“Hak ve adaletle karşı karşıya gelmek en büyük cesarettir.”, “ Güneşten gözleri kamaşan ve korkanlar daima karanlıkta kalırlar.”

“Kendi hal ve harekâtının selâmetinden emin olan sorgudan kaçmaz”, “Binaenaleyh doğru ve hüsnü niyet erbabı için adil mahakim miratı sadakattir”.

“Vatandaş! ‘Yarın’ı oku! Çünkü kendi kendinin malı ve binaenaleyh senin malın olan yegane gazetedir!”.

13 Temmuz 1930’dan itibaren gazete sekiz sayfa çıkmaya başlamıştır.

Görüldüğü gibi Arif Oruç kamu oyu oluşturmak için güzel yazılar yayımlamaktan öte, en doğru haberleri vermeyi amaç edinmiştir.

10 Eylül 1930da “yarın değişiyor” başlığıyla verilen haberde şöyle diyor: Bir müddetten beri eskiyen harflerimizi bu gün değiştirdik.Yakında yeni

makinemizde de tab'a başlayacağız. Bu suretle kariimizin teveccühüne lâayk olduğumuzu ispat edeceğiz".⁶⁸

Arif Oruç sınırlı imkanlarına rağmen, okuyucu çekmek, okuyucuyu kazanmak, okur ile sağlıklı iletişim kurmak için çaba göstermiştir. Harf inkılâbından iki yıl sonra yeni yeni makine alması da onun bu konuya verdiği önemin işaretidir.

12 Temmuz 1931'de o zamana kadar "başmuharriri Arif Oruç" olarak çıkan gazete, bu tarihten itibaren "müessisi Arif Oruç" olarak çıkmaya başlamıştır.⁶⁹

11 Ağustos 1931'de yeni çıkan Matbuat Kanunu gereğince önce başmuharriri ve imtiyaz sahibi Arif Oruç gazetecilikten ayrılmış, sonra gazete kapanmıştır. Aynı gün Yarın'da çıkan haberde şunlar söylenmektedir:

"Kanundan sonra iki seneden beri her türlü menfaatlerin fevkinde neşriyatına devam eden (Yarın) ın mesleğinde hiçbir tebeddül olmayacaktır. Yeni matbuat kanunun birkaç maddesi mucebince, bazı gazetecilerin bilfiil gazetecilikle alâkaları kesilmektedir.

Bu meyanda gazetemiz başmuharriri Arif Oruç Bey de gazetecilikten men edileceği söylenmektedir.

Binaenaleyh, iki seneden beri her türlü menfaatlerin fevkinde bir hisle neşriyatına devam eden (Yarın) kemafissabık vazifei neşriyesini ifa edecektir.

Gazetenin erkân ve ailei tahriyesinde, bilhassa meslekinde hiçbir tebeddül olmayacaktır.

Memleketin selâmetini, milletin refahını düşünmekten başka bir gayesi olmayıan (Yarın) tahrir ailesi Arif Oruç Bey hakkındaki bu karar tahakkuk ederse başmuharrirlerinin aralarından bu mecburî çekilişini büyük bir teessürle karşılayacaklardır".⁷⁰

Arif Oruç yazı hayatından çekileceğine dair haberi okuyucularıyla şu şekilde paylaşmıştır:

⁶⁸ Yarın, 10 Eylül 1930.

⁶⁹ Yarın, 12 Temmuz 1931.

⁷⁰ Yarın, 11 Ağustos 1931.

“Allah’a İsmarladık! Matbuat Kanunu bizi yazı yazmaktan men ederse, kanunun emrine inkiyat ederiz, Vilâyetten emir bekliyoruz! Yeni matbuat kanunu iki günden beri tatbik ediliyor. Bundan sonra yazı yazmamak hususunda henüz resmî bir tebliğ almış bulunmuyoruz. Muhtemel şu satırlar iki seneden beri işgal ettiğimiz bu sütunlarda son olacaktır.

İki seneden beri memleketin ıstırapları ile ıstırap çektik. Aklımız erdiği ve gücümüz yettiğinde şu aziz vatanın dertleri ile dertlendik. Onun ihtiyaçlarını kendi öz ihtiyacımız olarak kabullendik. Bilerek veya bilmiyerek bir çok hatalarımız olmuştur şüphesiz... madem ki iki el iki ayakla bir kuru kafadan ibaret mahlukuz. Elbet hatalarımız da olmuştur.

Eğer istemiyerek bir vatandaşın kalbini incitmiş isek, eğer memleket için hayırlı gördüğümüz meselelerde vatandaşları ikaz ederken onları müteessir etmiş isek , hepsinden ve cümlesinden birer birer af diliyoruz.

Bu satırları son defa olarak yazdığımız şu acı saata kadar yalnız memleketin yücelmesinden, büyük Türk milletinin saadet ve refahından başka bir hisle hareket etmiş değildik. Hâlâ da değiliz.

Kanunu her şeyin her kudretin fevkinde tanırız. Ona son derece hürmetimiz vardır. Belki yarın resmî bir emirle yazı yazmaktan men edileceğiz. Buna müteessir değiliz. Yalnız tam yirmi seneden beri 1328 senesinden beri, bilinkita matbuatta kalem sallamış olan tahrir hayatına veda edeceğimiz için derin bir keder ve elem duyuyoruz. Ne yapalım madem ki memleketin selâmeti böyle icap ettiriyormuş, o selâmet namına susmayı, yazmamayı, bir kenara çekilerek büyük ve çok aziz Türk milletinin saadet ve selâmetine dua etmeyi teakup edecek en samimi ve vicdani vazifelerden addediyor ve tanıyoruz.

Tam iki sene Yarın baş sütunlarında bizi okuyan bizi dinliyen bizim düşüncelerimizle ülfet eden asil ruhlu okuyucularımıza yüce saadetler dileriz.

Allaha ısmarladık aziz vatandaşlar! Kanun her emrin fevkindedir”.⁷¹

Arif Oruç okurunu, bütün milleti bir değer olarak görür. İnsanları küçümseme eğiliminde değildir. Tersine okurlarıyla birleşmek, birlikte yol almak eğilimindedir. Bu yönüyle onun bir halk eğitimcisi olduğunu

⁷¹ Yarın, 11 Ağustos 1931.

söyleyebiliriz. Türk milletinin saadet ve selâmeti onun için önemlidir. Kanunlara karşı çıkan değil, kanunları her şeyin üstünde gören biridir.

14 Ağustos 1931 tarihinde beklenen tebliğ gelir gazeteye. Tebliğ de şunlar yazılıdır: "...Yeni matbuat kanunu 8 Ağustos 931 de resmî gazete ile neşrolundu. Ve mer'iyete geçti. Bu gün vilâyet gazetesi ile de neşredildi. Bu kanun mucibince verilmesi icabeden beyannamelerin itası ve 12nci ve 15nci maddelerle müstahdemin hakkında 5nci fasıl ahkâmının nazarı dikkate alınması ve tahsil şeraiti noksanlığı için muvakkat madde ile üç sene tecil olanlar müstesna olmak üzere gazetecilik yapamıyacak olanların hizmetlerine nihayet verilmesi icabedeceğinden muktezasının ifası rica olunur..."⁷²

Yarın'da verilen bu haberden çok az bir zaman geçmiştir 19 Ağustos 1931' günü çıkan Yarın gazetesinin manşetinde şu cümleler vardır:

"Yarın neşriyatını tatile karar verdi. Yeni matbuat kanunu, tatbikat tecrübelerinden sonra tail edilecek olursa tekrar neşriyata başlayacağımızı karilerimize vadeyleriz".⁷³

Arif Oruç Yarın'ın 597nci sayısını çıkardığı 19 Ağustos 1931'den itibaren gazetesini kapatmıştır. Bunda 1 Ağustos 1931 günü Kayseri valisi Suat Beyle sabık müddeiumumi Rıfat Bey hakkında "hilâf-ı hakikat ve muhill-i haysiyet neşriyattan" dolayı, gazetesinin mes'ul müdürü Süleyman Tevfik Beyin 1 yıl 8 ay hapse kendisinin ise tazminata mahkum edilmiş olmasının da hiç kuşkusuz payı vardır.

Hapis cezaları, ağır para cezaları diğer gazeteciler gibi Arif Oruç'u da yıldırmamış ama hayli güç durumda bırakmıştır. Yarın gazetesi, böylece 1946'da yeniden okuyucularıyla buluşuncaya dek yayım hayatına on beş yıl süreyle ara vermiştir.

⁷² Yarın, 14 Ağustos 1931.

⁷³ Yarın, 19 Ağustos 1931.

b) 1946, 47, 48 Dönemi

Yarın gazetesi 4 Kasım 1946 da “Günaydın” diyerek tekrar yayım hayatına başlamıştır. Bir kurban bayramına tesadüf eden ilk sayıda şöyle denilmektedir:

“(Yarın) mutlu bir tesadüfle, Türk milletinin sevinç içinde bulunduğu böyle bir günde yeniden intişar vazifesine başlıyor. Bu mübarek bayramda kimsesiz, yoksul, fakir, Türk yavrularını düşünen (Yarın), dört bayram günündeki hasılatını bunlara terketmeğe karar vermiş ve bu hayırlı gaye ile neşir hayatına atılmıştır”.⁷⁴ Bu cümleler bize Arif Oruç’un sanıldığı gibi Türk kültür vegeleneginden kopuk olmadığını, hayır işlerine de önem verdiğini göstermektedir.

Yarın gazetesinin ilk günkü sayısında rakamsal olarak verilen şu değerler: Yıl:17, sayı : 598-1 kaldığı yerden devam ettiğini gösterir. 1931’de Yarın’ı kapatırken Arif Oruç tarafından yazılan veda makalesi niteliğindeki “Allahaismarladık” tekrar verilmiştir.Bu yazının altında ise yeni başlama yazısı olan “Günaydın” vardır. “Allahaismarladık” yukarda verilmişti. “Günaydın”da neler denilmekte şöyle bir bakacak olursak, 1881 sayılı Matbuat Kanunu, tek şef, tek parti, tek meclis sisteminin bu yazının çatısını oluşturduğunu; Arif Oruç’un çok partili demokrasiden yana olduğunu görürüz. Yazının bazı bölümleri şöyle:

“On beş sene sonra hürriyete kavuşurken Günaydın! Bu memleketin bir parti tarafından bir cepheli idaresi demek, iyi niyetli de olsa, mahdut menfaatlerin doğup gelişen şekli demektir ki, gitgide temelleri üzerinden ne kadar ve nasıl kaymış olduğunu hep birlikte gördük ve biliriz.

Yarın 1931 Ağustosunun yirmi ikinci günü kapanmıştır. On beş yıl iki aydan üç gün eksik bir zaman kapalı kaldı. Hürriyetimizden mahrum bulunduğumuz uzun yıllar içinde kanaat ve fikirlerimize göre millet ve memleketimize hizmet edebilmek için ilgili makamlara resmî müracaatlarda bulunulmamış değildi.

⁷⁴ Yarın, 4 Kasım 1946.

Demirden bir sedde çarpan her teşebbüsün kırılarak muvaffakiyetsizlikle neticelendiğini söylemeğe lüzûm yoktur. Bu arada Devlet Şûrasına kadar düşen davalarımızın tam üç sene sürenleri de olmuştu: bunda da tekrar neşir müsaadesi almağa muvaffak olamadık ve böyle bir izin verilmedi.

Üzerinde çalışılıp işlenmeğe muhtaç memleket meselelerinin azamati karşısında bunları ve geçmişi unutmaya çalışacağız!

1931 de 'Yarın'ı medenî hak ve hürriyetlerinden mahrum bırakan 1881 sayılı Matbuat Kanununun, o zaman Büyük Millet Meclisinde üç gün üç gece süren şiddetli münakaşalar sonunda kabul edildiği malûmdur.

Demokrasi ve hürriyet cereyanlarını hazmedemeyen zaman ve zihniyet garpta türeyen diktatörlük rejim ve idarelerini haklı bulduğu için, hürriyet ve demokrasi anlamı kötü ve memlekete zararlı bir mefhum olarak kabul ediliyor, tek şef, tek parti ve tek Meclis sistemi, Türk cemiyetinin bünye, menfaat ve uyarına daha elverişli gibi gösterilmek heveslerine düşülüyordu: bunları ve bu yolda düşünülmek haklı çıkarılmak istenilen bâtil iddiaları burada sayıp dökmek uzun olacaktır.

Kontrolsüz idarelerin mesuliyetsizliği, devlet ve millet işlerini bir takım hususî menfaatlere esir etmekten başka neye yarayabilirdi? Ana hürriyet haklarının bir kısmı var ve bir kısmı yok olan bir idare tarzında zümre hakimiyetinden vatandaş hakimiyetine geçmekteki büyük faydalar inkar yoluna gidildiği için, memleketin gördüğü zarar şimdi daha iyi anlaşılıyor!

Bir memleketin bir parti tarafından bir cepheli idaresi demek, iyi niyetle de olsa mahdut menfaatlerin birleşmesinden doğup gelişen şekil demekti ki, git gide temelleri üzerinden ne kadar ve nasıl kaymış olduğunu hep gördük ve biliyoruz.

Dava büyüktür: bir cemiyeti temsil eden insan kütlelerinin insanca haklarını tanıtmak davasıdır. Son birkaç aylık tecrübeler, zümre hakimiyeti altından silkinip çıkmak isteyen Türk milletinin artık iç mukadderatına sahip olmak azminde olduğunu gösterdi..."⁷⁵

⁷⁵ Yarın, 4 Kasım 1946.

işte bu yazıyla tekrar gazeteciliğe dönüş yapan Arif Oruç başmakalelerini yazmaya bir süre daha devam etmiştir. Aynı gün Ayhan adıyla “Ulubatlı Hasan” tefrikası da Yarın da yayımlanmaya başlamıştır. Tezimizin kapsamı 1929-1931 yılları arasındaki Yarın nüshalarını değerlendirmeye içerdiği için 1946- 1948 yılları arasındaki yazılarının yalnızca başlık olarak dökümünü vermekle yetineceğiz.

5. Arif Oruç’un Basın Davaları

Arif Oruç çalkantılarla dolu gazetecilik yaşamı boyunca yazmış olduğu yazılardan dolayı defalarca tevkif edilmiş tutuklanmıştır. Neredeyse meslek yaşamının yarısı hapisanede geçmiştir diyebiliriz. İstiklâl Mahkemesinde yargılanma süreci yukarıda verilmişti. Burada 1929’dan sonraki dönemde yaşadığı tevkif ve tutuklanma hadiselerini vereceğiz. Onun bu sürecini Yarın’da verilen haberlerden takip etmemiz mümkün. Nasıl işlemiş bu süreç bakalım:

8 Şubat 1930 Yarın Gazetesinin yargılanmasına başlanmıştır.

6 Nisan 1930 Yarın Gazetesi sorumlu müdürü Arif Oruç heyecan uyandırıcı yayın yapmaktan tutuklanmıştır.

6 Ekim 1930Gazeteci Arif Oruç ve Şemsettin beyler beraat etmiştir.

3 Aralık 1930 Yarın Gazetesi başyazarı Arif Oruç ve sorumlu müdürü Süleyman Tevfik Bey İstanbul’da tutuklanmıştır.⁷⁶

29 Mart 1930 Yarın gazetesi ve Arif Oruç aleyhine açılan üç davanın görüşülmesine ikinci cezada başlanmıştır.

Arif Oruç tevkif edilip tutuklandığı günlerde sağlık problemleri de yaşamaktadır. 10 Nisan tarihli Yarın gazetesinde Arif Oruç’ un durumuyla ilgili olarak da şunlar yazılmıştır:

“Başmuharririmiz Arif Oruç Bey kendisini tedavi eden tabip tarafından verilen raporda gösterilen lüzûm üzerine umumî tevkifhaneden, umumî hapisane hastanesine nakledilmiştir. Tevkif edildiği gün tevkifhaneye sevk edilirken Arif Oruç Beyin ellerine kelepçe vurulması adliye muhitinde ve

⁷⁶ www.ata.boun.edu.tr.

baroda pek fena bir tesir bırakmıştır. Bunun üzerine ikinci müstantık bey bu muamelenin kendisi tarafından verilmiş hususî bir emre istinat etmediğini beyan eylemiştir. Başmuharririmize karşı yapılan acı muamelenin tekerrür etmemesi için lâzım gelen emirler verilmiştir”.⁷⁷

11 Nisan 1930'dan itibaren Arif Oruç makalelerini ismiyle değil makalesi yayımlanmıyor ancak zaman zaman *, ** veya *** işaretleri ile yayımlamıştır.

19 Nisan 1930 tarihi Yarın gazetesinde dava ile ilgili olarak şu habere yer verilmiştir: “ Arif Oruç aleyhindeki davalardan üçü Saat:14.00'te rüyet ediliyor. On dört gündür mevkuf bulunan Arif Oruç aleyhine açılan davalardan birisi Tütün İnhisar İdaresinin şahsiyeti maneviyesini tahkir davasıdır. Rüyetine ilk defa bu gün başlanacaktır. Diğer ikisi de evvelce rüyetine başlanmış olan müheyyiç neşriyat ve resim iktibas davalarıdır. Bu davaların muhakemesine devam olunacaktır”.⁷⁸

26 Nisan 1930 İkinci cezada görülen dava talik olmuştur. Arif Oruç' un vekili Nuri Bey müvekkili Arif Oruç Beyin evvelce üç defa apandisitten ameliyat olduğunu, bu ameliyat yapılan yaranın hâlâ kapanmamış bulunduğunu ve rahatsızlığı keyfiyetinin tevkifhane müdüriyetinden gelen evrak ile anlaşılacağını, bu sebeple Arif Oruç beyin mahkemede hazır bulunamayacağını beyan etmiştir. İnhisar idaresinin vekili de evrakını ikmal etmediğini söylemiş, muhakeme talik etmiştir.

Arif Oruç 1 Mayıs 1930'da Maliye Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun Ankara Asliye Ceza Mahkemesinde aleyhinde açtığı hakaret davası ile ilgili olarak 6 Mayıs 1930'da Ankara'ya çağırılmıştır. Celpname 30 Nisan 1930'da tebliğ olunmuştur. Yeni Ceza Usul Muhakemeleri Kanunu'na göre (210. madde) celpnamenin tebliğ ile duruşma günü arasında bir hafta süre olması gerekirken beş gün sonra çağırıldığı gerekçesiyle duruşmanın taliki istenmiştir.

3 Mayıs 1930 Arif Oruç Ağır ceza mahkemesine verilmiştir.

⁷⁷ Yarın, 10 Nisan 1930.

⁷⁸ Yarın, 10 Nisan 1930.

5 Mayıs 1930da İkinci cezada görülecek olan davalar⁷⁹ yakında ağır cezada görülecek davalarla bağlantılı olduğu gerekçesiyle birleştirilmiştir.

14 Mayıs 1930da Arif Oruç 'un muhakemesine ağır cezada başlanmıştır.

17 Mayıs 1930 Arif Oruç hürriyetine kavuşmuştur.

22 Mayıs 1930 Ağır Cezada üç dava daha görüşülmüştür.

26 Mayıs 1930da Şükrü Saraçoğlu Ankara Asliye Ceza Mahkemesi'nde Arif Oruç aleyhinde açmış olduğu davadan feragat etmiştir. Arif Oruç mahkemede "Tenkidimiz temiz bir şekildedir. Gazetemiz şahıslarla onların icraatını birbirinden ayırt etmeyi bilmez değildir!" demiştir.

7 Haziran 1930 İkinci Ceza Mahkemesinde üç dava görüşülmüştür. İkisi müheyyiç neşriyat, üçüncüsü bir resim iktibas. Davalardan beraat kararı çıkmıştır.

19 Haziran 1930 gazetenin muharrirlerinden Ertuğrul Şemseddin de beraat etmiştir.

4 Ekim 1930 İstanbul Ağır Ceza mahkemesinde görüşülen temyiz davasında Arif Oruç ve Ertuğrul Şemseddin beraat etmiştir. Altı aydır tutuklu olan Ertuğrul Şemseddin serbest bırakılmıştır.

3 Kânunuevvel 1930da gazete manşetinden şu haber veriliyor: "Başmuharririmiz Arif Oruç ve mes'ul müdürümüz Süleyman Tevfik Beyler dün tevkif edildiler. Muhalif gazeteciler bu memleketin en talihsiz ve en bedbaht insanları mıdır?".⁸⁰

31 Ocak 1931 Yarın Gazetesi başyazarı Arif Oruç ve sorumlu müdürü İzmit'te birer yıldan fazla hapse mahkum oldular.

6 Mayıs 1931 Arif Oruç kefaletle tahliye edilmiştir.

7 Mayıs 1931 de gazetede şu haber yayımlanmıştır: "Başmuharririmiz Arif Oruç Bey bugün mukaddes hürriyetine kavuşuyor!. İzmit Mahkemesi temyiznin nakzı (davayı bozması) üzerine 5 aydır mahpus yatırılan Başmuharririmizin kefaletle tahliyesine karar verdi.

⁷⁹ Tütün İhisarı tarafından açılan dava, 'Yeni bir rezalet' sernamesi altında yazılan yazıdan müheyyiç neşriyat davası ve Akbaba gazetesi ile Yarın'da çıkan 'Açık resim davalarıdır.

⁸⁰ Yarın, 3 Kânunuevvel 1931.

Arif Oruç neredeyse gazeteden çok adliye koridorlarında, cezaevlerinde kalmış, başka nedenlerle değil gazetecilik yaptığı için sık sık cezalandırılmıştır. Ama o yılmamış, ilkelerinden ödün vermeden gazetecilik yapmayı sürdürmüştür. Adından dolayı yazısının yayımlanamayacağı dönemlerde isimsiz yazılar yazarak çalışmasını kararlı bir şekilde sürdürmüştür.

6. Arif Oruç ve Milliyet Gazetesi

Arif Oruç, 8 Eylül 1947'de Milliyet adı ile siyasî bir gazete çıkarmak için İstanbul Valiliğine başvuruda bulunmuş. Valilik aynı gün 2185 sayılı yazı ile durumu Basın ve Yayın Genel Müdürlüğüne bildirmiş ve gazetenin çıkarılmasına izin verilmemiştir. 1949'da ikinci bir başvuru ile Milliyet'in yayın hakkını yenilemiştir.⁸¹

Gazetenin basılacağı matbaa (Dr. Nuri Akça matbaası), iş adresi (Cağaloğlu Türbedar Sokak, No. 18) bellidir. Ne var ki Arif Oruç'un Milliyet gazetesi yayımlanamamıştır.

7 Şubat 1950'de Arif Oruç isim hakkına sahip olduğu Milliyet'i Ali Naci Karacan'a devretmiştir. Bu konudaki bilgiler İstanbul Valiliği ve Basın, Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü arşivlerinde bulunmaktadır. Arif Oruç sahibi olduğu Milliyet'i "Kanunu medenî ve Matbuat 23. maddesi mucibince" Ali Naci Karacan'a devir ve temlik eder. Ali Naci Karacan da aynı yasalara göre, gazeteyi "devir almış" olduğunu bildirir.⁸² Ali Naci Karacan anılarında bu durumdan hiç bahsetmez.

7. Gazetecilikten Uzak Kaldığı Dönemde Arif Oruç

1931'de yapılan Basın Kanunu ile gazetesi kapanan Arif Oruç Yunus Nadi ile yaptığı münakaşalardan biri sırasında söylediği sözü yerine getirmek için bir kundura boyacısı dükkânı açarak hayatını kazanmaya başlamıştır.

⁸¹ ALEMDAR, a.g.e., s. 97.

⁸² Alemdar, a.g.e., s. 97.

Arif Oruç Eylül 1931 başında bazı yakınlarına Mücadele adlı bir gazete çıkarttırmış, daha ilk sayısında toplatılıp kapatılmış devamı yasaklanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Kâtib-i Umumîsi Recep Peker Beyin bu konuda partisinin il örgütlerine gönderdiği bir uyarı mektubu da vardır.⁸³ Çaresiz kalan Arif Oruç, geçimini sağlamak için çeşitli işlere atılmayı denemişse de, hiç birinde dikiş tutturamamıştır.⁸⁴

Son olarak "Vatandaşın Birinci Hürriyeti" diye küçük bir kitap yayımlamış bu kitapta basın özgürlüğünü savunmuştur (12 Mart 1932). Burada Serbest Fırka'yı kastederek, "bir zaman evvel Türkiye'de bir siyasî fırka meydana çıkmıştı" demektedir.

Arif Oruç'a göre fırka işi matbuat hürriyeti yanında ikinci derecede kalan bir şeydir. Ne varki, devlet adamlarına uyduluk ederek geçinenler, "serbestçe bir iki şey yazabilen bir buçuk gazeteye karşı şahsiyatla uğraşiyor, mukaddesatı tahrip ediyor, şereflere bomba atıyor" diye bağışmakta ve serbest basın ya boğularak ya da Bismarck sistemi üzere satın alınarak susturulmaktadır. Yeni harflerle beş altı yüz bin vatandaşın okuma öğrenmiş olmasına karşın, bizdeki gazete baskılarının on bini aşmadıklarından yakınan Arif Oruç, kendisinin kişilerle uğraştığı suçlamasını mes'ul şahsiyetlerin icraatlerine temas, şerefle oynamak değildir diye yanıtlamakta, bu gibi kimselerin resmî hareketlerinin tenkit ve muaheze edilebileceğini ileri sürmektedir. Arif Oruç'a bakılırsa Millî Mücadele döneminde hiçbir gazete kapatılmamıştır. Matbuat Kanunu basın özgürlüğünü kaldırmaktadır. Kısaca değindiği konuları vermeye çalıştığımız bu kitabı yazdıktan bir süre sonra Arif Oruç yurt dışına gitmiştir. Arif Oruç'un yurt dışına gidişi 7 Mart 1933 tarihli Akşam gazetesinde:

"Arif Oruç Avrupa'da Yüz elliliklere İltihak Etti"⁸⁵ şeklinde haber olmuştur. Oysa Arif Oruç bir gece evinden zorla alınıp, hiçbir mahkemenin kararı olmaksızın 1933'de Bulgaristan'a sürülmüş ve orada Şumnu medresesinde müderrislik etmek mecburiyetinde kalmıştır. 1934 Mayıs

⁸³ Mete TUNÇAY, *Arif Oruç'un Yarın'ı*, s. 13.

⁸⁴ 11 Eylül 1931'de çıkan Son Posta da lokanta açtığına dair bir bilgiye bile rastlıyoruz. **Son Posta**, 11 Eylül 1931, gazetenin haber başlığı şu: "Yarın sahibi lokanta açmaya karar verdi"

⁸⁵ **Akşam**, 7 Mart 1933.

darbesinden sonra Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin isteği üzerine, Bulgarlar Arif Oruç'u Yugoslavya'ya sınır dışı etmişlerdir.⁸⁶

Ana vatana 1937 Ağustos'unun 17. günü dönmüş ve tevkif edilmiştir. Savcının idam talebine karşı ağırcezada beraat ederek serbest bırakılmıştır. 1946 Kasım ayına kadar Son Posta ve Tasvir gazetelerinde Ayhan imzasıyla tarihî ve edebî tefrikalar yazmıştır.

Basın Kanununun değişmesi üzerine 1946'da Yarın'ı tekrar çıkarmış ve bir müddet sonra kapatmıştır. O günden sonra hayatını yine tefrika yazarak kazanmaya devam etmiştir. Son eseri Milliyet gazetesine yazdığı Fatih Sultan Mehmet isimli tarihî tefrikasıdır.

Arif Oruç'un ölümü üzerine Milliyet gazetesinde onun hayatı ile ilgili olarak Ali Naci Karacan tarafından yazılan bir yazı yayımlanmıştır.

"Arif Oruç'un otuz beşi mütecaviz Arap ve Lâtin harfleriyle yazılmış eseri mevcut olup ekserisi tarihîdir.

Türkçeyi iyi bilen, iyi yazan, lisana tasarruf eden, gramer hatalarından uzak kalmış yazılar yazan, nihayet ansiklopedik malûmatı olan, ifadeyi vuzuhtan düşürmeyen, mefhumu güçleştirmeyen muharrirdi.

Arif Oruç'un tarihçilik hüviyetiyle beraber bir de sosyal dâvalar üzerinde duran hüviyeti vardı. (Debbağlar Mahallesi), (Birkaç Kuruşun Mürtekibi), (Ferhat Onbaşı) isimli romanları, içtimai yazılarımızı neşterliyen o güzel eserlerdendir.

Mücadele ve mücahede adamı Arif Oruç, bu memleketin siyasî tarihi yazılırken unutulmıyacaktır. Millî harekâta yalnız kalemiyle değil, silâhıyla katılan, cephelerde düşmana kurşun atan Arif Oruç, vatan vazifesini başardıktan sonra siyasî hayata atılmış, idare sistemindeki fena gidişi tenkid etmiş, tutulan yolun kötü bir yol olduğunu korkmadan haykırmıştır. O zamanlar başbakan olan İsmet İnönü'ye karşı açtığı mücadele, yaptığı hücumlar, onun siyasî hayatının en temiz ve güzel örneklerindendir.

⁸⁶ TUNÇAY, Türkiye'de Tek Parti Yönetiminin Kurulması, İstanbul, 1999, s. 291-292 . Bu konuda değişik bilgiler var. Arif Oruç'un zorla gönderilmediği, kendisinin kaçtığı gibi ama itibar edilmesi gereken zorla gönderildiğidir. Emin Karaca da bu konuda Mete Tunçay'la hemfikirdir. "Arif Oruç'un memleketi terketmesi zorla olmuştur. Millî Emniyet Ajanları tarafından bir gece evinden alınarak Bulgaristan'ın Şumnu kentine bırakılmıştır". Emin KARACA, Türk Basınında Kalem Kavgaaları, İstanbul, 1998, s. 81.

Arif Oruç çok genç öldü.⁸⁷ Hapishanelerin rutubetli ve zehirli havası, muhtelif ameliyatlar, hastalıklar onu harap etmişti.

Hastalığına rağmen fikrî ve siyasî mücadelede yine demir gibiydi; gençlere rahmet okutacak derecede enerjikti, dinamik zamanlarında yaptıklarını hâlâ ferah ferah yapabiliyordu.

Fikren yüksekti. Kuvvetli bir kalemi, yaman bir mantığı, iyi bir görüşü vardı. Ölümü basın âlemi ve memleket için bir kayıptır”.⁸⁸

⁸⁷ Ölüm tarihi tam olarak 9 Ekim 1950'dir. TUNÇAY, *Arif Oruç'un Yarı'nı*, s. 6.

⁸⁸ *Milliyet*, 10 Ekim 1950.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ DÖNEME GEÇİŞ SÜRECİNDE BİR GAZETECİ

1. Cumhuriyet'in İlânından Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Türkiye

Türkiye’de Cumhuriyetin ilânından çok partili yaşama geçinceye kadar olan dönem genellikle tek parti dönemi olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde oldukça önemli gelişmeler yaşanmıştır. Şeyh Said ayaklanması, Basına uygulanan sindirme çalışmaları, İzmir suikastı, Wagon-Lits ve Razgrat Mitingleri, kadınlara siyasal hakların verilmesi...vb. gibi.

Amacımız, dönemin siyasî bir tarihini yazmak değil, bunları ana hatlarıyla hatırlamak; sözü edilen dönemle ilgili olayları, gelişmeleri makalelerine yansıtmış olan Arif Oruç’un bahsettiği konulara bir aşinalık yaratmak, yazıların anlaşılmasına yardımcı olmak.

Mustafa Kemal Paşa 28-29 Ekim 1923 gecesi “Yarın cumhuriyeti ilân edeceğiz” sözlerinden çok daha önce zihninde cumhuriyet fikrini olgunlaştırmıştı. Türk inkılâp tarihinin kaynakları incelendiğinde, yeni ve müstakil bir devlet ve devlet şekli olarak cumhuriyet fikrinin Mustafa Kemal Paşanın kafasında 1905-1906’lı yıllarda belirgin hâle geldiği görülür.⁸⁹ Bu fikir, Millî mücadelenin kazanılmasından sonra uygulama alanı bulmuştur. Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadeleyi kazanan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini siyasî bir parti şekline sokmaya karar vermişti. Müdafaa-i Hukuk namına mebus seçilmiş olan İkinci Millet Meclisi mebuslarıyla, yeni kuracağı parti hakkında görüşmek üzere 7 Ağustos 1923’de bir toplantı yaptı ve Halk

⁸⁹ E. Semih YALÇIN, “Millî Devlet Olmanın Bedeli Ödendikten Sonra Cumhuriyet Kurulmuştur”, *Türk Yurdu*, C.23, S.194, Ankara 2003, s.24

Partisini Kurdu. Parti Genel Başkanlığına Gazi Mustafa Kemal seçildi. Halk Partisi ilke olarak altı ana vasıf kabul etti. Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, lâiklik, devletçilik ve inkılâpçılık.⁹⁰

Tek Parti dönemi diye nitelendirilen 1923-1945 yılları arasında iktidar partisi Cumhuriyet Halk Partisi idi. Cumhuriyet Halk Partisi bir kadro partisi idi, genellikle bürokratlar, bir ölçüde de eşraf içinde Cumhuriyet Halk Partisi temsil ediliyordu. Cumhuriyet Halk Partisi ile eşraf arasındaki ilişki bir vesayet ilişkisi idi.⁹¹

1930'lu yıllar Türkiye'nin ideolojik yöneliminde kesin bir dönüş olduğu zaman dilimidir. 1920'lerin sonunda derinleşen dünya ekonomik buhranı kapitalist, demokratik batının itibarının azalmasına yol açtı⁹² ve Türk düşüncesi üzerinde derin izler bıraktı. Türkiye'deki sermaye sahipleri ekonomi alanında yatırım yapacaklarına Lozan Antlaşması'nın düşük ithalat vergileri öngören maddelerinden yararlanmışlar ve antlaşma süresinin bitiminden önce ucuz ithal malları depolamışlardı. Bu tür bir davranış bir millî ekonomi yaratmayı içeren Kemalist siyasete taban tabana zıt görülüyordu. Özel sektöre yönelik şikâyetler karşısında, dünya buhranı olmasaydı bile hükûmetin hür teşebbüs siyasetini gözden geçirmek zorunda kalacağı belliydi. Buhran ise bu sonucu kaçınılmaz kıldı. Ülkedeki siyasî gerginlikleri azaltacak ve zorunlu malî ve ekonomik reformların yapılmasını kolaylaştıracak bir uzlaşmayı gerçekleştirmek için iki partili sistemi tekrar⁹³ denemek bir çözüm olarak görülmüştür.⁹⁴ 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması (ve başarılı bir çıkış yaptıktan sonra kurucularınca kapatılması)⁹⁵ bu çerçevede değerlendirilebilir. Serbest Fırka programını

⁹⁰ E. B. ŞAPOLYO, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Ankara, 1962, s.113.

⁹¹ Mete TUNÇAY, "Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1950)", *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul, 1942, s. 2018-2023.

⁹² Türkiye Cumhuriyeti, 1923 ten sonra da Batılılarla normal ilişki düzenine giremedi. Çünkü batılılar yeni Türkiye gerçeğini kolay kabul edemediler ve 1930 yılına kadar, özellikle İngiltere ve Fransa ile ilişkiler zaman zaman şiddetli safhalardan geçti. Türkiye'nin batılılarla ilişkileri böyle bozuk gittiği müddetçe, Sovyet Rusya Türk Dış politikasının temel dayanağı olmakta devam etti. Durum 1936'dan itibaren değişmeye başladı. Fahir ARMAOĞLU, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, C. I, Ankara, 1993, s. 47.

⁹³ Daha önce Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuş hükûmet tarafından kapatılmıştır.

⁹⁴ Feroz AHMET, *İttihatçılıktan Kemalizme*, İstanbul, 1985, s. 226.

⁹⁵ Mete TUNÇAY, "Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1950)"..., s . 2019.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin devletçilik prensiplerini bir yana bırakan liberal bir sistem esasına dayandırmıştı.⁹⁶ Serbest Fırka kapandıktan sonra Menemen olayı patlak vermiş, bundan sonra da bir iki küçük girişim dışında Halk Partisinin karşısında herhangi bir muhalefet partisi doğmamıştır ve Cumhuriyet Halk Partisinin daha katı iktidarının yaşandığı bir dönem sürmüştür.

2. Yarın Gazetesi Başmuharriri Arif Oruç'un, Dönemin Siyasal, İktisadî, Sosyal, Malî Gelişmelerine Bakışı

Arif Oruç'un, gazetesi Yarın'da, başyazılar yazdığını ve bu yazılarda basın o günkü durumu, basının sorunları, dünya siyasetinde devletlerin konumu, Türkiye'nin dünya siyasetindeki yeri, eğitim sorunları, adalet mekanizması, tarihî meseleler...vb. gibi akla gelebilecek ve toplumsal sorumluluk duygusu taşıyan herkesin düşünmesi gereken hemen her konuda yazılar yazdığını görüyoruz. Yazılarını incelediğimizde özellikle dönemin hükûmeti İsmet Paşa ve kabinesinin icraatlarıyla yakından ilgilendiğine, hatta bu ilginin zaman zaman kabine üyelerinden bazılarıyla mahkemelik olmaya kadar gittiğine tanık oluyoruz.

Bu bölümde, Arif Oruç'un gazetesini yayımlamaya başladığı günden kapattığı güne kadar çıkmış olan yazılarından kesitler vermeye ve düşünce hayatı ile ilgili bazı ipuçları yakalamaya çalışacağız. Arif Oruç'un yazılarında daha önce değinmiş olduğu bir konunun sonraki gelişmelerini de takip ettiğini, aynı konuyu değişik zamanlarda işlediğini görmekteyiz. Bu bakımdan bölüme örnek olarak aldığımız yazılarda birbirinin aynı olmayan konulardan örneklemeler seçmeye özen gösterdik.

Arif Oruç için Serbest Fırkanın özel bir önemi vardır. Bu nedenle bu konuyla ilgili yazılarını "Arif Oruç ve Serbest Fırka" başlığı altında inceledik. Dönem basını ile ilgili yazıları da ayrı bir başlık altında incelendi.

⁹⁶ N. C. AKKERMANN, *Demokrasi ve Türkiye'de Siyasî Partiler Hakkında Kısa Notlar*, Ankara, 1950, s . 38.

1930 yılı boyunca Arif Oruç sürekli tevkif edilmiş,tutuklanmış, hakkında açılan davalarla uğraşmak zorunda kalmış olduğundan bu zaman diliminin yazıları da dönemler hâlinde incelendi.

a) 1929 Aralık,1930 Ocak, Şubat Yazıları

Matbuat Meseleleri, Elim Bir Hakikat, Suistimaller bu dönemin ilk yazılarıdır.

Arif Oruç, 6 Aralık 1929 “Matbuat Meseleleri” başlıklı yazısında şunlara değiniyor: “İnkılâp başladı yeni Türk inkılâbı Türkiyenin yüzlerce senelik köhneleşmiş göreneklerini yok etti. Bu esnada matbuat yine elinden geldiği kadar çalışmış ve vazifesini yapmıştı.

Fakat matbuata asıl bundan sonra tekamül sahasında ilerlemek ve kendini göstermek vazifesi düşüyordu. Kendi nefsimize acı da gelse açıkça itiraf etmek lâzımdır ki: gazetelerimiz kendilerinden beklenen ciddiyeti göstermemişlerdi...

Türkiyenin bugün ciddî ağırbaşlı, halka öz benliğini tanıtacak gazetelere ihtiyacı vardı?...”⁹⁷

“Elim Bir Hakikat” yazısında büyük sanayii ile küçük esnafın durumları konusunda görüşlerini belirtiyor:

“Büyük sanayiın girdiği yerde müstakil küçük sermayeli tezgâhların yavaş yavaş yok olmaya mahkum olması pek tabii idi ... Fakat Türkiyede henüz ne büyük sanayii teessüs etmiş , ne de korkulacak derecede azamatli sermaye vardır ... vergilerin küçük esnafı himaye edecek, koruyacak miktarda olmaması küçük san’atlar mensuplarını bütün bütün hırpalamıştır.

Şimdi bütün şu sayılan sebeplerden başka ortaya kuvvetleri bizim memlekete göre büyük rakipler çıkmış bulunuyor. Bu rakiplerden biri bugün için (Sanayi ve Maadin Bankası) dır.

Tabii bu adamlar müstakil iş sahibi idiler. Devletin bir kısım vergisine iştirak ediyorlar umumî hayata her şekilde muavenet ediyorlardı.

Bir bankanın rekabeti ve (devlet müesseselerini idare edenlerin kötü bir görenekten başka bir şey olmıyan şekil ve usûlcülükleri) dolayisile

⁹⁷ Yarı, 6 Aralık 1929.

İstanbuldaki millî ayakkabıcılar mahva mahkum bulunuyorlar ... devlet müesseselerinin bu millî san'ati himaye etmeleri lazımgelmez miydi?

Kooperatif ,büyük devlet işlerine girebilmek için (pey akçası) bulamamaktadır. Bunun içindir, ki kooperatif ordu münakaşalarına giremiyor. (Sanayi Bankası) da devlet işlerinde yalnız kalıyor, çok ucuza mal olması tabii bulunan kundura işlerinde istedikleri fiyatları kabul ettiriyorlar.

Neticede şu hasıl oluyor: banka kazanıyor, devlet tabii olarak zarar görüyor...”⁹⁸

Meclisten geçmesi için hazırlanan münakasa ile ilgili kanun tasarısı ile ilgili düşüncelerini “Suistimaller” başlıklı yazısında şöyle belirtiyor: “Bir müddet evvel Hükûmet bir lâyiha hazırlamış bunu M. Meclisine vermişti. Bu yeni kanun lâyihasının devlet münakasalarında yapılan yolsuzlukların önüne geçilmek için hazırlandığı haber alınmıştır.

... Münakasa Kanununun değiştirilmesine teşebbüs edilmesinden anlaşılıyor, ki elde mevcut kanun beklenen faydaları temin etmemektedir. Hakikaten kapalı zarfla büyük münakasa usullerinin bugünkü şekli ile ihtiyacı tatmin edemeyeceğini düşünmek ve her türlü suistimallerin önüne geçilebilecek bir kanun ve nizam yapmak lâzımdı. Kapalı zarf usulü münakasalarda devlet aldandığı gibi ,devletle iş yapanların cepleri doluyordu.

... Millet Meclisi ve : B.V. Paşa eğer Osmanlı İmparatorluğundan miras kalan şu kangreni koparıp atarlarsa (şimendifer muvaffakiyetinin yanına) bu büyük himmetin yazıldığını görmekle cidden iftihar etsinler!”⁹⁹

Arif Oruç rüşvet konusu ile çok ilgilenmiş, üzerine çok fazla yazı yazmış, rüşvetin önüne geçilmesi ile ilgili olarak yapılması tasarlanan bir kanun ile ilgili görüşlerini de “Rüşvet Mes’elesi” serlevhalı yazısında şöyle belirtmiştir. “... Rüşvet alanlarla verenler hakkında Millet Meclisinde yeni bir

⁹⁸ Yarin, 7 Aralık 1929.

⁹⁹ Yarin, 8 Aralık 1929.

kanun müzakere edileceğini bildirmektedir....Temennî edilmeli ki bu kanun bir ayak evvel meclisten çıksın ve fakat bütün şiddetle tatbik edilsin!".¹⁰⁰

10 Aralık 1929 "Dünyanın İktisadî vaziyeti" başlıklı makalesi adından da anlaşılacağı üzere, dünya devletlerinin iktisadi durumları, Türkiye'nin alması gereken konum ile ilgili görüşlerinden oluşan bir yazısı. "Harbi umumiden beri dünyanın her tarafında bir buhranı iktisadî devam edip gidiyor.

... Avrupa Amerikaya karşı iktisadî bir ittehat aktine dair fikirler uyandırdı." sözlerinin ardından İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika ve Çekoslovakya'daki iktisadî durumları anlatıyor "... bugün bütün sanayi memleketleri müşkülât içinde kıvranıp duruyor. Dünyanın her tarafında icrayı hükmeden bu iktisadî buhranın ne vakit zail olacağı kestirilemez yalnız şu aşikârdır ki İktisadî buhranlar iktisadiyat kanunlarına tabidirler."¹⁰¹

İngiliz sterlininin Türk parası karşısında değer kazanmasının devletin izlediği yanlış iktisat politikalarından dolayı olduğu ile ilgili olarak yazdığı "Devlet Bankası" başlıklı yazısında bu durumdan kurtulmak için bir devlet bankası kurulması gerekliliği ve önerisi üzerinde duruyor. Görüşlerini şöyle belirtiyor: "Dün ve evvelki günden beri Ankaradan alınan haberler, İngiliz lirası meselesinin Millet Meclisi ve hükûmet mehafilinde şiddetli alâkalar uyandırmış olduğunu göstermektedir.

Binaenaleyh biz, her şeyden evvel paramızın kıymetini yükseltecek vasıta ve tedbirlere başvuracaktık.

Bir defa, elimizde devletin bir bankası bulunmak lâzımdı. Bu banka sermayesinin bir kısmını ecnebi parası mübayaasına ayırmalı idi. Yani devlet bankasında her sıkışık zaman için ekalli birkaç milyon İngiliz ve dolar bulunmalı idi.

Bizde şimdiye kadar devlet bankasının yapacağı vazifeyi, kısmen Ziraat Bankası görüyor, devlete ait meselelerle meşgul olmaktan kendi işlerini de ihmal ediyordu.

¹⁰⁰ Yarin, 9 Aralık 1929.

¹⁰¹ Yarin, 10 Aralık 1929.

...İşte devlet bankası teşkil edilirse Ziraat Bankası da yüklendiği ağır yük altından kurtulacak, o da kendi vazifesini yapmaya başlayacaktır".¹⁰²

Polis müdürlüğündeki Teavün sandığının polisler kış yardımı yapmak üzere olduğunu belirten birinci sayfalarında yer alan bir haber üzerine bunun takdire şayan bir durum olduğunu, diğer kurumlara da örnek olması gerektiğini belirten "Polislere Yardım" başlıklı yazısını şöyle bitiriyor: "Acaba vilâyet, adliye, jandarma defterdarlık ve diğer daireler kendi aralarında böyle bir teşebbüse girişemezler miydi?".¹⁰³

Yalnızca Türkiye'deki iç politikayla ilgilenmeyen dünya devletlerinin de iç siyasetindeki durumlarını yakından izleyen bir gazeteci olan Arif Oruç 13 Aralık 1929 tarihli Yarın'da çıkan "İngiltere Hükûmetinin Vaziyeti" yazısında o dönemde İngiltere'de iş başında olan Makdonalt hükûmetinin icraatları ile ilgili bir değerlendirme yapıyor: "Sosyalist Makdonalt hükûmetinin dahilî siyaset noktai nazarından takip ettiği hareket mesleği muhaliflerin şiddetli itirazlarına vesile teşkil edildiği gibi istinat ettiği fırkanın da tenkitlerine hedef olmaktadır.

...Mister Makdonalt mevkii iktidara geçmeden evvel memlekette amele sınıfının terfihi için birtakım vaatlerde bulunmuş bilhassa işsizliğin önünü almak için esaslı tedbirler göstermiş idi. Öyle ki tertip ettiği dahilî siyaset programının tatbiki halinde artık İngilterede hemen işsiz güçsüz kimse kalmıyacak böylece memleketin esasî hayatı olan amele sınıfında oldukça refah husule gelecek bilcümle sızıltılar zai olacaktı.

...Halbuki sosyalist fırkasının mevkii iktidara geçtiği andan beri aylar geçtiği halde henüz İngilterede işsizlik bütün şiddeti ile devam ediyor ve amele hayatında cüz'i bir eseri felah husule gelmemiştir.

... muhalifler bu halden pek memnundurlar. Zira vaatlerini ifa edemiyen Makdonalt hükûmetinin çekilmeğe mecbur olması üzerine bizzarure vukubulacak yeni intihabatta muhaliflerin muzafferiyeti ihraz edecekleri şüphesizdir..."¹⁰⁴

¹⁰² Yarın, 11 Aralık 1929.

¹⁰³ Yarın, 12 Aralık 1929.

¹⁰⁴ Yarın, 13 Aralık 1929.

14 Aralık 1929 “Ali Cenani Bey Hadisesi” başlıklı yazısında birkaç günden beri gazetelerde gündemi meşgul eden Gazi Ayıntap meb’usu Ali Cenani Beyin birdenbire kaybolması meselesi ile ilgili düşüncelerini belirtiyor: “... Mumaileyh geçen senelerde İktisat vekâletinde bulunmuş, yekunu yüzbinlerce liraya vardığı o zaman şayi olan bir buğday yolsuzluğunda da alâkadar görülmüştü.

Nihayet Cenani Bey Buğday işindeki zararı tazmin edecekti.

Hâdiseye dair verilen dünkü haberler arasında Ali Cenani Beyin arkadaş ve ortaklarından iki meb’usa ait paraları da alıp götürdüğünü gösteriyordu.

Bundan da anlaşılıyordu ki Ali Cenani Bey diğer iki meb’us ile büyük ticaret işlerine girmişti.

... Meb’uslarımız içinde haddi zatında zengin zevat bulunması pek tabiidir. Fakat meb’us bulundukları müddetçe ticaret yapmamalı, pürüzlü işlere girmemeli idiler.”¹⁰⁵

Dönemin iktisat politikalarında da yer etmiş olan, malî durumun yerli malı kullanımıyla düzeltilmesi tedbiri “Yerli Malı Cidali” başlıklı yazıda şöyle yer alıyor: “İsmet Paşa Hükûmeti birkaç günden beri Tarihe ve Türk milletine karşı çok ağır yükler altına girmek zaruretinde kalmış bulunuyor:

Bu memleketin geçirmekte olduğu iktisadî müşkülâta karşı alınmış en son ve fakat en ağır ve şerefli bir tedbirden ibaret bulunmaktadır.

... Bu gün geçirilen yoksulluklar, son senelerin doğurduğu müşkülâttan çıkmıyordu.

... Birkaç yüz sene Türk vatanının karnında büyüyüp gelişen bu ejderha, kapitülâsyon adını taşıyordu. Millî mücadele bittiği zaman bu dev de Lozanda öldürüldü idi.

... Anlatmak istediğimiz (dev) sermaye, onun bıraktığı tohumlar da o sermayeyi bizim içimizde temsil edenlerdi.

¹⁰⁵ Yarin, 13 Aralık 1929.

Bir defa Türkiye topraktan ve gerek diğer tabii mahsullerden kendi başına temin edemeyecek halde bırakılmıştı. Kendi malı harice çekilerek herhangi bir ihtiyaç karşılığı olarak ve fakat bu defa (mamul) bir şekilde yine kendine sokuluyordu. Şu hale göre de, biz hazırlıyorduk, onlar yapıyorlardı, sonra bize satıyor ve aralıkta gül gibi geçinip gidiyorlardı.

... Ankaradan mütemadiyen gelen haberler, iktisadî seferberlik davulunun çaldığını gösteriyor.

Bundan sonra millete düşen ağır vazifeler de vardır. Gerek kadınlarımız ve gerek erkeklerimiz iş hayatına atılmalı, hele süs, moda gibi manasız şeylerden vazgeçilmelidir.”¹⁰⁶

24 Aralık 1929 “Rum Fabrikaları ve mühim mevki sahipleri” yazısında ucuz makarna üretmek için devreye giren bir Türk şirketinden ve bu işin içindeki Fethi Beyin yolsuzluk iddialarından bahsediyor.

“Malumdur ki İstanbullu öteden beri alâkadar eden bir (ecnebi ve yerli) makarnaları meselesi vardır.

...şimdi Bakkallar kooperatifinin İstanbulda makarna ve şehriye yaptıрмаğa teşebbüs ettiği söyleniyor. Hatta kooperatif bu makarnaları halka ucuz sattırmağa muvaffak olacakmış.

Dün sabah çıkan refiklerimizin birinde yeni makarna işlerine dair bazı haberler yazılmış idi. Refikimizin yazdıkları ve haber verdikleri arasında iki mühim haber vardı: Bunlardan biri kooperatifin bir Rum makarna fabrikası ile bir mukavele yaptığına dairdi. İkincisi de kooperatif müdürü Fethi Beyin çok çirkin bazı isnatlarda bulunması idi.

...Fethi Bey (Rum makarna Fabrikası ile) alâkadar olanlar belki de bazı mevki sahibi zevattır demiştir...

Görülüyor ki, ortada bilinen ve fakat açığa vurulmak istenmiyerek (ima) ile geçilen bir şeyler vardır?.

... Şu halde İstanbulda pahalı makarna yenmesinin sebepleri kendiliğinden anlaşılmış oluyordu. ... İstanbul halkı şimdiye kadar bir ihtikâra

¹⁰⁶ Yarı, 15 Aralık 1929.

kurban ediliyor. Buna da yine Fethi Beye atfedilen beyanattaki (mühim mevki sahipleri) sebep oluyorlardı!.”¹⁰⁷

Arif Oruç'un olayla ilgili birkaç yazısı daha çıkıyor. Yazılarında, İstanbul'da oluşan bu makarna tekeli işinin düzeltilmesi için gerekli tedbirlerin alınması konusunda önerilerde bulunduktan sonra yetkilileri de görevlerini yapmaya davet ediyor.

Zaman zaman kaleme alma gereği duyduğu konulardan olan dünya devletlerinin siyasî, iktisadî, içtimai, sosyal durumları ile ilgili yazmış olduğu yazılardan birinde bu kez Almanya konu edilmiş. Başlığı “Almanyanın iktisadî vaziyeti” olan yazının devamında şunlar söylenilmekte:

“Almanyanın en mühim ticaret odası olan kolonya sanayi ve ticaret odası ... diyor ki: 1920 senesinin bilhassa son nısfı zarfında alman iktisadî vaziyetinin düşkünlüğü kısmen daha artmıştı, sanayi ihracatın tenakusundan vahim surette müteessir olmuş ve bu yüzden hesap tasfiyeleri, iflaslar, polişe protestoları ve işsizlik kat kat çoğalmıştır.

Alman vaziyeti iktisadiyesinin bu suretle düşmesinin başlıca amili ise sermaye ve para kıskanı olmuştur. Bu sene ecnebi memleketlerden Almanya'ya istikraz tarikile oldukça miktarda para girdiği halde bu sene onun rub'u bile girememiştir. Sebebi de bilhassa Amerikada paranın azalması ve binaenaleyh pahalılık olmuştur. Diğer taraftan ilkbaharda akdedilecek olan Paris konferansının ne suretle neticeleneceği meşuk bulunması da bu hususta icrayi tesirden hali kalmıştır.”¹⁰⁸

27 Aralık 1929'da evvelki gün İş Bankasının kuruluş yıl dönümü olması münasebetiyle yazmış olduğu bir yazısında Arif Oruç, milletin her ferdinin tasarruf yapması, bunun memleketin içine düştüğü buhrandan kurtulması için tek çıkar yol olacağı konusuna da değiniyor ve İş Bankasının çok kısa bir sürede almış olduğu yolun mutluluk verici olduğu, azimle istenilen her işin başarılacağına anlaşılmaması gerektiği üzerinde de önemle duruyor.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Yarın, 24 Aralık 1929.

¹⁰⁸ Yarın, 26 Aralık 1929.

¹⁰⁹ Yarın, 27 Aralık 1929.

Günümüzün en moda konularından biri olan Avrupa Birliği meselesi bakalım o günlerde Arif Oruç'un kaleminden nasıl yorumlanıyor:

“Avrupa İttihadı Mümkün mü?

Son günlerde Fransa Hariciye Nazırı Erian tarafından Avrupanın ittihadı hususunda ileri sürülen fikrin de aynı akibeti müncer olacağı şüphesizdir denilebilir. ... Alelhusus Avrupa devletleri aralarında bir ittihat ihdas eylemek ve böylece Amerika müttehit hükûmetleri gibi bir Avrupa müttehit hükûmetleri de vücuda getirmek üzere tertip edilmiş proje takdirlere, alkışları şayandır ve biran evvel tatbik sahasına girebilmesi pek derin bir samimiyet ile temenni olunur.

...Biz öyle zannediyoruz ki bugünkü ahval dahilinde bir Avrupa devletleri ittihadının husûlü bütün halisane arzu ve temennilere rağmen imkân haricindedir, ve Fransa Hariciye Nazırının bu bapta tertip etmiş olduğu proje maalesef akamete mahkûmdur.

Gerçi siyaset iktisat demektir ve bütün siyasî faaliyetler iktisadî menfaatleri istihdaf ederler. Ancak beşerin olduğu gibi devletlerin hayatında dahi bazı defa öyle anlar zuhur eder ki onlara munhasıran psikoloji düsturları hâkim olur.

Bundan başka bugün bütün Avrupa devletlerinin iktisadî menfaatlerini telif edebilmekte oldukça müşkül olsa gerektir”.¹¹⁰

Arif Oruç, dönem basınının biraz daha fazla satmak için toplum ahlâkının bozulmasına kadar varacak tehlikeli işlerini de yeri geldikçe eleştirmiştir. İşte bu yazılarının birinde bu gün de kulağımıza pek yabancı gelmeyecek olan “Açık saçık neşriyat!” konusunda neler demiş bir bakalım:

“Türk matbaası son zamanlarda her nedense açık saçık neşriyata tutulmuştur.

¹¹⁰ Yarın, 29 Aralık 1929.

...Bir taraftan zabıta sinemalarda (âr ve hayaya aykırı) gelen ve düşen filmleri men ederken, beri tarafta ondan daha beterleri tütüncü dükkânlarında, küşe başlarında satıcı çocukların ellerinde teşhir edilmektedir.

...Bir gazete demek mensup olduğu milletin aynası demektir. Kuvvetle zannediyoruz ki Türk milleti henüz bu kadar düşmemiştir. (Cumhuriyetin) verdiği serbestinin bu derece kötü şekilde kullanılmasına insaf ve vicdan ister!

Biz her şeyde azıcık müsamaha gördük mü hemen ifrata gidiyor koşuyoruz! Meseleyi ve saf muhitlerde yaptığı fena te'sirleri düşünmek her akli başında olanı titretiyor".¹¹¹

31 Aralık 1929 tarihli "İçtimaî bir belâ" başlıklı yazısında pek çok Türk ailesinin mahvolmasına sebep olarak gördüğü Yıldız Sarayı'nın gazino işletmeciliğine verilmesi ile ilgili olarak, gazinonun kapatılması gerektiği yolundaki yorumlarını görüyoruz.¹¹²

"Siyasî Bilânço" başlıklı yazıda dünya devletleri ve dünya siyaseti bakımından 1929 senesinin genel bir değerlendirmesi şöyle yapılıyor:

"Geçen senenin hitamı ve yeni senenin başlaması münasebetile umumî siyasetin bir senelik bilânçosu yapıldığı zaman pek zaif bir netice hasıl olduğu görülür.

Geçen senenin en ziyade ehemmiyeti haiz olan siyasî mesele harp umuminin miras bırakmış olduğu tamirat mes'elesi idi. En ziyade Fransa ile Almanyayı alâkadar eden bu mes'ele uzun uzun mülâkatlardan sonra, henüz kat'i bir neticeye iktiran edememiştir.

En son müzakere "Young plânı" üzerinde cereyan ediyor idi, ve müteveffa Müsyü Sterezmanın uysallığı hasebiyle mezkûr plân nihayet kabul olunmuş ise de mumaleihin vefatı üzerine alman nasyonalistleri baş gösterdiler, hükûmetin tamirat mes'elesinde takip ettiği siyaseti şiddetle tenkit eylediler. Young plânının kabul olunmaması için her türlü teşebbüslere

¹¹¹ Yarın, 30 Aralık 1929.

¹¹² Yarın, 31 Aralık 1929.

tevessül ettiler ... İngilterede sosyalistlerin mevkii iktidara geçmesi netice itibarile mühim vakıa teşkil edemedi, zira Mistır Makdonald bir çok vaitlerle hükûmeti aldı ise de hemen hiçbir muvaffakiyet göstermedi, o derece ki kendi fırkası efradını bile gücendirdi. Hatta onları kendi aleyhine çevirdi, ve elyevm gayet müşkül bir vaziyette bulunuyor.

...İngiliz sosyalist hükûmetinin şimdiye kadar gösterdiği icraatın başlıcası olmak üzere Mısır hakkında ittihaz etmiş olduğu hareketidir.

...Geçen sene İtalyada zuhur eden en ziyade dikkati calıp vak'a hükûmet ile Vatikan arasında husule gelen itilâf olmuştur. Papalık makamı senelerden beri İtalyan hükûmeti ile küsmüş bir vaziyette iken M.Mussolininin takip ettiği siyaset neticesi olarak bu küsgünlük zail oldu, hükûmet ile Vatikan arasında itilâf hasıl oldu ki bu husus İtalyan siyaseti hariciyesi ile taiciyesinden oldukça ehemmiyeti haizdir.

İşte geçen sene siyaset aleminde vuku bulan başlıca hâdiseler bu suretle hulasa olunabilir ve görölüyor ki bu geceki veda eden sene umumî siyaset cihetinden o derece velud, o derece parlak olmamıştır".¹¹³

"Buhran Var mı?" başlığıyla yayımlanmış olan yazıda Türkiye'de iktisadî buhranın oluşmasının nedenleri ve mevcut durum sorgulanıyor, daha önce pek çok defa değinmiş olduğu israf konusu ve Avrupa'ya bağımlı oluşumuz eleştiriliyor yine. Yazıda şunlar söylenmekte:

"Dün çıkan Yarında çok mühim bir haber vardı: bu haberde, İktisat Vekâletinin İstanbul Ticaret odasına acele bir emir vererek İstanbuldaki Tüccarın vaziyetine dair esaslı bir rapor istediği bildiriliyordu.

Yine aynı haberler arasında....İstanbul Ticaret odasına kayıtlı bulunanlardan büyük bir ekseriyetin sermayesizlik yüzünden mesleklerini değiştirdiklerini ve hiç olmazsa sınıflarını tenzil ettirdiklerini gösteriyordu.

... buhran ve kesat umumî memleketin iktisadiyatı üzerine tesir ediyordu.

...Filhakika 1930 senesine girerken yalnız biz değil bütün dünya büyük buhranlar geçiriyordu. Bizim gibi elindekini hariçteki ile mübadele

¹¹³ Yarın, 1 Ocak 1930.

ederek yeyip içmeğe, giyinmeğe mühtaç olan milletlerin o buhrandan azamî surette sarsılacağına asla şüphe edilmemelidir".¹¹⁴

3 Ocak 1930 tarihli yazısı yine dünya siyasetindeki gidişat üzerine yazılmış. İngiltere, Amerika, Fransa, İtalya, Japonya gibi beş deniz devletinin bir araya gelerek bir "bahri tahdidi teslihat" oluşturmak istemelerinin olmazlığı üzerinde görüşlerini belirttiği yazıdan bazı kesitler şöyle:

"Devletlerin istihdaf eylediği umumî tahdidi teslihat keyfiyeti bir müddetten beri müzakerelere mevzu teşkil etmektedir.

Bu umumî teslihatın mukaddemesi olan bahrî tahdidi teslihat meselesi İngiltere, Amerika, Fransa, İtalya, Japonya gibi beş deniz devleti beyninde şimdiye kadar birkaç defa konferans şekli altında tezekkür edildi ise de müteakabil gayeler teklif edilmedi ve binaenaleyh müzakerattan bir kısmî netice hasıl olmadı. Bilhassa İngiltere ve Amerika uzlaşamadılar.

İngilterede ... Baş vekil Mister Makdonaldın ilk işi Amerikaya gidip bu meseleyi halletmek oldu, bir dereceye kadar da muvaffakiyet elde edildi gibidir.

Mister Makdonald Vaşingtonda Amerika Reisi Cumhuru ile uzun uzun görüştü ve esas itibarile tarafeyn arasında itilâf hasıl oldu.

Şu halde artık diğer üç devlet ile de görüşülecek ve bahrî tahdidi teslihat keyfiyetine vücut vermeğe çalışılacaktır.

Bunun için bu ayın yirmibirinde Londrada beş Devletten mürekkep bir konferans akt olunuyor...

...binaenaleyh bu konferans kolay kolay bir hüsnü neticeye iktiran edemeyecektir.

Bu müşkülâtta birincisi şudur ki İngiltere ve Amerika bahrî tahdidi teslihat hususunda Paris misaki esası üzerine itilâf etmiş oldukları halde Fransa bu misakı muvafık bulmıyan devlettir.

...Diğer taraftan alelhusus bahri sefitte Fransa ve İtalya rekabeti mevcuttur, ve İtalya hükûmeti kuvvei bahriyesinin Fransız donanması

¹¹⁴ Yarn, 2 Ocak 1930.

dununda bulunmasını tecviz etmez ki işte bu da oldukça mühim bir mes'eledir ve ...kolay kolay tesviye edilemez.”¹¹⁵

6 Ocak 1930'da yukarda da örneklerinden birini vermiş olduğumuz rüşvet konusunda yazılmış yazılarından birini görmekteyiz. Bu yazıda çıkarılması muhtemel olan rüşvet kanununda müddeiumumiliklerin salâhiyetinin çok fazla olduğunu belirtip, bu kanunun çıkarılmasının esas nedenleri üzerinde durulması gerektiğini uzun uzun açıklıyor.¹¹⁶

Her işin ihtisası olan kişilerce yapılması gerekliliğinden ve yine tasarruftan bahsettiği, hükûmeti eleştirdiği, ilerleme yolunda Yunanistan'ı örnek gösterdiği yazısının başlığı “Ağlanacak şey”. Bu başlığın ardından yazı şöyle devam ediyor:

“Bundan sonra Türkiye için çıkar yol, memlekete sokulacak ecnebî eşyanın vaziyetini tesbit etmektir.

Girdiğimiz mücadele o kadar çetindir ki, nefsimize teallük eden kısımlarda mutlak muvaffak olacağız. Çay yerine ıhlamur, kahve yerine akide şekeri yiyeceğiz. Buna asla şüphe edilmemelidir. Bunlar bizim fedakârlığımız olacaktır. Öte tarafta Türkiye'yi bir (Arpalık) bilen Avrupa zamanında harekete gelecektir.

...yeni mücadeleye girerken bizim ihraç işlerimizde çoktan hazırlanmamız lâzımdı. ... alacağımızla vereceğimizi mübadele etmeliydik... Hiç olmazsa komşularımızdan ibret almalıydık: Karşımızda arı gibi çalışan bir Yunanistan vardı.

Şurası muhakkak ki bizdeki ihtisas işlerinde umumî harpten sonraki (adam) görüş ve bilişleri çok noksandır”.¹¹⁷

Arif Oruç 13 Ocak 1930 da gazetede yayımlanan bir yazısından ötürü hakkında açılan dava ile ilgili olarak şunları söylüyor:

“Dün altıncı istintak dairesinden bir (iddianâme) aldık: Bu iddianâmede (Efkârı umumiye'yi tehyic edecek mahiyette asılsız havadis

¹¹⁵ Yarın, 3 Ocak 1930.

¹¹⁶ Yarın, 6 Ocak 1930.

¹¹⁷ Yarın, 9 Ocak 1930.

neşretmek maddesinden son tahkikatın açılmasına karar) verildiği iddia olunuyordu,

... Evvelâ: Yarının mahkemeye verilmesine sebep ne idi? Sonra (Yarın) hakikaten efkârı umumiyeyi tehyî edecek mahiyette asılsız havadis neşretmiş midir..?

... Esas itibarile Yarında çıkan haber aynen şudur: *(Türkiyenin ufuklarında yeni ve feyizli devrelerin başlamakta olduğunu şimdiden kartlerimize tebşir ediyoruz, Gazi Hazretlerinin Yalovadan avdetlerinden sonra Fırka ve mecliste çok mühim meseleler müzakere edilecektir. Vakıfı ahval zevat İsmet Pş.Hz. nin Reiscümhur muavinliğine terfî buyrulmasının ihtimalini tahmin ediyorlar.)*

...Türkiye Cumhuriyetinde her vatandaş hukuken müsavidir. İsmet Paşa lehine olduğu gibi aleyhine yazı yazmak mütelaa beyan etmek her vatandaşın en sarîh hakkıdır.”¹¹⁸

Arif Oruç, çoğu zaman vatanını, milletini sevmemekle ,hatta ihanetle suçlanmıştı. Fakat o gerçek anlamda milletine tutkun biridir. O millete olan düşkünlüğünü 16 Ocak 1930'da yazdığı “Ecnebî şirketler ve Türkler!” serlevhalı yazısında şöyle anlatıyor:

“Dün...bir haber neşretmiştik...memleketimizde oturarak Türk parası ile geçinen ve hatta etekler dolusu para kazanan bir şirkette bir tek Türk memuru kullanılmadığı kaydediliyordu.

...İstanbulda (92) müseccel şirket ve (14) banka bulunduğu halde ...İstanbuldaki bankalarda (1191) memurdan yalnız (224) ünün müslüman Türk (409) unun da (gayri müslim Türk)olduğu anlaşılıyor. Geriye kalan (558) memur ecnebî bulunmakta imiş!

...memlekette Türk unsuru içinde işsizlikten hakikaten çok fena vaziyetlere düşmüş olan bunca gençler ve aile sahipleri varken, bilinemez yüzlerce yabancı adamın göz göre göre kayrılmasına nasıl tahammül edilir, nasıl göz yumulabilirdi?

¹¹⁸ Yarın, 13 Ocak 1930.

Daha sonra Fransada olsun Almanya ve hatta daha az medenî memleketlerde bulunun, bir Türk şirketi teessüs etmiş olsaydı , acaba bu Türk şirketi her istediği Türkü istediği gibi işe alır, vazifeye kayırabilir miydi? Şüphesiz hayır!

Bu mesele ile hükûmetin şiddetle alâkadar olmasını bekliyoruz. Bizimle beraber işsiz vatandaşlar da boyunlarını bükmüşler bekliyorlar”.¹¹⁹

Arif Oruç, kendisi de zaman zaman hapse girip çıktığı için mahkumların durumlarıyla yakından ilgilenmiş bu konuda defalarca yazı yazmıştır. Hatta bunlardan bazıları ile ilgili olarak hakkında açılan davalardan dolayı hapse girmek zorunda da kalmıştır. Bu yazılardan biri olan “Verem olan mahpuslar!” başlıklı yazının devamında şunlar anlatılmıştır: “ Birkaç günden beri gazete sütunlarını işgal eden çok elim bir haber vardır. Bu haber ... hapishaneden tahliye edilen birtakım düşmüş vatandaşlara aittir.

Bu zavallılar işledikleri cürümlerin cezalarını çekmek üzere hapishaneye atıldıkları halde (verem) olduklarından mahkûmiyet müddetlerini ikmal edemeden tahliye edilmişlerdir.

...Hapsedilen vatandaşlardan sıhhati yerinde olanlar neden (verem) ve saireye yakalanmışlardır?

...Teessürle kaydedelim ki, kafidelerle vatandaşların alil olarak hapishaneden çıkarılmaları, hükûmetin vazifelerinden birini ihmal ettiğini göstermektedir.

... Eminiz ki, hapishane köşelerinde verem olup sönenler sadece açlıktan, gıdasızlıktan eriyip gidiyorlar yazık!.¹²⁰

Arif Oruç, çiftçilere özel bir yakınlık ve ilgi duymuştur. Gazetesinde onların sorunlarıyla ilgili defalarca yazılar yazmış, hatta bir çiftçi fırkası bile kurmuştur. 18 Ocak 1930 “Dert bir değil bin!” başlıklı yazısında Oruç, Ziraat Bankası umumî kararlarından kaynaklanan çiftçilerin yaşadığı sorunlardan da şöyle bahsediyor:

¹¹⁹ Yarın, 16 Ocak 1930.

¹²⁰ Yarın, 17 Ocak 1930.

“Afyon Karahisarda çıkan (Son Haber) refikimizde çok dikkate şayan bir yazı gördük (A. Mahir) imzasını taşıyan bu makale de Ziraat Bankasının bazı yanlış muamelelerinden bahsediliyordu.

Afyon Karahisarlı arkadaş Ziraat Bankasının köylüye para verirken, rehin olarak aldığı araziye kendi vasaiti ile kıymet takdir ettiğinden acı acı bahsetmektedir. Hatta Ziraat bankasınca yapılan tahmin ve takdirler Devlet Tahrir komisyonlarının takdirlerinden (yedi buçuk) misil aşağı imiş!

...Haddi zatında ehemmiyetsiz gibi görünen şu şikayet bütün bir çiftçi sınıfının canı, ciğeri demektir.

...Hükûmetin büyük Ziraat Programı hazırlamakla meşgul olduğu şu sırada bu meselenin ehemmiyeti göz önünde tutulmak, hatta bu gibi pürüzleri çok evvelden halletmiş bitirmiş olmak icap ederdi”.¹²¹

“Türk matbaaları eziliyor!” başlığı altında 20 Ocak 1930’da yazdığı makalesinde Türk matbaalarına Türk müesseselerinin bile iş yaptırmadığı, devletin bu matbaaları destekleyeceği yerde kendisinin matbaa kurup çalıştırmasının yanlışlığını anlatarak şu hususlara değiniyor: “ İstanbulda bulunan Türk sermayeli, Türk adlı müesseseleri Türk olan bir takım banka ve müesseselerin, ihtiyaçları olan kâğıt, defter ve saire gibi şeyleri bir takım yabancı matbaalara yaptırdıkları anlaşılıyor!

...Çok açık söyleyelim ki bugün Türk matbaacılığının fena ve işsizlikten iflasa doğru giden vaziyetinde en mühim amil doğrudan doğruya devlettir.

...Hakikatte devletin matbaacılık yapması asla doğru değildir.”.¹²²

Arif Oruç’un 22 Ocak 1930 tarihli “Yine açık saçık resimler!”başlıklı yazısı daha önce defalarca değindiği ve üzerinde önemle durduğu konulardan biri olan açık neşriyat yayınlamakla ilgili. Daha önceki yazılarında değişik boyutlarıyla irdeliği konunun toplum ahlâkı yönünden zararlarını anlattığı bu yazısında, okullara kadar giren bu neşriyatlar yüzünden geleceğin aile kurumunun yıkılma tehditi altında olduğu sonucuna ulaşmıştır.

¹²¹ Yarın, 18 Ocak 1930.

¹²² Yarın, 20 Ocak 1930.

Beş büyük dünya devletinin arasında uzun süredir görüşmelerin devam ettiği 'bahrî tahdidi teslihat' konusunun görüşülmesi için toplanan Londra Konferansının gidişatı üzerine 23 Ocak 1930 tarihinde yazdığı "Londra Konferansı!" başlıklı yazıda şu hususlara değiniyor:

"İki günden beri Londra Konferansı inikat hâlinde bulunuyor.

...Fransa vasi bir müstemlikât devleti olduğu için herhalde kuvvetli bir donanmaya ihtiyacı olduğunuileri sürüyor bu noktada bütün kuvvete ısrar ediyor, bu hususta hiçbir fedakârlıkta bulunamayacağını açıktan açığa söylüyor, her halde kendisinin İtalya donanmasına faik bir kuvvete malik olması lâzım geldiğini iddia ediyor. Diğer taraftan İtalya ise Bahrisefit ile Adriyatik denizinde vasî menfaatları haiz bulunduğunu, bu menfaatların müdafaası için deniz teslihatını tahdit değil bilâkis takviyeye mecbur olduğunu ve bu sebepten dolayı kendisi için kuvvei bahriyesinin tahdidi hususu mevzubahs olmadığını beyan eyliyorlar, her halde kuvvei bahriyece Fransaya müsavî bir vaziyette bulunması icap ettiğini söylüyor.

...Şu halde ise Londra Konferansından hayırlı bir semere beklemek pek de doğru olmasa gerektir".¹²³

Tütün o dönemde ekonomide önemli bir yer tutmuş, bir tütün tekelinin oluşması, Türk tütünlerinin taklit edilmesigibi sorunlar sık sık Arif Oruç'un yazılarına konu olmuştur.Htta bu konuyla ilgili olarak Arif Oruç aleyhine davalar açılmıştır. 24 Ocak 1930'da çıkan "Taklit edilen tütünlerimiz mes'elesi" başlıklı yazısında Türk tütünlerinin taklit edilmesi ve bundan sorumlu olarak gördüğü Tütün İdaresi için şöyle bir değerlendirmede bulunuyor: "Suriyede Türk tütünlerinin taklit edilerek Avrupa ve Amerikaya sevkolunduğu haber veriliyor.

...Alınan haberler maalesef taklit işinin bir menfaat maksadile yapılmadığını bilâkis Türk tütünlerini batırmak için yapıldığını açıkça göstermektedir.

¹²³ Yarın, 20 Ocak 1930.

...Bunu Suriyelilerin yapacaklarına ihtimal vermek doğru olmaz belki de şu muzır propaganda Yunanlı eller vasıtasile yapılmaktadır.

...Fakat yapılan muzır propagandalara sebep yine Tütün İdaresidir. Zirâ Tütün İdaresinin bütün ihtimalleri göz önünde tutması, ona göre tedbirler almış bulunması mecburî idi".¹²⁴

25 Ocak 1930 "Matbuatı alet etmek istediler!" şeklinde manşetle çıkan, yabancı menşeli tütünlerin Türk tütünü gibi gösterilmesini sağlayarak yüz binlerce lira haksız kazanç sağlayan ve Türk tütünleri zararına bir durum oluşmasına neden olan şirketin sahtekârlığının ortaya çıkarılması üzerine bu şirketin bir Türk şehbenderini rüşvet vererek kandırmış olduğu böyle yapmamış olsaydı başlatılan tahkikattan kurtulamayacağı hatta başka bir gazeteciyi daha aynı yolla kandırmaya çalışmasına rağmen bu gazetecinin uyanık davranarak tuzağa düşmediğini anlattığı yazısında ana hatlarıyla sunları söylemektedir: "...Ne kadar yazık ki, bir tütün şirketinin çevirmek istediği bir (cürmü meşhut) dolabı yüzünden bu gün Türk matbuatı ağır bir ittiham altında kalmış gibidir."¹²⁵

Arif Oruç, devletin malını kendi malından aziz bilmiştir.bu nedenle yolsuzluklar konusunda çok hassastır. Tütün tekeli meselesinden dolayı oldukça yoğun yazılar yazmıştır. Özellikle bu işin içinde olup yolsuzluklarını sık sık dile getirdiği Herman şirketi ile ilgili zehir zemberek sözlerinin yer aldığı yazılarından dolayı da yine sık sık davaları olmuştur. "Tütün meselesinde yeni bir rezalet daha meydana çıkıyor" başlıklı birinci ve ikinci sayfada yayımlanan yazısında Alman şirketi Hermanın beş kuruşa alacağı tütünlerin Türk ve Amerikan şirketi tarafından yirmibeş kuruşa alınacağını bilmesine rağmen neden bu şirketle anlaşıldığına ilişkin Tütün Müdürü Behçet Beye sorduğu sorularının cevabının gelmemesi üzerine Ticaret odasına sorular soruyor: Türk tütünlerinin Triyeste'de yabancı tütünlerle karıştırılıp karıştırılmadığı? Triyeste konsolosunun bu tütünlere yabancı tütün damgası vurup vurmadığı gibi sorular yönelttiği yazısında tütün

¹²⁴ **Yarın**, 24 Ocak 1930.

¹²⁵ **Yarın**, 25 Ocak 1930.

yolsuzluğunun farkedilip, İsmet Paşa hükûmetinin Hariciye Bakanlığı tarafından müfettişlikler kurduğunu bununla gerçekten bir yolsuzluğun olduğunu, yıllardır Türkiye’de olan bir şirketin Türk aleyhine çalıştığının kanıtlandığını söylerken müfettişlikler kurulmasının bu işi kökten çözmek için yeterli olmadığını da ekliyor.¹²⁶

30 Ocak 1930 “İktisadî muvazene paramızın tespiti” başlıklı yazısında hükûmetin bir devlet bankası kurma isteğini değerlendirmiştir. Bu fikre katıldığını, yabancı ülkelerde de bu uygulamanın var olduğunu belirtmiştir. Bu bankayı devletin istediğinde borç alabileceği, faizleri belli oranda tutabileceği bir kurum olarak görmüştür. Ancak o günlerde Türk parasının tespit edileceğinin söylenmesinin zararlı olduğunu da nedenleriyle açıklamıştır.¹²⁷

Türk ekonomisinin kalkınması için üretmenin şart olduğunu söyleyen Arif Oruç, Sanayiciler ve onların sorunlarına da 4 Şubat 1930 tarihli “Sanayi erbabının Feryadı!” isimli yazısında değiniyor. Sanayicilerin muamele vergisinden şikayetlerini haklı buluyor. Umumî harpten sonra bir çok memlekette kaldırılan muamele vergisinin bizde 1 Haziran 1927’de tatbik edildiğini bunun da yabancı şirketlerle Türk şirketlerinin rekabet etmesini olanaksız hâle getirdiğini bunu kendi ellerimizle ve kanunlarımızla yaptığımızı söylüyor. Sanayi Teşvik Kanunu ile konulan bu verginin yerine kazanç vergisine razı olduğunu belirten, sanayicilere katılan Oruç Teşviki Sanayi Kanunu’nda düzeltme yaparak bunun bir an önce ortadan kaldırılması bu doğrultuda da bütçenin yeniden düzenlenmesi gerektiği zaruretinin ortaya çıkacağını belirtiyor.¹²⁸

Tütün meselesi, daha önce de belirttiğimiz gibi Arif Oruç’un hassas olduğu, üzerinde ısrarla durduğu bir konu olmuştur. 6 Şubat 1930 tarihli “Tütün meselesi ve Başvekil Paşa” başlıklı yazısında 5 Şubat 1930’da Akşam’da çıkan bir yazı üzerine tütün konusunda öteden beri yaza geldiği

¹²⁶ Yarı, 28 Ocak 1930.

¹²⁷ Yarı, 30 Ocak 1930.

¹²⁸ Yarı, 4 Şubat 1930.

konuların İsmet Paşa tarafından dikkate alındığı kanaatine ulaşıyor. Herman şirketinin çevirdiği hile ve şantajların ortaya çıkması dileklerini ve İsmet Paşaya olaya ilgisinden dolayı teşekkürlerini sunuyor.¹²⁹

Arif Oruç, toplumu ilgilendiren her konuyla, toplumun her kesimiyle ilgili yazılar yazmıştır. Naci Bey adlı bir tabinin İsmet Paşa ve Maarif Vekâletine istida sunup sonuç alamadığını belirten bir yazıyı Yarın'a bir göndermesi üzerine kaleme almış olduğu, 8 Şubat 1930 tarihli "Türk kitapçılar" başlıklı yazısında Türk kitapçıların zor durumundan bahsediyor. Arif Oruç kitapçıların zor durumunun sebebini Mustafa Necati zamanında harf devriminden hemen sonra okul kitaplarını yazan ve basan tabilere verilen bir emre bağlıyor. Bu emirde ders kitaplarının sadece sayfa numaraları yeni rakamlarla olmak şartı ile eski Arap harfleri ile basılabileceği söylenmiş. Tabiler de kitapları böylece basmışlar. Fakat sonra çıkan ikinci bir karar bunun tam tersi yönünde olunca kitapçılar büyük zarara uğrayıp perişan olmuşlar. İşte Arif Oruç kitapçıların o günkü kötü durumlarının sebebini bu olduğunu düşünüyor. İsmet Paşadan bu kötü duruma bir çözüm bulmasını istiyor.¹³⁰

14 Şubat 1930 tarihli "Terkos meselesi" makalesinde okulları yanan bir grup öğrencinin eylem yaparak Terkos şirketini protesto etmesi konu ediniliyor. Terkos şirketi İstanbul'un su ihtiyacını karşılamak üzere anlaşmış ama yangın muslukları büyük caddelerden başka yerde yok çıkan yangınlara müdahale edilemiyor. Arif Oruç bu durumda şirketin sözleşmesinde yangın muslukları için bir akit olup olmadığını sorarken; araştırmaları sonucu olmadığı tespitine varıyor. Büyük bir ihmal olduğunu belirtip hükûmeti bir an önce medenî araçlarla şirketi, çalışmaya mecbur edecek çareler bulmaya şirket bunu kabul etmezse icabına bakmaya çağırıyor.¹³¹ Görüldüğü gibi Arif Oruç, araştıran, soran, sorgulayan, problemlerin keöten çözölmesi yollarını arayan bir gazetecidir.

¹²⁹ Yarın, 6 Şubat 1930.

¹³⁰ Yarın, 8 Şubat 1930.

¹³¹ Yarın, 14 Şubat 1930.

17 Şubat 1930'da yazmış olduğu makalesinde Hükûmetin Türk ve İngiliz parasını dengede tutmak için yaptığı çalışmaları, borsanın tam tersi çalışmalarla izlediğini belirtiyor. Meseleyi iki noktada topluyor: Küçük ihtiyaç sahibi İngiliz parasına ihtiyaç duyduğunda bunu borsada temin edemeyip daha fazla para ödeyerek başka yerlerde aramaktadır. Bankalar toplu miktarda İngiliz parası piyasa sürecekleri zaman Borsa Heyeti tarafından satılacak paraya göre bir alıcının muamele yapmasına muvafakat etmekte, bu da küçük ihtiyaç sahiplerinin borsadan para tedarik etmelerine engel olmaktadır ve bunların sonucunda borsanın dışında ikinci bir ihtikâr piyasasının doğmaktadır tespitlerini yapıyor.¹³²

Arif Oruç her fırsatta İsmet Paşa ve hükûmetini eleştirmekten geri durmamıştır. Bunu yaparken de son derece cesaretli ve gözü kara denebilecek bir üslup kullanmıştır. 22 Şubat 1930 tarihli "Başvekil Paşanın mühim nutukları" başlıklı yazısında İsmet Paşanın Duyun-ı Umumiye borçlarını ekonominin kötüye gitmesinin sebebi olarak göstermesini alaycı bir dille sebep ve sonuçlarıyla irdeliyor.¹³³

b) 1930 Mart, Nisan, Mayıs Yazıları

Arif Oruç, toplumun kederi, sıkıntısı, problemleri ile ilgilendiği ve paylaştığı kadar sevinçli günlerini de paylaşmıştır. 2 Mart 1930 tarihli "Bayram" başlıklı yazısı bunlardan biridir. Bu yazıda memleketin o günkü sıkıntılı durumunda bayram tebrik etmenin anlamsızlığını söylerken Türk milletine saadet ve selamet diliyor. "Türk'ün kaya gibi çetin azmi şu fakir yurttan saadet güneşi doğduğunu gösterecek ve ispat edecektir" derken ümitlerin en karanlık günlerde kendilerini kurtaran Gaziye bağlanması gerektiğini belirtip "Türk milleti en sıkıntılı zamanda kendisine karanlık vatanı aydınlatan Gaziden ümidini kesmemelidir".

Arif Oruç adalaet işlerindeki aksaklıkla, eksiklikler ile ilgili olarak çözüm önerileri de sunan yazılar yazmıştır. 7 Mart 1930 tarihli "Hesap isteriz"

¹³² Yarın, 17 Şubat 1930.

¹³³ Yarın, 22 Şubat 1930.

adlı makalesinde Adalet Bakanlığına sesleniyor. Daha önceden tütün meselesi ile ilgili yayımladığı yazılar üzerine başlatılan tahkikatın bir sonuç vermediğini bir de bu memleketin yararı için bunları ortaya çıkarmasına rağmen bu şirketin kendisine dava açmasını teessürle karşıladığını belirtiyor ve başka bir memlekette olsa kıyametin kopacağını söylüyor.

12 Mart 1930 tarihinden itibaren yazılar yine “günlük makale” şeklinde ve birinci sayfadan çıkmıştır. “Matbuat da şekavet mi?” başlıklı yazısında 11 Mart 1930 tarihinde devam edilen Hareket davasına ve “hilekâr kumpanyanın” adamlarından birinin bütün gazetecileri ağır zanlar altına sokacak şeyler söylemesi konularına değiniyor ve şunları söylüyor:

“Kohen ve şürekası ne zannediyorlar ne istiyorlar, ne bekliyorlar? Sahte şehadetnâmeler, yapsınlar vergileri ketmetsinler, köylüleri soysunlar, memleketin iktisadiyatını kendi keselerini şişirmek bahasına tahrip etsinlerdi de karşıdan seyirci mi kalmalı, susmalı mıydık!”¹³⁴

14 Mart 1930 tarihinde “Dainler müzakeresi!” başlığıyla verilen başyazıda Osmanlı borçları ile ilgili olarak yapılan görüşmelerde sırf uluslar arası itibar için kabul edilen bu borçların ihtiyaçları giderek artan Türkiye Cumhuriyeti için zorluk yarattığı konusunda görüşlerini aktarıyor. Gelen heyetle kolaylaştırılması yolunda görüşmeler yapılması, ya faizlerin kaldırılması ya da senelik bir miktarın taksitsiz ödenmesi gibi çözümler de öneriyor.¹³⁵

21 Mart 1930’de yayımlanan “Göründüğümüz gibi olmalıyız” başlıklı yazısında o günlerde Mecliste gündemde olan basına prim verilmesiyle ilgili yapılan görüşmelerde Giresun milletvekili Hakkı Tarık Beyin sözlerine karşı düşüncelerini açıklıyor:

“ Hakkı Tarık Bey bu...yeni gazetelerin milletin yardımından hariç bırakılmasını istiyordu...harf inkılâbından evvel çıkan gazetelerin primden istifade etmesi mes’elesini ileri sürmüştür...

¹³⁴ Yarı, 12 Mart 1930.

¹³⁵ Yarı, 14 Mart 1930.

...Mes'ele sadece bir prim mes'elesi değildir. Kendini düşünüp diğerinin zararına çalışmak kadar acı bir şey olmasa gerektir. Matbuata bu yardımı Hakkı Tarık Bey kendi cebinden yapmıyacaktır. Matbuat bunu milletin kendileri için ayıracağı tahsisattan temin edecektir.”¹³⁶

22 Mart 1930 tarihli “İsmet Paşaya: Pisliklerini yüzlerine haykırınız.” Başlıklı, anlatılanların bu gün de hiç yabancı gelmeyeceği yazıya bir bakalım:

“Bu memleketin talihi yoktur. Her devre uymanın yolunu bilen zorlu vatandaşlar, kendileri için bir istifade yolu aramağa çalışırlar...

...Memleket dedikleri zaman keselerinden başka bir şey düşünmedikleri muhakkaktır. Milleti ağızlarına aldıkları anda mutlaka bir çıkarları vardır...

Bu günün Türkiyesi, menfaat hırslarından azade kalmış hizmetkârlara muhtaçtır. Ancak bu fedakâr ve feragati nefis sahibi adamların ihtimamlarıyla kendine gelebilecektir...

...Son günlerde gene bir tufeyliler, fesatçılar zümresi türemiştir. Bunlar bir tarafa söyledikleri ile öbür tarafta alay ederek, iki yüzlülük eden ahlâksızlardır.

İşte işlerimizin, çıkar yolda emniyetle yürümesini istiyorsak bu gibi bedbahtlara yüz vermemeliyiz. ... Her şeyden ziyade, metin ahlâk ve şuurlu seciye...”¹³⁷

Arif Oruç, gazete patronluğu ve gazetede başyazarlık dönemi boyunca diğer gazetelerde yazan muharrirlerin yazılarını da değerlendiren yazılar yazarak köşesinde yayımlamaktan çekinmemiştir. 27 Mart 1930 tarihinde yayımlanan “Acı hakikat” başlıklı yazısı bu çerçevede değerlendirilmelidir. Adı geçen yazıda Arif Oruç, Yakup Kadri'nin Milliyet gazetesine yazmış olduğu bir yazı üzerine kendi görüşlerini belirtiyor:

“Bu yazıda Türkiyenin iktisadî ve malî vaziyeti ile hükûmet icraatı arasında bir takım mukayeseler yapılıyordu! Milletin acemîlik ve

¹³⁶ Yarın, 21 Mart 1930.

¹³⁷ Yarın, 22 Mart 1930.

beceriksizliğini söyleyen bu yazının hükûmete temas eden kısmı şudur: 'Gerçi devlet ve hükûmet kuvvetinin kendi kanunları ve teşkilâtları ile onun üzerinde daima müsbet bir rehberlik vazifesi ifa etmiş olduğunu iddia edemeyiz. Zira devlet ve hükûmet erkânında, hakikate ermek için bizzat hayli tecrübelerden geçmesi lâzım geldi. Böyle olmasaydı da, gene halkın kendisinden mevcut olmıyan bir kudret ve kabiliyeti ona aşılamazdı. Bir hükûmet ancak ekonomik inkişafa engel olan şeyleri ortadan kaldırmasını bizatihi mevcut hareket ve faaliyetleri tanzim ve teşvik etmesini ve nihayet umumî ihtiyaçların emrettiği kanunları çıkarmasını bilir!'

...acı hakikatleri ifade eden makale, çok dikkatlere şayandı. Hakikate erilmek için hükûmet işlerinin tecrübeler geçirdiğinden bahsediliyordu. Bilmiyoruz, bizim tecrübe oyunları ile geçirecek vaktimiz var mıdır?...

Hatayı her türlü mes'uliyeti yüklenmiş olması ve ona göre harekâtını tanzim etmesi lâzım gelen hükûmetin üzerinden sıyrıp milletin kabiliyetsizliğine yüklemek doğru mudur?

... İhracat işlerimiz ne halde bulunuyor? Paramız ne alemdedir? Rakip devletler ve milletler bizim ezici sanayi ve gümrük nizamlarımızdan nasıl istifade ediyorlar? Eğer geçirildiği acı acı söylenen tecrübeler bunlarsa, milletin kabiliyeti olmasından ne faide?".¹³⁸

Arif Oruç "Altı yıl evvel Büyük Gazi İzmir İktisat kongresinde yeni Türkiye'nin takibetmesi lâzım gelen noktaya işaret etmişler" başlıklı yazısında İzmir İktisat Kongresinden bu yana geçen süre zarfında kongre kararlarının hiç birinin uygulanmaması konusunu gündeme getirirken dönemin çok güzel bir iktisadî panoramasını çiziyor. Yazının sonunda da üstü kapalı bir şekilde Gazi Mustafa Kemal'in tekrar milletin başına geçmesi isteğini belirtiyor. Yazının bazı bölümlerini şöyle aktaralım: "1339 senesinde İzmirde bir İktisat kongresi toplandığı henüz hatırlardan çıkmamış olsa gerektir...

¹³⁸ Yarın, 27 Mart 1930.

...Millî mücadeleden harap bitkin ve perişan bir halde çıkan memleketi yükseltmek imar etmek için, muhtelif memleketlere mensup vatandaşların bir araya gelmelerine İzmirde büyük bir kongre akdetmelerine lüzûm gördü.

...Heyhat! 1339 senesinden bu ana kadar tam (altı yıl) geçmiş bulunuyor: gazinin ellerile açtıkları (İktisat kongresinin) hazırladığı program olduğu gibi kâğıt üzerinde kaldı. Tam (altı sene sonra) alakadar olması lâzım gelenlerin yeni bir İktisat programı hazırlamağa çalıştıkları görülüyor: ...

...Bu müddet zarfında, Türk İktisadiyatı yükselecek yerde geriledi, incirlerimiz depolarda çürümeğe mahkûm oldu. Tütünlerimiz müşterilerini kaybetti. Pamuk ve tiftik balyaları yığın yığın elimizde kaldı. Liman işlerimizin müşkülâtı ve gümrük muamelelerimizin ihtiyatlı tedbirlere uymıyan, ilimden, İhtisastan uzak bulunması bütün bunlara amil oldu.

Vergi işleri, makul ve halkın tahammül edemeyeceği nisbetsiz manzaralar göstermeğe başladı. Bir taraftan sanayii teşvik etmek isterken onu muamele vergisi ile bilmiyerek te olsa bunalttık. Vakıa kazanç vergisini kaldırdık. Fakat muamele vergisinin ondan daha çok ağır olduğunu bir mütehassıs gözü göremedi.

Nihayet paramızın kıymeti düştü. (İngilizin) her sene muntazaman (yüzde on beş) nispetinde arttığı görüldü.

Neden sonra yeni İktisat programı gibi (para) tehlikesini de görebildik. Altı sene evvel yapılacak devlet bankasını şimdi teşkile çalışmaktayız.

Vakıa: Biri (uşşak) diğeri (Trakyada) iki şeker fabrikası da yaptık. Fakat (Avustralyadan) gelen şekerlerin bunlardan daha ucuza mâl olduğu hayretler içinde görüldü!

Türk sabunları, Türk zeytinleri, Türk portakal ve limonları, Türk zeytin yağları, Türk halıları hep bu altı sene içinde bu hale geldi.

Yazık geçen gün bir gazetede (Yakup Kadri) Beyin mühik ve mazur görmek istediği bitmez tükenmez tecrübelerimizle zaman geçirdik?

Bilmiyoruz artık milletin, memleketin titriyerek elinden tutmasını yalvardığı, dört gözle beklediği şef, İzmir kongresinde yukarıdaki noktalara da işaret etmişler miydi?”.¹³⁹

Arif Oruç, ileri görüşlü, aydın, gelişmelere açık yönünün yanısıra bazen de tutucudur. Bu özelliğini kadınların belediye seçimlerine katılması ile ilgili çalışmaların gündemde olduğu sırada açıkça ortaya koymuştur.

29 Mart 1930 tarihli “Ekmek derdi! Kadınlarımız Belediye intihabına karışacak. Önümüzdeki intihapta bir dereceli mebus intihabı yapılacak. Fakat!...” diyerek başladığı yazısında kadınların belediye seçimlerine katılma hakkı elde etmesi ile ilgili kanunun pek de yerinde olmadığı kanaatinde. Çünkü milletin henüz karnı doymadan bu gibi sonra düşünülmesi gerekli şeyleri yersiz ve zamansız buluyor. Ama kadınların seçimlere katılmasına karşı değil, itiraz ettiği nokta daha öncelikli işler varken bununla uğraşılması. Bu konudaki görüşlerini şöyle toparlayabiliriz:

“Bunlar zaten vatandaşın esas olan sarih, medenî ve insanî haklarını teşkil ediyordu. Aynı zamanda bir dereceli meb’us intihabına da teşmil edilmesi düşünüldüğü şimdiden teyit edilmekte olan, daha yüksek hakların, millet Meclisimizden geçirileceği haberleri karşısında sevinçle tevakkuf etmek icabediyor.

Bir dereceli intihap usulünün bizde de kabul ve teşmili hadisesi...artık milletin (siyasî rüştünü) kazandığına hükmedildiğini anlatıyor. Bu ise senelerden beri İnkılâp zaruretlerine bağlı kalması lâzım gelen memlekette (tabiiliğin) çoktan mevcut olduğuna beşarettir. Zaten Türklerin tabii reisinin bütün arzuları da ancak bu idi.

İsmet Paşanın ve kabinesi erkânının en haklı zaruretlerden birini kabul etmeğe meyletmeleri isabetli teşebbüslerden biri olacaktır.

Neye yarar ki gelecek seneler için tasavvur edilen bu iyi teşebbüslerden daha çok evelle, birinci safa, gelen pek hayatî ihtiyaçlar tatmin edilmekten uzak kalınmıştır.

¹³⁹ Yarın, 28 Mart 1930.

Gelecek devre intihabatından evvel, bize lâzım olan şeylerden birincisi: ekmek, ikincisi: para, üçüncüsü: iş, dördüncüsü: bunları temin edecek iyi tedbirler almak idi. Onları olmuş bitmiş görseydik, bu daha ileri şeyleri hararetle temennî etmek isteyecektik!...”.¹⁴⁰

Arif Oruç’un İstiklâl Mahkemeleri ile ilgili görüşleri “Asayiş yok mu? İstiklâl mahkemeleri lağvedilirken: ceza kanunlarımızın ihtiyaca kâfi olduğunu söylemiştik... Dün bir haber vatandaşları hayrette bıraktı!” sözleriyle başlayan 30 Mart 1930 tarihli yazısında şu şekilde yer alıyor:

“... hükûmetimizin ana vatanın bir kısmında örfî idare ve yahut istiklâl mahkemeleri tesisine benziyen hususî bir takım icraat tasarladığı anlaşıyor...

Acaba yalnız birinci müfettişlik mıntakasına mahsus olduğu işaa edilen yeni bir mahkeme veya muhakeme şekli te’sisine yarayacak kanunun yapılmasına, şu günlerde neden ihtiyaç görülmüştür.

...Birinci mıntaka dahilinde şakavet ve fesatçılar vardı ise, bunların varlıkları neden cümlemin meçhulü kalmış idi. Halbuki hatırdaki kaldığına göre, şark vilâyetlerinden memleketin uzak kısımlarına sevk edilenler, tekrar memleketlerine iade edilmişlerdi. Halbuki bu adamlar fesatçı oldukları için şark mıntakasından uzaklaştırılmışlardı.

...İstiklâl mahkemeleri lağvedildiği zaman, adliye vekâletinin büyük muzafferiyetlerinden belli başlısı olduğuna inanılan yeni ceza kanununun memleketin selametini te’mîn edeceği söylenip durmuştu...

... Ne kadar yazık ki, yoktan, hatta: hiç yoktan haricî düşmanlarımızın ellerine şu zavallı memleket zararına çok zehirli silâh daha vereceğiz. İhtimal bu haberi alkışlayacaklar da görülecektir. İçimiz acı acı yandığı, sızladığı için kendimizi tutamadık”.¹⁴¹

31 Mart 1930’da çıkan Yarın’da “Kavî Hükûmet, icra vekilleri hey’eti hükûmetin umumî siyasetinden müştereken mesuldür: Teşkilatı Esasiye: 46”

¹⁴⁰ Yarın, 29 Mart 1930.

¹⁴¹ Yarın, 30 Mart 1930.

başlıklı makalesini gördüğümüz Arif Oruç, bu yazısında artık kabinede bir değişiklik yapılması gerektiğini nedenleriyle şöyle ifade ediyor:

“...Memleketin tabiliğe, salaha ve sükûna olan şiddetli ihtiyacı yeni ve fakat kuvvetli unsurlardan teşekkül edecek bir kabine ile tatmin edilebilecektir. Türk vatanının bu azam ihtiyacı haddi zatında bugünün meselesi değildi, o daha bir hali zaman evvelinden kendini göstermişti. Çünkü bir kabine ne kadar eskirse, kendisinden beklenen hayat verici kuvvetlerinden o kadar kayb eder, yıpranır, daha sonra da mevkiinde tutunabilmek kaygusu ile vatana faydalı icraattan yavaş yavaş uzaklaşmağa başladılar...

...Son dört sene içinde de dokuza yakın vekil değiştiren kabinenin, işte hadisat karşısındaki son faaliyet ve icraatı bu noktalardan zayıflamıştır.

Son iktisadî ve malî muvaffakiyetsizliklerin belli başlı amillerinden biri de bir iki defa baş değiştiren bazı vekâletlerin istikâmetini şaşırmış olmasıdır.

...başlanan yahut başlanmak istenen her iş ya yarıda kalmış, ya tekrar yeniden başlanmıştır.”¹⁴²

1 Nisan 1930 “Maksadımız! Maksadımız tariz şeklinde telakki edilmemelidir. Emelimiz ve gayemiz memleketin saadetidir.” sözleriyle başlayan makalesinde düşünce ve inanç özgürlüğü, Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 70. maddesi dönemin ekonomik sorunları, yerli malı kullanımının teşviki, 1930 bütçesinin geri çekilmesi, sorunların kökeninde bakanlar kurulunun değiştirilmemesi olduğu gibi geniş perspektifli bir yazı sunuyor.

“Her Türk vatandaşın aklından geçirebilmek, muhakeme edebilmek ve nihayet o muhakeme neticesi vatanın ihtiyacına uygun gelirse, bunu kanun dairesinde neşretmek her Türk vatandaşın sarîh ve esasî haklarından birini, belki de en belli başlısını teşkil ediyordu:

...Teşkilâtı esasiye kanununun 70. maddesi şahsî masuniyet, vicdan, tefekkür, kalem, neşir, ve ilâh...insanî ve medenî hakları Türk vatandaşların tabii hukuklarından tanımakta kabul etmektedir...

¹⁴² Yarı, 31 Mart 1930.

... anî bir tedbir olarak yerli mallar meselesi hararetle tervec edildi...1930 bütçesi tesbit edildiği halde geri alındı...

İşte bizi samimî bir vatandaş sıfatı ile kabinenin zaafından bahsettirmeğe sevk eden âmillerden bir kısmı da bu endişelerdi. Yoksa melek gibi İsmet Paşanın zatlarına tarize vesile bahanesi bulmuş olmak için değil..."¹⁴³

Türk milletinin bolşevizme doğru kaydığı konusunda dünya kamuoyunda uyandırılmaya çalışılan düşüncenin mesullerinin, bunun getireceği iktisadî sorunların da mesulü olduğu düşüncesiyle yazdığı 3 Nisan 1930 tarihli "Bilinmelidir ki : Mesuliyet hissi devlet ve hükûmet işlerinin yürümesinde en başta gelen amillerdendir! Fenalıklar, daima kendilerinden daha büyük fenalıkları doğurmağa ve üretmeğe müsteitdirler!" başlıklı makalesine baktığımızda şunları görüyoruz:

"Bütün dünya öğrenmeli ve anlamalıdır ki, Türk milleti selâmetini: igtîşâş, ihtilâl ve anarşi cereyanlarında değil nizam ve asayiş gibi 'normal' hallerde arar!

Türk milletinin kerim, aslî ve en doğru yolu seçebilmeğe müsteit kabiliyeti ve idraki onu... içine düşmüş bulunduğu malî ve iktisadî büyük sıkıntılardan da kurtaracağına muvaffakiyet sahalarına isal edeceğine hiç şüphemiz yoktur.

Biz bu gibi eracifi ve aleyhtar neşriyatı, şiddetle reddetmekle beraber 'Milliyet' refikimizin girmekten ictinap ettiği bir bahse temas ederek bu kadar umumî ictiraba ve memleket haricinde de bu kadar fena propagandalara sebep olan bu elim vaziyet etrafında, niçin vaktinde tedbirler alınmamış olunduğunun, devlet ve millet namına girilen taahhudatın, ne gibi iktisadî avakıp getireceğinin iyice hissedilmemiş bulunduğunun, alakadar olanlardan sorulması lâzım geldiği kanaatindeyiz!"¹⁴⁴

7 Nisan 1930 tarihli "Şiddet Kanunu" başlıklı yazısı kanunlar hakkındaki düşüncelerini belirtmiş olduğu yazılardan biri. Şiddet Kanununun

¹⁴³ **Yarın**, 1 Nisan 1930.

¹⁴⁴ **Yarın**, 3 Nisan 1930.

çıkmasının sakıncaları üzerinde duruyor. Bu yazıyı yazarken (gece) odasına iki polis girmiş ve kendisini kanun namına tevkif etmiştir. Bu nedenle makale yarım neşredilmiştir.¹⁴⁵

29 Nisan 1930 tarihli “Açık Hesap! Bir vergiyi lâğvedip diğerini ihdas etmek Alinin külahını Veliye giydirmekten farksızdır!...” sözleriyle başlayan makalesi bir süreden beri “Açık Hesap” başlığıyla yazdığı ve sürekli İsmet Paşa ve kabinesinin icraatlarını mercek altına aldığı yazı dizisinden bir tanesi. Yazının devamında neler söyleniyor, bakalım:

“Yeni yapılan programda bilhassa ve bilhassa vergiler meselesi dikkati caliptir. ... Hükûmetlerin çok defa başları sıkıldığı zaman devlete ait maadin, bina, arsa, çiftlik vesaire gibi beylik malları sattıkları görülmüş ve hürriyet ilânından sonra bir iki misali geçmiş ise de, bu gibi meselelerde çok defa arzdan çok talebin ve talibin bulunması şarttır. Gene bu satım işleri millî hazine zararına yapıldığı, mücerrep muamelelerdendir. Yeni bir istikrazın bir kısmının, bütçe açığına hasrı, programın muntazaman tatbikinden beklenen faideyi uzaklaştırmaya maksadı tehire hizmet etmiş olur. ...

Filhakika (Lozan) Muahedesinden sonra, umumî harbin doğurduğu buharanları görmek, diğer devletlerin aldıkları tedbirleri araştırmak, bulmak, hasseten, büyük harp yorgunluğunu, ikinci ve o kadar süren bir mücadele ile adamakıllı sarsılan Türkiye için bir zaruretti...

İyice anlaşılıyor ki: Mustafa Kemal, şu memleketi bu vaziyette kurtarmağa muvaffak olmuştu.”¹⁴⁶

“Açık Hesap! Şimendifer yolları masrafı olan paralar şimdi elimizde olsaydı, Osmanlı Bankasından daha ziyade sermayeli bir devlet bankasına yeter, artardı!” dediği ve şiddetle hükûmetin tren politikasını eleştirdiği yazısında, bu işin nasıl yapılması gerektiği, nasıl yapılırsa devletin zarar etmeyeceği gibi konuları açıklıyor.

“Biz ise çok zengin devletlerin yüzlerce milyonlar sarfından sonra vardıkları hedefi birkaç senede aşmak istedik. Evet Bismark Almanyada

¹⁴⁵ Yarı, 7 Nisan 1930.

¹⁴⁶ Yarı, 29 Nisan 1930.

şimendiferlere bütün gayretini vermiştir. Fakat gümrük ittihadını yaptıktan ithalât ve ihracat işlerini tanzimden hatta ve hatta meşhur iş hayatını tanzim eden nizamları vücuda getirdikten sonra...".¹⁴⁷

23 Mayıs 1930'de yayımladığı "İktisat programı" başlıklı makalesi yeni iktisat programının Mecliste görüşülmeye başlamasıyla ilgili olarak düşüncelerini belirttiği bir yazı. Bu yazısında Yeni iktisat programını yetersiz buluyor, programın Meclise sunulmadan önce gerekli yerlerde iyice incelenmediğini, Türkiye Büyük Millet Meclisi tatile girecekken görüşülmeye başlamasının da zaman kaybı olacağını savunuyor. Programla ilgili şu sözleri dikkat çekici:

"Programın tasnif ve tanzimi ile yazılışı cidden parlaktır. İsmet Paşayı ve muhterem mesai arkadaşlarını edebiyat sahasında da muvaffak addedebilececek mazhariyetlerinden dolayı tebrik etmemeyi insafsızlık addederiz".¹⁴⁸

Bu makalenin ardından iktisadî program tasarılarını konu alan diğer yazıları devam ediyor. Programın maddelerini tek tek irdeleyip her gün bir madde üzerinde görüşlerini belirttiği de oluyor.

Seyyar satıcıların sorunları; belediyenin çok ağır cezalar kesmesi, belediye nizamlarının bir emek harcayarak üç beş kuruş kazanmaya ve geçinmeye çalışan insanları zor durumda bırakması, o işi yapmasalar hırsız, uğursuz, serseri olacaklarını bundan da toplumun ve devletin zarar göreceği gibi konulara da 29 Mayıs 1930 "İnsâf lâzım!" başlıklı makalesinde yer veriyor.¹⁴⁹

c) 1930 Haziran, Temmuz, Ağustos Yazıları

3 Haziran 1930'da evvelki gün gazeteye gönderilen bir mektupta İzmir'in geçirdiği buhranlardan bahsedilmesi üzerine bir yazı yazmıştır. Buhranın sebebi olarak hükûmeti ve değişmeyen kabineyi göstermiştir.

¹⁴⁷ Yarın, 1 Mayıs 1930.

¹⁴⁸ Yarın, 23 Mayıs 1930.

¹⁴⁹ Yarın, 29 Mayıs 1930.

Yazının son üç paragrafında şunlar yazmakta: “ ... Hükûmet demek behemehal İsmet Paşanın veyahut Ali Paşanın Veli Paşanın şahsı demek değildir. Maksat hiç şüphesiz bütün bir idare makinesinin müteselsil mesuliyeti idi.

... Fakat malî sene gireli iki gün oluyor, galiba tahsildarlar da tahsilâta çıkacaklardır. Tarlalarda çürüyen arpa demetlerinin, vergiye mahsup edilmesi imkânı var mıdır?”¹⁵⁰

“Mekteplerin hali” başlıklı makalesi eğitimin sorunlarını dile getirmesi ve aksayan yönleri çok açık olarak ortaya koyması bakımından önemli bir yazı. Arif Oruç, dönem basınının en büyük sorunlarından bir olarak düşündüğü “açık saçık neşriyat”ı eğitimdeki kötü gidişin de sebebi olarak görmüştür. Yazıda şunlar söylenmiştir:

“Ankaradan gelen haberler arasında maarif vekili beyin bir de beyanatı vardı.

Maarif müdürü talebesini zayıf yetiştiren mektep müdür ve muallimlerini şiddetle cezalandıracağından bahsediyordu.

... gençlerin ahlakî temayüllerinden çok maddî olmalarından şikayet edildiği kaydını ihtiva ediyordu.

Vekil beyin tevakkuf ettiği şu nokta üzerinde şiddetle durmak, düşünmek zarureti vardır. Gençlerin maddî düşünmeleri bahsi asrın icabatındandır. Biz bu maddî tabirini gençlerimizin hayat adamı olmak için hayalden ziyade hakikate mutemayil olmaları suretinde tefsir etmek istiyoruz.

... Bunun sebebini doğrudan doğruya son zamanlardaki çirkin neşriyata atfetmek çok doğru olacaktır.

Maarif vekili bey gençlerin ahlakî bozulmasını mazur göstermeğe çalışacak, talebesini zayıf yetiştiren müdür ve muallimleri şiddetle cezalandıracağını tamim ettiğini söyleyecek yerde bu sene şu kadar eser bastıracağım deselerdi bu sözleri alkışlarla karşılanmış olurdu”.¹⁵¹

¹⁵⁰ Yarın, 3 Haziran 1930.

¹⁵¹ Yarın, 4 Haziran 1930.

1930 yılı Haziran ayında dönem basınıni uzun süre meşgul edecek olan Haydar Rifat ve adliye vekili arasındaki dava patlak verir. Arif Oruç da bu konuyla yakından ilgilenir, ama diğerlerinin çoğunun tersine Haydar Rifat'ı destekleyerek. Bakalım bu olay Yarın'da nasıl ele alınmış:

"Dün Haydar Rifat Beyden bir mektup aldık: İhtilâttan men edilmiş gibiyim, diyordu şikayet ediyordu. "Müddeiumumilik bundan haberdarmıdır?" diyerek başladığı başmakalesinde ikisinde de haklı ve haksız bulduğu yönleri anlatıyor:

"İki tarafta esaslı bazı maddelerde hem haklı hem haksızdırlar.

Mahmut Esat Beyin haksız olduğu kısımlara gelince: onlar hâlâ bu güne kadar devam edip gitmekte, mütevali darbeler halinde kendi meslekinin adalet şuurunu baltalamaktadır.

... Haydar Rifat Bey hususî adamlarının hatta ailesinin kendini ziyaret arzularının Müddeiumumilikten müsaade almak zahmeti ile karşılaştığından şikayet ediyor.

Umumî hapishanenin nizamnamesi vardır. Bu nizamnamenin müphem maddelerinden istifade edilmek sureti ile yapılan muamelenin Müddeiumumîliği haksız çıkaracağı hiç de zannedilmez.

Mamafî, müddeiumum Kenan Beyin, şahsî bir işbirarı vazife kutsiyetine ve emrine tercih edeceğine Adliye vekili ile müşterek hasımlarını şeref teşkil etmeyen şekillerde tazyik etmek isteyeceğine hâlâ inanmak istemiyoruz. ... Filhakika hapishane nizamnamesi elyevm medeniyet mefhumu çerçevesine sığdırılmak kabil olmayacak tehakküm maddeleri ile dolu, eski devirlerden kalma bir istibdat nameden başka bir şey değildir. Fazilet iddiasında bulunanları, şu küçüklüklere düşmüş görmek, cidden acı oluyor".¹⁵²

6 Haziran 1930' da çok önemli bir konu daha "Bir sūal" başlığıyla Arif Oruç'un yazısında yerini alıyor.

"Lozandan beri sürüklenen Yunan meselesi ne zaman bitecek, Millet bekleyip duruyor. ... Lozan muahedesinden beri binlerce dedikodulara

¹⁵² Yarın, 5 Haziran 1930.

sebebiyet veren bir mübadele, bir Yunan meselesi vardır. Bu iş senelerden beri bir türlü bitmek tükenmek bilmiyor.

... Binlerce vatandaşın hayatı ve istikbali ile derinden derine alâkası bulunan netice alınamayacak mı?

Venizelosun gelmesi, yahut Yunan sefirinin veya murahhasının yeni talimat alması şayiaları müsbet bir şey ifade etmekten çok uzak bulunuyor. Yunan işlerinin bu sene de halledilmemesi doğrudan doğruya siyasî muvaffakiyetsizlik hanesine kaydedilmek lâzım gelen mevaddandır.”¹⁵³

Köylünün, çiftçinin durumu “Bu zehirli ihtikârın sonu ne olacak?” başlıklı yazısında anlatılıyor.

“ Vergi vermek için sekiz lira bulamıyan köylü hapisane korkusundan elli lira faiz yükleniyor! ... Bir zamanlar, köylüye yardım için teşkil ve tesis edildiği halde, çoktan ticarî alışverişlere kapılan ziraat bankası, köylünün kanını emen aç gözlü muhtekirlerin hususî murabaha sandıkları hâline girmiştir. Anadolu ve Trakyada Ziraat Bankasından üç beş lira bile alamayan biçare köylülerin yine aynı bankadan nizamî faiz ile külliyyetli faiz alan Bezirganların tuzaklarına düşmekte oldukları temin ve teyit ediliyor.

...Görülüyor ki, en başta bankalar olduğu halde banka müdürleri, sarraflar, faizciler, bezirganlar, zahire tüccarları, bunların komisyoncuları müteselsilen ancak balçıklı ve dikenli bir arpa ekmeği ile gıdalanabilen köylünün sırtına binmiş bulunuyorlar.”¹⁵⁴

Bu yazının yayımlanmasının ertesi günlerinde Mecliste Ziraat Bankası meselesi tartışılmaya, Arif Oruç da yazılarında bunlardan bahsetmeye başlıyor.

“Fransız dostluğu, ‘Eski düşmanlık yerine artık çok güçlü bir dostluk kaim olmuştur!’ “ diyerek başladığı makalesinde Çanakkaledede ölen Fransız şehitlerini anmak için düzenlenen bir törene katılmak için gelen Fransız general Guronun yaptığı konuşmaya değiniyor. Guronun Reisicumhur

¹⁵³ Yarın, 6 Haziran 1930.

¹⁵⁴ Yarın, 7 Haziran 1930.

Mustafa Kemal'le görüşmesinin de bu ziyaretin Ankara için hususî kıymeti olduğunu gösterdiği kanaatine varıyor. Guronun konuşmasından kesitler verdiği yazısını tamamlayan cümleler şunlar:

“Bizim Fransızlarla münasebetlerimiz çok eskidir. Müşköl zamanların dostluklarına ait, iki milletin uzun hatıraları vardır.

Gerçi zaman ve asır madde menfaat asırır.Yalnız maddî menfaatlerin evvelâ esaslı samimiyetlerle istinat etmesi lâzım geleceği de ayrıca ve başkaca bir hakikattir”.¹⁵⁵

Haydar Rifat Bey ve Adliye vekili arasındaki davayla gündeme gelen ve epey gürültü koparan “Reisi Cumhur memur mu?” sorusu 14 Hazirandaki başmakalede irdeleniyor.

“... Haydar Rifat Bey mahkûm olmuştur Bu mahkumiyet kararı bir noktada efkârı alakadar etmiştir: Reisi cumhur Hazretlerine gönderilmiş olan birkaç şikâyet mektubunun ihbarname mahiyetinde olup olmadığı, iddiaları, nihayet Ankara asliye mahkemesini Teşkilâtı Esasiye kanununun 32nci maddesinin tefsirine mecbur bırakmıştır. Şu hukukî hadise Türk tarihinde ilk defa görölmüş olan bir şeydir.

... Evvelki gün gelen telgraflar Ankara asliye mahkemesinin kararını tebliğ ediyordu. Kararın en başında Teşkilâtı Esasiye kanununun 32. ve memurin kanununun da 1. maddesine istinaden Reisi Cumhur Hazretlerinin de devletin en büyük bir memuru olduğuna karar verildiği görölmüştür. Bir defa Türk Teşkilâtı Esasiye kanunu diğer kanunların fevkinde idi. Ona münafi, mugayir ve muhalif hiçbir kanun olamazdı. Reisi Cumhurun memur olup olmadığı kaziyesinde de memurin kanununun yeri olmamak lâzımdı.

Bu iddia ileri sürüldüğü anda, memurin kanununun 1. maddesinin, teşkilâtı esasiye kanununun 7,32,37,38,41,44,46 ncı maddelerinin mana ve medlulleri ile dehşetli bir tearuza düşülecekti. Bu itibarla da tefsir hakkının Asliye mahkemesinden ziyade gene 102 ve103ncü maddeleri mucibince ancak Büyük Millet Meclisine ait ve raci olması zarurî bulunacaktı...

¹⁵⁵ Yarın, 12 Haziran 1930.

Mahkemenin kararında 'manadan ziyade 'kendi içtihadına dayandığı', memurin kanununun birinci maddesindeki: 'kendisine Devlet Hizmeti tevdi olunan, sicilli mahsusunda mukayyet olarak umumî ve hususî Bütçelerden maaş alan kimseye memur denir' Kaydı. Türkiye Reisi Cumhuriyeti istihdaf edemezdi, etmemek lâzımdı. Reisi Cumhuriyet kendisine devletin riyaseti mesuliyetsiz bir şekilde verilmişti. Kendisi Türk milletinin kurmuş olduğu Türkiye Devletinin Millet Meclis tarafından 'intihap edilmiş' Reisi, harice ve dahile karşı mümessili idi. Eğer devlet içindeki hükûmet idaresinde bir hizmet almış olsaydı 'mansup olması' lâzım gelirdi. ... Devlet bütçesinden maaş alması Türk devletinin ve Türk milletinin reisi olmak itibarı iledir. ".¹⁵⁶

Fikir ve düşünce hürriyeti Arif Oruç'un yazılarında çok sık konu edilmiştir. Hele basın hürriyeti konusunda çok dertlidir. "Matbuatın vaziyeti" başlıklı yazısında bu konuda şunları söylüyor:

Bazı kanaat sahiplerinin matbuat serbestisini memleket için faydalı bulmadıkları işidiliyor. ...

... Teşkilâtı Esasiye kanununun 77nci maddesi fevkalade zamanlar haricinde yani sulh, sükûn ve tabii hal zamanında matbuatın tamamen serbest bulunduğunu neşirden evvel hiçbir teftiş ve murakabaya tâbi tutulamayacağını tekeffül etmektedir. Zaten matbuat kanununun 2 nci, 3 cü ve 4 üncü maddesi de aynı esasın müeyyidesinden başka bir şey değildir...

...Türkiye Cumhuriyeti'nde meri kanunlara mamûl nizamlara göre: matbuat ancak harp halinde, harbi icabettirebilecek bir vaziyet hududunda, yahut isyan zuhur ettiği zamanda Cumhuriyet ve vatan aleyhine kuvvetli ve filî teşebbüsler yapıldığına dair kat'i emareler görüldüğü anda hükûmet bir rayı geçmemek üzere idarei örfiye ilân edebilir.

... Teşkilâtı Esasiyenin 86nci maddesi ile matbuat kanununun idarei örfiye dair olan 1nci maddesi kat'i sarahati haizdir.

¹⁵⁶ Yarın, 2 Haziran 1930.

Teşkilâtı Esasiyenin 86ncı, idarei örfiye câri olduğu zaman tetkik edilecek kararnamenin 1 nci maddesi mucibince matbuat ancak 'sansör' vaz'ı suretinde muvakkaten hürriyetinden uzaklaştırılabilir.

... Gazete seddi salahiyeti de icra vekillerine bazı kayıtlar, şartlarla verilmiştir. Matbuat kanununun 23ncü maddesi çok sarıh, çok açıktır: Devletin dahilî, haricî emniyeti ihlâl edildiği zaman bir gazete o da muvakkat olmak üzere kapanır, Fakat lağv, sed gibi kat'i hallere maruz kalamaz.

... Matbuatın icraatlarını muaheze etmesinden, mevkileri hesabına pireneler, nihayet mes'uliyet hislerinin kendilerine nüfûz ettiğini görebiliyorlar mı?"¹⁵⁷

Devlet memurlarının zihniyeti, hükûmetin idare konusundaki yetersizliği eleştiri konusu edilirken resmî dairelerde işi olan vatandaşlar, git gel yüzünden işlerini bırakıyorlar" baş yazısını Midillili bir göçmenin zeytinlik meselesi yüzünden yedi sene Ayvalık kaza kaymakamlığı ile iskân idaresi arasında mekik dokuyup hiçbir sonuca ulaşamaması haberi üzerine yazmış bu olaydan hareketle devlet dairelerinin genel durumundan bahsediyor:

"...Halkın devlet dairelerine uğramaktan bezginlik getirmelerinin neticesi her halde iyi olmasa gerektir. Hükûmet kapısı demek, devlet tâb'asının resmî işlerini kolaylaştırmak mercii demektir...

Demokrat, halkçı, milliyetperver Türkiye Cumhuriyeti idaresinde efendi olması hakimiyetin kendinde bulunması çok lâzım gelen halkın, işini gördürmek, hakkını aramak için başvurduğu dairelerden kovulması, daha ileriye gidilerek kanunsuz tevkif edilmeğe kalkışılması, idare hukuku, idare hikmeti, noktai nazarından bir takım basiretsiz eller tarafından hükûmetin şerefine vurulan darbelerden maduttur.

Devlet daireleri, şahsî istidallara muhakkak surette cevap vermeğe mecburdurlar. Hatta Büyük Millet Meclisi bile aynı mükellefiyet, aynı kayıt ile mukayyettir..."¹⁵⁸

¹⁵⁷ Yarın, 19 Haziran 1930.

¹⁵⁸ Yarın, 24 Haziran 1930.

“Cumhuriyette işkence, eziyet, müsadere ve angarya memnudur.” sözleriyle başlayan başyazısı Bakırköy’de Ömer adlı bir kişinin işkenceye maruz kalmaktan müteessir olarak ölmesi haberinin üzerine yazılmış. Daha önceki yazılarından ve bu yazısından görüldüğü üzere Arif Oruç kanunları da çok iyi biliyor.

“Cumhuriyet kanunları. Vatandaşların hayat, hürriyet ve selâmetlerini her hangi bir haksızlığa karşı tekeffül ediyordu. Diğer taraftan Teşkilâtı Esasiye vardı. Bunun 73 ncü maddesi işkence, angarya ve müsadereyi kat’i surette men ediyordu. Gene Türk Ceza Kanununun 253 ncü maddesi ile 255 inci maddesi Teşkilâtı Esasiyenin 73 üncü maddesi müeddasını milletin kaza hakkı namına teyid etmekte idi: Bu itibarla Ömerin hapis hane hastanesinde ölmesi keyfiyeti bir vatandaşın sessiz sadasız göçüp gitmesi işi değil idi. Daha evvel kanuna karşı yapılan suikastı mündemiç bulunuyordu”.¹⁵⁹ şeklinde düşüncelerini anlattığı makalesinde yine olaylara bakışının geniş perspektifli olduğunu göstermiştir

Bu gün de zaman zaman Türk mallarının standartlara uymadığı için ihraç edildiği ülkeden geri döndürüldüğü şeklindeki haberlere rastlıyoruz. İçimiz acıyarak dinlediğimiz bu haberlerde geçen mesele o zamanlar Arif Oruç’un kaleminden şöyle anlatılmıştır:

“Mühim bir mes’ele, Vagonculuk zihniyeti ihya edilmemelidir.

Memleketimizden ihraç edilen malları cinsleri itibarile karışık ve bozuk olarak gönderildiği iddiaları vardır. Bir çok Türk mahsulleri bu yüzden tehlikeye maruz kalmaktadır.

... Bir tedbir olmak üzere de Türk ihraç eşyasının kontrole tâbi tutulması düşünülmüştür...

Şu ihtimallere karşı ne tedbirler alınmıştır? Yahut alınıyor?”.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Yarın, 26 Haziran 1930.

¹⁶⁰ Yarın, 28 Haziran 1930.

Dünya siyasetinde Türkiye'nin nerede olması gerektiği "Bir tarafa bağlanmak zaruretindeyiz!" başlıklı makalesinde incelemeye alınmış. Çok isabetli noktalara değindiği bu yazıdan bazı bölümleri şu şekilde aktaralım:

"Bir tarafta Fransa ve müttefikleri, diğer tarafta İtalya ve Rusya...

... bu gün için Avrupa bir takım yeni anlaşmalara, uzlaşmalara sahne olmaktadır. Avrupa millet ve devletleri arasında geçen siyasî bağlantılara bigane kalmak doğru olamazdı. Bir devlet ne kadar münderit ve bitaraf yaşamak isterse istesin hariçteki iktisadî, siyasî ve hatta içtimaî hareketlerin cazibesine kapılmaktan kendini kurtaramaz!

Bilhassa, son zamanlarda Fransa ile İtalya arasındaki mütekabil endişeler, Avrupayı ve dolayısı ile de Türkiye ve Rusyayı şiddetle alâkadar edecek şeylerdendir.

...Bu gün Avrupadaki Fransız İtalyan rekabeti birbiriyle az çok münasebetleri bulunan devletler arasında zarurî birliklere doğru yol açmış bulunuyor. Bu meyanda İtalya- Rusya anlaşması zikredilebilir.

M.Briyand ahiren çok eski bir fikri mazinin birlik nazariyesine benzeyen 'Avrupa Birliği' teklifini ortaya atmış bulunuyor...

Mussolini ile Venizelos derhal cevap vermişlerdir. Mussolini: Avrupa birliğine Türkiye ve Rusyanın girmesi lüzûmunda ısrar etmiş, Birlik teklifini esas itibariyle hüsnü telâkki ettiğini belirtmiştir.

Mussolininin başka surette hareket etmesine zaten imkân yoktu. Aksi takdirde İtalya için birlikte akalliyette kalması şüphesizdi.

Gün geçtikçe Türkiye ile daha samimî olmak lüzûmunu takdir eden Venizelos ta hemen hemen aynı hareketi ihtiyar etmiştir...

Beynelmilel vaziyet, Türkiye gibi coğrafi ve siyasî vaziyeti çok kuvvetli bir Devletin uzun müddet infirat siyaseti takibetmesine mani teşkil edecek mahiyet almıştır".¹⁶¹

1930 yılında devletin iktisadî hayatındaki bunalımın nedenleri, sorunun çözümleri hükûmet üyeleri olsun, sade vatandaş olsun herkesin kafasını meşgul etmektedir. Hükûmet bu konunun uzmanlar tarafından

¹⁶¹ Yarı, 16 Temmuz 1930.

araştırılması yolundaki çalışmalar çerçevesinde Rist'i Türkiye'ye davet etmiş ve bir rapor hazırlamasını istemiştir. Fakat bir sonuç alınamayan bu girişim "Rist'in raporu halâ bekleniliyor." Başlıklı baş yazıda değerlendiriliyor."¹⁶²

Arif Oruç'un yazılarında tarihî olayların o günkü algılanışlarını da çok rahat izleyebilmekteyiz. Yaşandığı dönemde ve sonrasında da geniş yankılar uyandıran Şark isyanını Arif Oruç nasıl değerlendirmekte, görelim:

"Şark İsyanı yalan yanlış dedikodulara sebep oluyor. Bir resmî tebliğe lüzûm vardır! Şark hudutlarımızda vatandaşları müteessir eden malûm tahrikat vardır. Bu kımıldanışların mahiyeti iki cepheden görülmek, tetkik edilmek mümkündür: Bunlardan birincisi hudutlarımız içerisine giren tahriklerin büyükce, ehemmiyetli bir şakavet mahiyetinde olması; ikincisi de, eşkiyalık çapulculuk şekil ve suretinden çıkarak isyan çerçevesi dahilinde mütelaa edilebilmesidir.

... Şark mes'elesinin bu güne kadar geçirdiği safhalar nedir? Şimdiye kadar hükûmet tarafından yalnız bir tebliğ neşredilmiştir. Bu tebliğde de harekâtın bittiği bildirilmekte idi:

Fakat ertesi ve daha ertesi gün yeni bir hareket karşısında bulunuyormuş gibi resmî olmayan bir takım haberlerin geldiği, tevali ettiği görüldü. ... Vatandaşlardan hakikî vaziyetin saklanması faydadan ziyade zarar edilmek hatıra gelebilir. Hükûmetin hakikati olduğu gibi Millete bildirmesi lâzımdır. Ve...Bekleniyor".¹⁶³

Günümüzün çok kritik ve gündemde konularından biri 4 Ağustos 1930 tarihli Yarın'da da gözümüze çarpmakta: "Irak kürtlerinin Iraktan ayrılmak istedikleri haber veriliyor. Mesele dikkatle mütealaya lâyıktır!

Bağdatta çıkan 'El Irak' gazetesinde ehemmiyeti küçültülemeyecek bir telgraf haberi görülmüştür. Musuldan El'ıraq gazetesine bildirilen haber, şark hudutlarımızda başlayan hareket itibarile, Türkiyeyi alâkadar edecek mahiyet şümûlü haizdir:

¹⁶² Yarın, 27 Temmuz 1930.

¹⁶³ Yarın, 1 Ağustos 1930.

Verilen malûmata nazaran Süleymaniyede bulunan kürtler Irak hükûmetine karşı isyan halinde bulunan bir şeyhe iltihak etmişler, hükûmet dairesi önünde büyük nümayişler yapmışlardır. Aynı zamanda nümayişçilerin ademi merkezîyet istedikleri verilen haberlerle teyit edilmek isteniyor. Hatta: aynı haberlere göre Erbil kürtleri de Süleymaniyedeki ademi merkezîyetçilere iltihak etmişler, arzularını Bağdattaki İngiliz komiseri ile Akvam cemiyetine bildirmişlerdir.

... Kürt kıpırdanışları, çok manidar olsa gerektir. Bilhassa bu adamların idarî istiklâl talebinde bulunmalarının Irakla siyaseten ayrılmamak gayesine doğru gidilmek istendiğini göstermek itibarı ile de iki cepheli ehemmiyeti vardır.

Bu adamlar ya vatanlarına hıyanet etmek isteyen kürt malihülyacılarıyla hem fikir olmadıklarını göstermek istiyorlar, yahut çok başka tahrikler neticesi olarak Irakta ayrı bir hadise çıkarmağa doğru gidiyorlar.

... Bütün bu ve emsali hareketlerde ecnebî tahrikatı olduğu öteden beri sezilmemiş bir şey değildi. Hele son vaziyet üzerine hudutlarımızın öte tarafında başlayan siyasî kıpırdanışlar, teyakkuzumuzu daha ziyade üzerine çekecek gibidir.”

d) 1930 Teşrinisani, 1931 Kânunusani Yazıları

28 Teşrinisani 1930'da “Üç kukla “ başlıklı yazısı da ilginç sözler içermekte:

“Mecliste Halk Fırkasına merbut üç grup teşekkül edeceği iddia ediliyor. İyi fakat kimi ve neyi temsil edecekler?!

Bu neşriyatla, bilhassa milletin sinelerinden doğacak fırkalara değil, Millet Meclisi içinden teşekkül etmesi istenen hiziplere dair imalarda bulunmak istiyorlar, bunlarla mürakabe vazifesinin yapılabileceği noktai nazarını ileri sürüyorlardı.

Mecliste üç değil, on üç grup teşekkül etsin her birinin başına birer aslan geçirilsin kimsenin itiraz edecek takati mecali kalmamıştır zaten.”¹⁶⁴

6 Kânunusani 1931 tarihli yazısı “Türk camiası! Türk camiası ruhları çeken, millî imanı yaşatan bir harstir!” başlığını taşıyor.

Menemen olayı üzerine Türklük kavramını ve tarihi konu edinerek işlediği makalesi şu cümlelerle sona eriyor:

Yeni Türk Cumhuriyetini kuran Büyük Millet Meclisi o büyük vazı kanun, efradı millette şecere aramıyor. ... Türk vatanında Türk harsini kabul etmiş her vatandaşı Türk olarak tanıyor...

Türk camiasına dahil olan her insan artık o harse merbuttur. Türk evlâdıdır, Türktür. Bu kanuna göre bu vatanda artık bir ruh vardır, bir hars vardır, bu, Türklük aşkı, Türklük harsidir.

...Kubilay Beyin asıl ismi Fehmidir. Kubilay kabilesi unvanıdır. Kubilay Çerkeslerde muhterem bir kabiledir...Demek oluyor ki Çerkes kabilesinden dünyaya gelen bu genç, kalbinde yer etmiş Türk harsinin, Türklüğün bütün aşkını benimsemiştir. ... Emin olalım ki toprağımızın neresine bir kazma vursak Türk, Çerkes, Arnavut, Kürt bütün kardeş milletlerin koyun koyuna yatan şehitlerin birbirine karışmış mukaddes kanları fışkırır...”¹⁶⁵

3. Arif Oruç'un Serbest Fırka ile İlgili Görüşleri

Bu bölümde Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın tarihini veya kendisini anlatacak değiliz. Daha çok tezimizle ilgili olan tarafıyla konuya yaklaşacağız. Yani Arif Oruç'un bu muhalefete karşı tutumu, düşüncesi, çabası ne olmuştur bunlar üzerinde duracağız. Konunun belli bir temele dayanabilmesi için de partinin kurulma çalışmaları ve kurulduktan sonraki durumuyla ilgili kısa bir aktarım yapacağız.

Türkiye'de 1925 baharı ile 1930 sonbaharı arasında bir çok köktenci sayılabilecek reform yapılmıştır. Genellikle Atatürk devrimleri olarak nitelendirilebilecek olan bu reformlar, yığınlarla istenilen ölçüde iletişim

¹⁶⁴ Yarı, 28 Teşrinisâni 1930.

¹⁶⁵ Yarı, 6 Kânunusâni 1931.

sağlanamadığı için, toplumda değişik sorunlar yarattı. Diğer taraftan ekonomide istenilen, en azından vaadedilen gelişme ve refah sağlanamayınca, yığınların muhalefeti kendiliğinden oluştu. Gerçi tek partinin ceberrut yapısı bu potansiyel muhalefetin açığa çıkmasını engellediyse de toplumdaki rahatsızlık değişik şekillerde kendisini göstermekteydi.

Mustafa Kemal muhalefetin şu veya bu şekilde bir yerde patlak vermesinden, merkez denetimin yitirilmesinden korkuyordu. Cumhuriyetin ve onun ayrılmaz parçası hâline gelen inkılâpların korunması gerekiyordu. Gündümlü muhalefet diye nitelediğimiz Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması, bu koşulların zorunlu bir sonucudur. Çünkü böyle bir yapay nefes alma noktasının yaratılmaması durumunda, toplumsal muhalefetin beklenmeyen bir biçimde patlaması söz konusu olabilirdi.

Paris'de Türkiye büyükelçisi olarak görev yapan Fethi Beyin 1930 yazında, tatilini geçirmek üzere, yurda gelişi gündümlü muhalefet fırkasının gündeme gelmesini hızlandırmıştı. Kuşkusuz bu muhalefet partisinipleri, denetimi Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının elinde olacak; parti de, bu arada, toplumda derin yaralar açan dertlere parmak basarak adeta iktidara yol gösterme, uyarma görevi yapacaktı.¹⁶⁶

Serbest Cumhuriyet Fırkası 1930 Ağustos'u başlarında kurulmuştur. Partinin kurulmasıyla potansiyel muhalefet çığ gibi büyümüş, basın dünyası da partiyi destekleyenler, hükûmeti destekleyenler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Yarın ve Son Posta yeni fırkayı destekliyordu. Muhalefetin ülke düzeyinde hızla yaygınlaşması ve basındaki tavır nedeniyle İsmet Paşa'nın önerisi ve parasal desteği ile Ali Naci Karacan "İnkılâp" adlı bir gazete çıkardı. Bu gazete hırçın bir şekilde Serbest Fırkaya ve liderlerine çatıyordu. Böylece bir yanda Serbest Fırkayı savunan Yarın ve Son Posta diğer yanda iktidarın alemdarlığını yapan Cumhuriyet ve İnkılâp hırçın bir mücadeleye giriştiler.

¹⁶⁶ Tevfik ÇAVDAR, *türkiye'nin demokrasi tarihi*, Ankara, 1991, s. 296-297

Parti kurulduktan bir süre sonra Fethi Bey yurt gezilerine çıkmaya başladı. Bunlardan birincisi de İzmir'e oldu. Fethi Bey İzmir'de büyük bir coşkuyla karşılandı ve burada bir konuşma yaptı. İzmir gezisi ve olayları Serbest Fırkaya karşı Cumhuriyet Halk Partisi liderlerinin özellikle de Gazi'nin şüpheyeye düşmesinin başlangıcı sayılabilir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin içine sindiremediği nokta Gazi'nin partinin kurucusu ve önderi olduğu halde Serbest Fırka tarafından adeta tarafsız bir lider gibi kabul edilmesiydi. Bu konuda başlayan tartışmaya Gazi 10 Eylül tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan mektubunda Cumhuriyet Halk Partisi'nden yana ağırlığını koyuyordu.

Partinin kapanmasına yol açan son olay, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Fethi Beyin belediye seçimlerinde yapılan yolsuzluklara ilişkin önergesinin tartışılması sırasında ortaya çıkmıştır. Bu tartışmalar esnasında Fethi Bey Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilleri tarafından rejim düşmanlığı ile suçlandı. Bunun üzerine Gazi partiler üstü konumuyla bir millî blok kurulmasına ilişkin önerinin artık gerçekleşemeyeceğini Fethi Beye söyledi. Bu kesin tavır karşısında Fethi Bey partisini kapatmıştır. Böylece Türkiye yoğun bir tek parti güdümüne girmiştir.¹⁶⁷

Serbest Cumhuriyet Fırkası denemesi sırasında, Arif Oruç bu muhalefeti gazetesiyile desteklemiş, hatta zaman zaman Fethi Beyin isteğinden daha aşırı ölçülerde eleştiri ve öneriler yapmıştır.¹⁶⁸ Arif Oruç fırkanın kurulmasına giden ve fırka kurulduktan sonraki süreçte neler düşünmüş neler yazmış Yarın'da çıkan yazılarıyla görmeye çalışalım.

9 Ağustos 1930 tarihli yazısının başlığı "Muhalefet fırkası teşekkül ederken biz ne düşünüyoruz?". Bu başlığın arkasından yazı şöyle devam ediyor:

"...Dün sabah alınan haberler Türkiye için yeni ve ümitlerle dolu tebşirlerde bulunuyordu.

¹⁶⁷ ÇAVDAR, a.g.e., s. 299-302.

¹⁶⁸ TUNÇAY, Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek..., s. 291.

Yalova'da bulunan Paris büyükelçimiz Fethi Beyin Teşkilâtı Esasiyeye temas eden noktalarda Halk fırkası programına tevafuk etmek şartı ile idarî, malî, iktisadî esaslarda farkı olan yeni bir fırka teşkil edeceği haberleri son zamanlarda cidden bunalmış kalmış olan milletin izdıraplarını uyuşturmuştur.

... düne kadar bu ... inkılâp henüz kökleşmemiş idi. İrtica tehlikesi vardı, cumhuriyetin hazmedilememesi endişesi vardı. Bir takım gayrı meşrû hırsların cumhuriyeti hırpalaması düşünceleri vardı.

Bu endişeler bertaraf edildikten sonra da, Türkiyenin en geniş manası ile tam demokrat idare tarzına kavuşmasından tabîî bir şey olmayacaktı. Nitekim Fethi Beyin teşebbüsleri bu vadide atılmış olanlardan en değerlisi olacaktır.

... Bu itibarla bütün millet Fethi Beyin meydana getireceği siyâsî teşekküle ümit bağlayacaktır. Böyle bir teşekkülün cumhuriyete sadık, Teşkilâtı Esasiyenin tatbikine hadim, iktidar mevkiinde bulunanları kontrole salih, temiz şuurlu bir teşkilât olması temennî olunur.”¹⁶⁹

10 Ağustos 1930'da “Yeni fırka,Türk milleti yeni fırkadan neler bekliyor?” başlıklı yazısında “Yeni fırkanın programının ana hatları” üzerinde durarak görüşlerini belirtiyor.

“Fırkanın programı henüz aynen görülmüş değildir. ... Bugün memleketin Fethi Beyden ve fırkasından beklediği, bekleyeceği pek çok şeyler vardır:

İnsanî hukuk, şahsî hürriyet ve masumiyet, müsavat hakkı, matbuat hürriyeti, tefekkür ve kalem serbestisi, içtima hürriyeti, memuriyet ve iş hürriyeti, adlî istiklâl, ekseriyete karşı ekalliyette kalacakların hakkı, serbest intihap salâhiyeti ve ilâh gibi...

¹⁶⁹ **Yarın**, 9 Ağustos 1930.

Esasen řu sayılıp dökülen maddelerin mühim kısmı Teşkilâtı Esasiye kanunu ile teyit edilmiştir...Fırkanın bu esaslara tam olarak riayetkârlık göstereceğine şüphe edilemez...”.¹⁷⁰

Basının ikiye bölünmesi ve birbiriyle çatışmalarının örneklerinden olan bir yazısı 18 Ağustos 1930 tarihli Yarın’da řu şekilde çıkıyor. “ Halk fırkası matbuatının bu günkü hali bir hayli gariptir.

Serbest Cumhuriyet Fırkasının teessüs edeceği haberlerinin matbuata aksettiği günden beri, Halk Fırkasına mensup refiklerimizde bazı mütalealara tesadüf edilmektedir. Mevzuubahs mütaleaların mahiyeti ne olursa olsun karşı tarafta öteden beri mütearife hâline girmiş olan ‘inkılâp’, ‘irtica’, kirli ihtiras’, ‘menfaat’ ve ilâh...gibi mevki ve kendi kudretinden tereddütü olanlara has vehimlere doğru gidilmek istendiği fark edilir gibi olmuştur.

... Nitekim geçen gün Ankara hasbihali gazetelerde neşredilen İsmet P.nın bile kendi ferasetlerinden asla beklenilmeyecek faraziye ve ihtimallere kapıldıkları anlaşılmıştı.

... Memlekette idaresizlik var, hükûmet muvaffak olamıyor, Halk şikayetçidir. Diyen ve işleri düzelteceğine iman eden bir fırkaya, temayül gösteren vatandaşlar, neden mürteci, muhteris ve menfaatperestler sürüsü olsunlar?

Tütüne, şekere, kibrite inhisar konabilirdi. Fakat, vatanperverlikle cumhuriyetçiliğe vesaireye, bilinemez”.¹⁷¹

19 Ağustos 1930 “Batarya ile ateş başladı! Fakat, manevra fişeklerini andıran kurusıkı ve mantardan mermiler daha namludan çıkarken tuz buz oluyor! Muarrızlarımıza her hangi bir mübaheseye girişirken, hasseten bilerek, anlıyarak, kavrıyarak şuurla yürümek lâzım geldiğini takdir etmelerini, hakikatleri tahriften hassaten tevekkî eylemelerini rica ederiz. Ortada bir

¹⁷⁰ Yarın, 10 Ağustos 1930.

¹⁷¹ Yarın, 18 Ağustos 1930.

memleket meselesi vardır. Bu mücadeleyi yaygaradan ziyade müsbet maddeler halledebilirler! Hükûmet Gazetelerine cevap veriyoruz!”¹⁷²

“Yarın’a Fırka Lideri sıfatı ile müteşekkirim!” diyerek başlayan Fethi Beyin teşekkür mesajlarını ileten bir yazı yer alıyor 2 Eylül 1930 tarihli Yarın’da. Yazının devamında basının Fethi beye Yarın gazetesi ile ilgili sorduğu sorular ve Fethi beyin cevapları görülüyor.

“Bir defa iyice bilmek lâzımdır ki, Yarın’ın Serbest Lâik Cumhuriyet Fırkasına resmî organı olması doğru olamazdı! Bu takdirde Yarın hürriyetini muhafaza edemez, resmî bir cerideye yani size benzerdi.

Birkaç günden beri İstanbulda intişar eden gazeteler Yarın gazetesinin vaziyetini merak eder olmuştur. ...

... Bir defa iyice bilinmek lâzımdır ki Yarın’ın Serbest Cumhuriyet Fırkasının resmî organı olmasına ihtiyaç yoktur.

Biz tam sekiz aydan beri yaptığımız mücadele ile Serbest C.F. prensipleri arasında zerre kadar fark, ayrılık görmüş, hissetmiş olsaydık bir fırkayı ve mefkûrelerini bütün varlığımızla kavramakta bir parça teennieder mütereddit bulunurduk.”¹⁷³

6 Eylül 1930 tarihinde “İzmirde Düdük seslerini her tarafa aksettiremeyenler halkın ve hakkın sesini elbet işitmiş olacaklardır!” başlığıyla sert bir yazı yazmıştır Arif Oruç.

“Serbest Cumhuriyet Fırkası lideri Ali Fethi Bey evvelki gün İzmirdeki münevver, şuurlu vatandaşlara kavuşmuştur. Muhabirimizin bildirdiklerine göre, İzmirin asil halkı Lideri göz yaşları ile karşılamış onu bağrına basarak, omuzları üzerinde taşımıştır.

... İsmet Paşa hükûmetinin ihmâl ettiği denemezse de, dertlerini görüp teşhis edemeyerek anılamadığı İzmir hasseten geçen para buhranında feci, elim, mühlik tabirleri ile ifade edilebilecek vaziyetlere düşmüştü. ...

¹⁷² Yarın, 19 Ağustos 1930.

¹⁷³ Yarın, 2 Eylül 1930.

Evet: Sivastaki kuru düdük seslerine, Büyük İzmir'in şuurlu vatandaşları cevap veriyor. Hatta: vermiştir".¹⁷⁴

Arif Oruç, 7 Eylül 1930'da çıkan "İzmir meselesi, Muarız gazetelerin telâşlarını sükûnetle karşılamayı vatan borcu biliyoruz!" başlıklı yazısında İzmir mitingindeki olayların asıl sebepleri üzerine bir takım malumatlar vermiştir. Mitingde zabıta ve polisler tarafından gereksiz müdahaleler yapıldığı yazının devamında anlatılmıştır.¹⁷⁵

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapanmasında etken olan unsurlardan biri olarak yukarda saydığımız Gazi Hazretlerini Cumhuriyet Halk Partisinden bağımsız olarak görme meselesinde Arif Oruç neler düşünüyor, bunu 9 Eylül 1930 tarihli "Bir İzah ... Muhterem muarızların ilk günden beri hırzican edercesine propagandalarına yol vermek istedikleri bir mesele vardır: Reisicumhur Hazretlerinin elyevm Halk Fırkasının başında bulundukları iddiaları. ..." sözleriyle başlayan yazısında şu şekilde anlatıyor:

"Türkiye cumhuriyeti halkı büyük adamın fırkalara karşı alacaklarını imzalarıyla teyid buyurdukları vaziyeti çoktan anlamış bulunuyorlar.

Filhakika Gazi Hazretleri Halk Fırkasını tesis buyurmuşlardır. Fakat kendilerinin bizzat tasrih ettikleri veçhile yüksek vazifeleri fırka işleri ile uğraşmalarına hakikî mani teşkil etmiyor mu?

Gazi Hazretleri gayrı ems'uldurlar. Bilfiil fırka reisleri icra vazifesini gören mes'uliyet kabul etmiş zevattan olabilirler.

... bizim reisimiz bilfiil Gazi Hazretleridir diyebilmek o büyük, çok büyük adamı politika işlerine karıştırmak küstahlığı ile tevil olursa yeridir.".¹⁷⁶

Arif Oruç'un çok partinin neden gerekli olduğu konusundaki düşünceleri 4 Ekim 1930 "İkinci Fırka" başlıklı yazısında yer alıyor yazıda Ahmet Ağaoğlu'nun bazı görüşleri de eleştiriliyor.

¹⁷⁴ Yarin, 6 Eylül 1930.

¹⁷⁵ Yarin, 7 Eylül 1930.

¹⁷⁶ Yarin, 9 Eylül 1930.

“Serbest Cumhuriyet Fırkasına lüzûm olmadığı noktai nazarı, tek fırka mahzurlarını anlamak istememek demektir.

Ağaoğlu Ahmet Beyin Serbest Fırka ile Halk Fırkası arasında fark olmadığına dair yazdığı ikinci makaleden, Halk Fırkası hesabına bazı istihraçlarda bulunmak istenildiği işitiliyor.

... Bu zihniyete göre memlekette ikinci bir fırkanın varlığına lüzûm kalmadığı anlaşıyor. Bu meyanda Serbest Cumhuriyet Fırkasının mesleği, programı, faaliyeti itibariyle manasızlığından da bahsedilmeye çalışılmaktadır...

... Serbest Fırkanın faaliyete başlaması üzerinden çok zaman geçmeden Serbest Fırkanın hükûmet işlerinde mes’uliyet hislerini kuvvetlendirdiği hükûmetin bir çok hatalarının tashihine hayırlı surette muvaffak olduğu unutulmamalıdır. İşte yalnız şu hayırkâr semereler, Türk parlâmento hayatında mukabil fırkalara kat’iyetle ihtiyaç olduğunu ispat eden vak’alardan idi...” diyerek uzun uzun Halk Fırkası ile Serbest Fırka arasındaki iktisadî, siyasî, adlî...vb. alanlardaki farklılıkları anlattığı makalesini şöyle bitirmiştir:

“Açık sarahatler karşısında yeni Fırkanın noktai nazarları Halk fırkasınıninkilerle aynıdır. Diyebilmek hayli safdil olmağa vabestedir!”¹⁷⁷

Fethi Beyle Mustafa Kemal paşa arasındaki görüşmelerde de mevzuu olan Millî blok konusundaki görüşlerine yer verdiği “Millî Blok!” konulu yazısı 10 Teşrinisâni 1930 tarihinde Yarın’ da yayımlanıyor. Yazının devamı şöyle:

“Millî Blok mes’elesi iphalmr içinde izâm edilmiştir. Gazi Hazretlerinin senelik nutukları sarahati havi idi.

Birkaç günden beri matbuatta bir Millî Blok mes’elesinden bahsedilmektedir.

Vatandaşlar, Blok mes’elesini evvela: iki fırkanın anlaşıkları, iki aylık muhalefetin bozulup yok edileceği şeklinde tefsir etmişlerdi...

¹⁷⁷ Yarın, 4 Ekim 1930.

... Millî Blok mes'elesine gelince: bunun da cümhuriyetçilik esası üzerinde iki fırkanın müttehit olduğu şeklinde cevap vererek: Millî Bloka cümhuriyetçiler bloku demek daha muvafık olacağını söylemiştir.

...blok şayialarına esasen lüzûm yoktu. Çünkü Serbest Fırka daha teşekkül ettiği gün cümhuriyetçilik ve lâiklikte Halk Fırkasından ayrı gayesi olmadığını ancak, idarî, iktisadî, malî, siyasî politikada daha hürriyetperver bulunduğunu ilân etmiş, nazar noktalarını belirtmişti...".¹⁷⁸

18 Teşrinisani 1930 tarihli başyazıda Fırkanın kapatılması şu şekilde haber edilmiştir:

"Fırkanın feshi, Serbest Fırka resmen kendi kendisini feshetti. Hakikat durmuyor. Yürüyor. Münevver gençliğin vazifesi çok ehemmiyetlidir.

Serbest Cümhuriyet Fırkası dünden itibaren tarihe karışmıştır.

Her medenî memlekette vatandaşların esasî hakları üzerine müesses programlarla siyasî mücadelelere girişen, mes'uliyet mevkiinde bulunan, hükûmetleri Millet Meclis kürsülerinden murakabe eden fırkalar vardır.

... Cumhuriyetin kısa tarihinde geçmişte Millet Meclisinin tasvibi ile hükûmet tarafından fesh edilen programlı bir fırka vardır..." dedikten sonra Fırkanın kapatılmasında Mustafa Kemal'in faktörünü de şu sözleriyle dile getirmekte:

"Mustafa Kemal Hazretleri Reisicumhur bulundukları müddetçe, bîtarafılıklarını vait buyurmuşlardı. Son dakikaya kadar bu vaitlerini incaz buyurduklarına şüphe edilmemelidir. ...

Fethi Bey bu çok nazik vaziyet karşısında ne yapabilirdi ki, daha dün Meclis kürsüsünden yüzüne karşı en haksız ithamların, hatta hakaretlerin savrulduğunu gördü. Ve: çekilmek, fırkasını dağıtmak mecburiyetinde kaldı.

... yeni bir fırka teşekkül etti diye bütün ümitleri ondan beklemek doğru değildi. Gene bu fırka ortadan çekildi diye hüsrana kapılmanın manası yoktur. Asıl hakkını aramayanların akibetleri elim olur.

¹⁷⁸ Yarı, 10 Teşrinisâni 1930.

... Serbest Fırkadan çok evvel, bir seneden beri münferiden olduğu gibi, bu günden sonra da: Yarın münhasıran o yolda yürüyecektir. Fethi Beyin fırkası dağıldı diye: Hakikat durmıyacaktır. Durmuyor ve durmaz!

Ta ki kalemler kırılıncaya, dimağlar işlemez olup duruncaya kadar.”¹⁷⁹

4. Arif Oruç'un Dönem Basını İle İlişkileri .

a) Arif Oruç - Ali Naci Karacan'ın Karşılıklı Yazıları

1930 yılı yazında Babıâli Serbest Fırka yüzünden çıkan şiddetli bir kavgaya sahne oldu. Kavgacıların adı Arif Oruç ve Ali Naci idi. Arif Oruç Yarın'ı neşrederken Ali Naci de İnkılâp gazetesini yayımlıyordu.

1930 yılı Ağustos ayı başlarında Mustafa Kemal, Paris elçiliğinden izinle Türkiye'ye dönen çocukluk ve askerlik arkadaşı Fethi Okyar'a danışıklı bir parti kurdurmuştu: Serbest Cumhuriyet Fırkası. Halk kısa sürede ikiye bölünmüş Serbest Cumhuriyet Fırkası yanlısı olanlar, Halk Fırkası yanlısı olanlar olarak birbirleriyle didişirken Babıâlide de Serbest Cumhuriyet Fırkası lideri Fethi Okyar'ı tutan gazeteler görünmeye başlamıştı. Serbest Cumhuriyet Fırkasını ve lideri Fethi Okyar'ı en ateşli savunuculardan biri Arif Oruç; iktidarın ve İsmet Paşanın en ateşli savunucusu da Ali Naci Beydi.

Biri iktidar diğeri muhalefet yanlısı olan bu iki gazeteci aynı binada faaliyet gösteriyorlar; Ali Naci İkdâm Yurdunun üst katında, Arif Oruç ise hemen bir alt katında gazetelerini çıkarıyorlardı. İki parti arasındaki siyasî mücadele kızıştıkça, iki gazetecinin birbiriyle polemîği de gittikçe hırçınlaşıyordu.

Ali Naci 30 Ağustos 1930 da İnkılâp gazetesinin manşetinde şöyle diyordu:

“Arif Oruç sen de dinle! Arif Oruç, İştiriyor musun, İtlerden Korkmuyoruz...” yazının metni şöyleydi:

¹⁷⁹ Yarın, 18 Teşrinisânî 1930.

“Bu gazeteyi çıkarmak kararını verdiğimiz zaman, bazı itlerle dalaşmak mecburiyetinde kalacağımızı esasen biliyorduk. Bunlar daha üç günlük yoldan ağızlarını açtılar ve gölgemize saldırarak (İsmet Paşa'yı müdafaa için Ziraat Bankası'ndan 35.000 lira aldılar) söylentilerini yaydılar. Zavallı aç kurtlar, paradan başka gözleri bir şey görmüyor. Bu gazete şunun emriyle, parasıyla değil, bizim on beş senelik gazetecilik hayatımızın tertemiz göznuru ve alinteriyle tesis edilmiştir. Arif Oruç alınımız açık ve sokak köpeklerinden korkumuz yoktur; işitiyor musun, itlerden korkmuyoruz...”¹⁸⁰

Eylül ve Ekim ayları boyunca İnkılâp ta neredeyse her gün Arif Oruç ile ilgili bir yazı yer aldı. 4 Teşrinisâni 1930 tarihli İnkılâp'ta şöyle bir duyuru görüldü:

“Müseccel vatan haini Arif Oruç'un dolandırıcılıklarına ait çok şayanı dikkat vesikaları yakında neşredeceğiz.”¹⁸¹

Bu söylem daha sonraki günlerde de sürüp gitti.

14 Teşrinisâni 1930 tarihli İnkılâp'ta Arif Oruç'un boynuna bir hafta asılmış karikatürünün de süslediği şöyle uzun bir duyuru vardı:

“Müseccel vatan haini

Arif Oruç haininin dolandırıcılıklarına ait rezaletleri tefrikaya başlıyoruz. İlk yazı gelecek perşembeye!

... Evet müseccel vatan haininden, sabıkalı dolandırıcıdan bahsetmek istiyoruz. Bu gazetede vatana ihanetini vesikalarla ispat ettiğimiz bu alçak ruhlu hain, değil namuslu bir adamı hatta haysiyetsiz bir adamı bile utancından öldürecek kadar kuvvetli ithamlarımız karşısında susmaktan başka yapacak bir şey bulamadı. Hatta mahkemeye bile müracaat cesaretini kendisinde görmedi. Çünkü hıyanetinin kendisini tanıyan safdil tabakalar arasında şuyuundan korktu. Yalnız maskesini alaşağı eden itham o kadar

¹⁸⁰ İnkılâp, 30 Ağustos 1930.

¹⁸¹ İnkılâp, 4 Teşrinisâni 1930.

ciğerine işledi ki 'Yarın' paçavrasında köpek resimleri yaparak bizi güya onlara benzetmekle mukabele etti ve 'kuduz var!' dedi."¹⁸²

Ali Naci Karacan Arif Oruç aleyhindeki bu yazılı kampanyasını "Vatan haini Arif Oruç!" sloganı yazılı afişler bastırıp, İstanbul sokaklarına astırmaya kadar götürünce, sinirleri bozulan Arif Oruç İkdam Yurdu'nda kendisinin bir üst katındaki Ali Naci'nin odasının hizasına tabancasının kurşunlarını boşaltıverdi...

Bu anonslar 19 Teşrinisâni 1930'a kadar sürdü, daha sonra "Fener başpapazı nasıl dolandırıldı?" başlığıyla tefrikaya dönüştürüldü. İnkılâp'ta bu tefrika devam ederken 4 Kânunuevvel 1930 Perşembe günü gazete, manşetinden haber verdi:

"Vatan haini ve dolandırıcı Arif Oruç tevkif edildi. Arif Oruç'un tevkifi Hain dün yakalandı ve akşamki trenle İzmit'e sevk edildi. Tevkifin sebebi İzmit valisinin açtığı davadır."

Ali Naci, o günkü İnkılâp'taki başyazısını da Arif Oruç'un tutuklanmasına ayırmıştı. "Şaşmayan Adalet.

Arif Oruç dün tevkif edildi. Aylardan beri bu vatan haini, halkı birbirine kırdırmak için sövmedik haysiyet, taarruz etmedik namus, çiğnemedik iffet bırakmayan serseri, nihayet, ebedî olmasını temennî ettiğimiz mukadder akıbetin erdi.eğer bu akıbet, şu satırları yazdığımız dakika, Ali Kemal'in akıbeti şeklinde tecelli etmemişse, mülevves vücudu, namuslarına taarruz ettiği vatandaşların ulvî gazabına uğrayıp parça parça, lime lime edilmediyse, bunu hainin buna layık olmadığına değil, fakat asil Türk milletinin köpek leşinden öğrenen temiz ruhuna, yüksek uluvvü cenabına hamletmek daha doğru bir harekettir."¹⁸³

5 Kânunuevvel 1930 tarihli haberi "Hainler parçalanmaktan kurtulabilir. Fakat, tarihin hükmü, mev'ut ve mukadder olan hükmüdür."¹⁸⁴

¹⁸² İnkılâp, 14 Teşrinisâni 1930.

¹⁸³ İnkılâp, 4 Kânunuevvel 1930.

¹⁸⁴ İnkılâp, 5 Kânunuevvel 1930.

24 Kânunuevvel 1930: Hainin muhakemesi başlıyor. Arif Oruç haini cumartesi günü mahkemede hesap verecek.”¹⁸⁵

Yarın gazetesi sahip ve başyazarı Arif Oruç’la gazetenin mes’ul müdürü SüleymanTevfik’in tutuklanıp yargılanmalarına sebep olan dava “İzmit valisi aleyhinde neşriyat” yüzündendi. Olayın iç yüzünü bilenlere göre ise; çapkın bir zat olan İzmit valisi Eşref Bey, Bahriye Kaymakamı Şerafettin Beyin hanımını baştan çıkarmaya kalkışmış, Şerafettin Bey ise birkaç deniz askerini görevlendirerek valiyi feci bir biçimde cezalandırmıştı. Yarın gazetesi de bu olayı bir karikatürle okuyucularına yansıtmıştı. Adab-ı umumiyye mugayeret suçlamasıyla açılan dava 1931 yılı Ocak ayı sonlarında karara bağlanmıştı; Arif Oruç 1 yıl 3 ay 15 gün hapis, 312 lira para cezasıyla 2.500 lira manevî tazminat ödemeye, Süleyman Tevfik ise 7 ay 1 gün hapis ve 222 lira para cezasına mahkum edilmişlerdi.

Bu arada Arif Oruç ile ilgili yazılarını sürdüren Ali Naci, 153 sayı çıkardıktan sonra 2 Şubat 1931 günü İnkılâp’ı kapattı.

b) Arif Oruç –Yunus Nadi Yazıları

1930 yılı yazını gazetesi Yarın’ı Serbest Fırka sözcülüğüne verip, iktidar yanlısı gazete ve gazetecilerle çatışarak geçiren Arif Oruç, 1931 yazında bu kez “Cumhuriyet” gazetesi sahip ve başyazarı Yunus Nadi ile şiddetli bir kavgaya tutuştu.¹⁸⁶

Arif Oruç 10 Kânunuevvel 1930’da yayımlanan “Vatan ve mide” başlıklı başyazısında şunları söylemektedir:

“Sağa sola çatan namus ve faziletin yıkıcısı olduğu iddia edilen Bursalı sabık Halil ve lâik Yunus Nadi Bey Yarının muhik mukabelesi karşısında sükût etti hayret ediyoruz. Küfür kalesinin büyük ve muhteşem kalesi acaba neden sustu.

¹⁸⁵ İnkılâp, 24 Kânunuevvel 1930.

¹⁸⁶ KARACA, a.g.e., s. 63.

Korkmasına imkân ve ihtimal veremiyoruz. Çünkü topu, kalesi şiddeti olan Yunus Nadi Beyin noktai istinadı çelikten daha metin ve demirden daha kavidir. İsmet Paşa Nadi Beye

-Yürü kulum.

Dedikten sonra artık Nadi Bey, Arif Oruç gibi vatan ve memleket evlâtlarına çatmayıp ta kime çatacaktır?

Nadi Bey bu memlekette en büyük inhisarcıdır. Bu inhisarcılığı büyük pederi mahut sultan Abdülmecitten tevarüs etmiştir.

O bu memlekette kalemin, fikrin, hürriyetin hayat ve vücut bulmasını asla istemez ruhundaki coşkun menfaat onu ebedî bir muvafık yapmıştır. O daima riya ve müdahene perdeleri arkasında eğrileri semerleri imâl ile meşgul olacaktır.

Yunus Nadi Bey muhalefetin asalet kisvesine bürünmüş bir muhalifdir. Mukaddes vazifesi muhalefeti boğmaktır.”¹⁸⁷

8 Haziran 1931 tarihli başyazısında Laik Cumhuriyetçi İşçi ve Çiftçi Fırkası hakkında kuşku uyandıran yazılar yazan Yunus Nadiye ateş püskürüyor:

Efendiler! Yeni fırka karşısında eski bir zihniyetle koparılan yaygaralar manasız ve çirkindir! Bizi şahsiyatla boğmağa ve boğuşmağa mecbur etmeyiniz, bizi ittiham edenleri ittiham etmeye kadir vaziyette bilmelidir. Gaye memleketin her şeyi fevkinde selâmetidir! Cümhuriyet gazetesine cevap: Evet Arif Oruç Beyin bir vakitler komünistlikle iştilal ettiğini yazan Cümhuriyet, kendi sahip ve başmuharririnin bir vakitler o komünist partisi merkezi umumî azasından olduğunu (Yenigün) ü tesis için Çerkes Ethemin kardeşinden (1000) lira aldığını unuttu mu?

(YARIN) gazetesi tesis edileli iki sene oluyor. Hasseten bu sütunlarında şahsiyet ile uğraşıldığı vaki olmamış, görülmemiştir. Serbest fırka zamanında intihap meselelerinde diğer gazeteler gibi (YARIN) da bazı

¹⁸⁷ Yarın, 10 Kânunuevvel 1930.

şahıslarda yolsuzluğundan bahsetmişti. Fakat bu sütunlarda baş makale sütunlarında değil...

(YARIN) evvelki günden beri yeni bir siyasî teşekkül etrafında neşriyat yapmaktadır. Dikkat edilecek olursa bu neşriyat doğrudan doğruya fikir, kanaat ve içtihadın mahsulü idi. Memlekette bir çiftçi ve işçi fırkası teşkil edileceğinden bahsediliyordu.

Daha fırkanın asıl programı, onu teşkil edecek adamların kim ve ne kanaatte adamlar olduğu tafsilâtile yazılıp ortaya atılmadan hükûmet gazetelerinin malûm yaygaraları karşısında kalındı...

Fifre fikirle mukabele edilir. Küfür, iftira, şahısların hususiyetlerini hücum sermayesi yapmakla değil.

Yazısının devamında kendisine atfedilen komünist suçlamalarına da değinen Arif Oruç şunları söylüyor:

"Bu mevhum zevat ve Cümhuriyet Gazetesi pekâlâ bilirler ki Arif Oruç Bey bir komünist partisi teşkiline taraftar olsaydı bunda memleketin ve zavallı Türk milletinin başına gelen belâlardan kurtulacağına kani olsaydı...

-Ben komünistim ! derdi....

... Niye bir vakitler başındaki kalpağının tepeliğini kırmızı kadifeden veya kızıl atlastan kaplatarak Büyük Millet Meclisine bolşevik Türk mebusu sıfatı ile giren içtima ve müzakerelerde bulunan sabık komünist mebus Yunus Nadi Beyden başkası mıdır?"¹⁸⁸

14 Haziran 1931 tarihli Yarın'da İzmir kaynaklı şu haber yayımlanır:

"bir günde nasıl 50 bin lira kazanmışlar? Yunus Nadi Bey Millî servete 5 milyonluk bir zarar mı verdi?

İzmir, 10 (Hususî, müstaceldir)-kutuluk kereste için İktisat Vekâletinden müsaade alarak bu vesikalarla ecnebiyeden kereste

¹⁸⁸ Yarın, 8 Haziran 1931.

getirenlerin Şerifpaşazâde Remzi ve Cevahircizâde Sabri Bey oldukları söylenmektedir”.

Kereste ticaretinde adı geçen şirketin Zingal ormanlarının sahipleri olduğundan söz edilerek haberin sonunda şöyle denilmektedir:

“Zingal Ormanları Yunus Nadi B. Ve rüfekasıdır. Bu mesele İzmir muhitinde çok fena dedikodulara sebebiyet vermiştir”.¹⁸⁹

Arif Oruç 23 Haziran 1931 tarihli Yarın’da ise “Matbuat dolandırıcısı Yunus Nadi” başlığıyla bir tefrikaya başlanıyor. Aynı günkü başyazısının başlığı da “Menfur Hâlâ uluyor”. Bu yazısında Arif Oruç :

“Edepsiz herif senin sözünle mi Arif Oruç’un kulağından tutup hapsedecekler? Sen de o zaman meydana boş bulup doymak bilmez işkembeni bol bol şişirmeye vakit bulacaksın öyle mi? Vatan haini dediğin adamlar, senin o vatani çoktan satıp rakı parası yaptığını bilen adamlardır! Habis adam dün yine ulumalarına devam edip duruyordu. Dünden beri bu sefil mahlukun lisanıyla yazı yazmak mecburiyetinde kaldığımız için çok muhterem ve temiz yürekli vatandaşlardan tekrar tekrar af diliyoruz. Şu herifi mat edinceye kadar nezaket haricine çıkmamızı mazur görsünler.”.¹⁹⁰

Arif Oruç’un Yunus Nadiye hücum eden ve menfur tanımlamalı yazıları sonraki günlerde de sürüp gider.

6 Temmuz 1931 tarihli başmakalenin giriş cümleleri şöyle:

“Vatan haini Arif Oruç söylüyor! Mebus Ali Saip Bey ve milyoner Yunus Nadinin vatan haini dedikleri Arif Oruç’un vatana ihanet tarihini(?)! kendi lisanından okuyunuz! Ve ibret alınız. Bu memlekete samimî hizmet edenlerin akibetleri işte bir gün böyle olur azizim! Ve şimdi bu vatanın tam (5) asır kanile sulamış olan bir ailenin son evladı ana vatana veda etmeğe hazırlanıyor!”.¹⁹¹

¹⁸⁹ Yarın, 14 Haziran 1931.

¹⁹⁰ Yarın, 23 Haziran 1931.

¹⁹¹ Yarın, 6 Temmuz 1931.

Yazının devamında yurtdışına çıkarılacağı haberini veren Arif Oruç vatan hainliği konusundaki iddiaların asılsızlığını millî mücadele sırasında bizzat cepheye giderek desteklediğinden örnekler vererek anlatmaya çalışıyor. Buna mukabil kendisine vatan haini diyenlerin ise cepheye gitmek yerine kaçmayı tercih ettikleri yolunda iddialarda bulunuyor.

“Millet kim sen, kim?... Millet namına idarei kalam eden adam, milletin kendi gibilere tahammülü kalmadığını idrak edemiyor mu? Zaten! Millet diye diye milletin sabrını tüketmediler mi? ” başlıklı 15 Temmuz 1931 tarihinde yayımlanan başmakalesinde Yunus Nadi'nin neden bir yazısında kendisine artık sus dediği konusunda açıklamalarda bulunuyor yazıyı bitiren satırlar şunlar:

“Karşısındakiler susarsa büyük şirketlerle daha endişesiz iş görebilecek, sefaletten kırılan vatandaş sürüleri karşısında huzur ve sükûn içinde piyasayı alt üst edecektir...”¹⁹²

Yunus Nadi'nin kendisini mahkemeye vermesiyle ilgili olarak ateş püskürdüğü bir yazısında gördüğümüz önemli noktalar şunlar:

“Mahkeme mi? Hangi yüzle! Her gün bir kepazeliği meydana çıkan bu adam aczinden bizi mahkeme ile tehdit ediyor? O bilmiyor mu ki bizi azmettiğimiz şeyden ancak ölüm geri bırakır. Gene biliyor mu ki bu yolun yolcuları başlamadan evvel her şeyi göze almış adamlardandırlar. Bizimle mücadele için kaleme sarıldığını söyleyen adamın namert ellerine sıkışan kalemin nasıl titrediğini görür gibi hissediyoruz!”¹⁹³

Yunus Nadi - Arif Oruç kavgası bir süre sonra kaba kuvvetin de kullanıldığı bir şekil almıştır. Arif Oruç bir gün gazetesinin önünde iki kişi tarafından saldırıya uğramıştır. İşte bu durum Arif Oruç'un 4 Ağustos 1931 tarihli makalesinde konu ediliyor.

“İki çocuk, yapacakları işin acemisi birkaç çocuğu dün üstümüze musallat etmek istediler. Dünyada tanımadıklarına bile iyilik yapmağa çalışan

¹⁹² Yarın, 15 Temmuz 1931.

¹⁹³ Yarın, 1 Ağustos 1931.

bir adama karşı el kaldırmak isteyen bu bedbahtlar için, teessür duymamak mümkün değildir. Onların bu hareketlerini elem içinde yazıyoruz. Kendilerine karşı takibat yapılmasını istemedik. Bu iki çocuğun bu hadiseden sonra biraz civanmert olmağı bilmeleri, en samimî arzularımızdan birini teşkil ediyor”.¹⁹⁴

“Yunusa teklif ediyoruz! Namuslu bir adamsan gel tercih hakkı sana ait olmak üzere istediğin silâhla davamızı fasledelim!

... Namussuz adam üç beş kuruş verip şunu bunu üzerimize saldırarak biçarelerin canlarını yaktırmak mı istiyorsun? Sen biliyor musun ki, bu tecrübelerin bir daha tekerrürü muhakkak kanla neticelenecektir. İki taraftan birinin lehine veya aleyhine...

Eğer sen namuslu bir adamsan tercih hakkını sana veriyoruz. Beğendiğin silâhla istediğin yerde ve fakat münhasıran seninle yüz yüze çarpışalım! ... Bizim yalnız senden, senin adî varlığından başka kimse ile alıp vereceğimiz yoktur! İntihap edeceğin silâhı ve tayin edeceğin yeri ve şahitlerin bekliyoruz!”.¹⁹⁵

Yunus Nadi, Arif Oruç'un düello teklifine bir yanıt vermedi. Yarın 19 Ağustos 1931'de okuyucularına da duyurduğu üzere yeni çıkan Matbuat Kanunu mucibince yayını durdurdu. Böylece Yunus Nadi ile Arif Oruç arasındaki dolayısıyla Cumhuriyet ve Yarın gazetesi arasında süregelen şiddetli kalem kavgası da son bulmuş oldu.¹⁹⁶

c) Arif Oruç- Falih Rıfkı Atay İlişkisi

Arif Oruç ve Falih Rıfkı Atay'ın gazetelerindeki köşelerinden birbirlerine sataşmaları aslında Yunus Nadi yüzünden olmuştur. Yunus Nadinin, Arif Oruç ile olan kavgasında Yunus Nadi'ye destek vermek için Falih Rıfkı da gazetedeki köşesinde Arif Oruç aleyhine yazılar yazmaya başlamıştır.

¹⁹⁴ Yarın, 4 Ağustos 1931.

¹⁹⁵ Yarın, 5 Ağustos 1931.

¹⁹⁶ KARACA, a.g.e., s. 78.

Arif Oruç'un, 1 Teşrinisani 1930 tarihinde yayımlanan bir makalesinde Falih Rıfkı şöyle eleştirilmiştir:

“Uçurum! Falih Rıfkı Beye göre: ihtilâl daima hareket halinde bir satır gibi işlemelidir. Muhterem zat istediğinin neticesini tahmin ediyor mu?

Rusya seyahatlerinden dönen ateşin muharrir Falih Rıfkı Beyin, dün intişar eden bir yazıları, Serbest Cumhuriyet Fırkasını geri zihniyetle batırıp baltalamak kastile, Halk Fırkası Hükûmetini muaheze eden çok sol kanaatlere makes oluyordu.

...İnkılâbın da Falih Rıfkı Beye göre ihtilâlin de, durduğu durmak zarureti duydığı anlardaki vaziyetine, his ile, heyecan ile hitap edilemez.

-İhtilâl demek, senelerce, asırlarca ezilmiş, okutulmamış uyandırılmamış halk yığınlarını kurtarmak ve ona: yeni hayat vermek için eski müesseseleri yıkarak yeni müesseseler kurmak demektir.

... İhtilâl binnetice inkılâpları, inkılâplarda kendi malûm seyirlerini takip ederler. Tekallüp ve taklip devresi hedefine dayandığı anda durur. Bu duruş kendini dinlemek yoklamak içindir. Yeniliğe, ileriye ihtiyaç varsa, gider, durmaz. Onun önüne mevzi tedbirler geçemezler, belki bir müddet için tehrine sebep olurlar...

Falih Rıfkı Beyin tahayyül etmek istedikleri daimi hareket, binnetice ve binnefis cemiyetin yenileşeyim derken yıpranmasını, inhilalini mucip olur.

Türkiyenin bu gün için yaptığından daha ileriye, daha sola gitmesine maddî manevî imkân yoktur. Türkiye evvela ziraatini, sonra sanayiini, daha sonra sermayesini inkişaf ettirmek mecburiyetindedir....

Henüz Demokrasinin tam vasıflarını almaya lüzûm hasıl olan bir memlekette daha ileri gitmeyi tavsiye etmek durulmadan tekrar bulandırmağa çalışmak demek olur. Bu da iktidarı kaybetmemek isteyenlerin vakıtlı vakıtsız temayül gösterdikleri görüle gelen batıl nazariyelerdendir.”¹⁹⁷

24 Haziran 1931’de Yunus Nadi Cumhuriyet’de “Müseccel vatan hainlerinin söz hakkı var mıdır?” başlıklı yazısını yayımladıktan sonra Falih

¹⁹⁷ Yarın, 1 Teşrinisâni 1930.

Rıfki da Yunus Nadi'nin safında kavgaya katılarak bir makale yazmış ve Cumhuriyet bu makaleyi şöyle bir notla yayımlamıştır:

“Bolu meb’usu Falih Rıfki B. Muhalif matbuatın son günlerde nihayet milletin aziz mukaddesatına kadar varan korkunç saldırışını, bu savletin gizli ve kirli sebeplerini, çok isabetli ve ihatalı bir teşhis ve teşrih eden güzel bir makale yazmıştır... Aynen neşrediyoruz.”

Falih Rıfki'nın makalesinin başlığı “Bunların hepsi, bir kelime ile alçaktırlar!” idi. Falih Rıfki makalesinin bir yerinde Arif Oruç'tan şöyle söz ediyordu:

“Bizde ise Çerkes Ethem'in uşağı, Mustafa Kemal'in fetih hakkına dayanarak iktidarda tutunduğunu yazmak cür'etinde bulunmaktadır.”.

Falih Rıfki'nın makalesinin sonu şöyledir:

“Hepsini hepsini görüyoruz: sinsî resimli yazıların içini, satırlarınızın altını ve alçak ruhlarınızı, ta sonuna kadar hepsini görüyoruz. Fakat millet de görmelidir. Bırakınız, biraz daha söğsünler, şahlansınlar, ta ki halkın hiçbir tabakasında çirkin ve iğrenç ve galiz mahiyetleri hakkında hiçbir şüphe ve tereddüt kalmasın!

Yoksa. Hürriyetin, sokak köpekleri tarafından kemirilmek için kaldırım üstüne atılmış kemik parçası olmadığını herkes bilir”.¹⁹⁸

Bu şekilde Falih Rıfki da kavgaya karışmış olur. Bundan sonra Arif Oruç ile karşılıklı söz düellosu devam eder.

8 Kânunusani 1931 tarihli Yarın'da Arif Oruç Falih Rıfki'ya seslenir: “İnkılâbı yalnız adalet yaşatır! Falih Rıfki Beye cevaptır:..” diyerek söze başlar ve zehir zemberek devam eder:

“...6 Kânunusani 1931 tarihli Salı günkü Milliyet'in 'Adliyemizle anlaşalım' sernameli makalesini okuyan her sahibi izan bize hak verdi.

¹⁹⁸ Yarın, 24 Haziran 1931.

Bir kere düşününüz?! Falih Rıfkı Bey edebiyatçılara ders veriyor, her sınıf ve meslek erbabına akıl veriyor, nihayet Türk hâkimlerine de! inkılâp dersi veriyor. 'kanunlarımızı inkılâba uydurunuz, mutlaka ona göre kanuna mecra veriniz' diyor...

Hayret! Şu yazıların birini resmî hükûmet gazetesinin başmakalesinde okuyan Avrupalı, Lozan muahedesi imzalanırken 'Türklerde adliye ve mahkeme tekemmül edemez diye biz bağırmamış mı idik' derlerse buna sebebiyet veren kim oluyor? Falih Rıfkı Bey değil mi?

... Falih Rıfkı Beye şunu bilmelidir ki kanun ve inkılâp kelimeleri şiir veya edebiyat parçaları değildir...

...Adalet! adalet!...adalet... Çünkü, inkılâbın yegane bekçisi budur. Falih Rıfkı Bey oğlumuz eğer inkılâbı o kadar gözden sakınıyorsa Türk hâkimlerine de 'Ey Türk hâkimleri siz yalnız Adaletin masdarı olunuz ve bunda Cumhuriyetin şerefini bihakkin yükseltiniz, sakın siz sarsılmayınız!' diye bağırınsın. 'İnkılâbı yalnız adalet yaşatır!' .¹⁹⁹

5. Arif Oruç'un Siyasal Girişimleri

Arif Oruç siyasetle sadece yazmak olarak değil daha mesleğe başladığı ilk zamanlardan itibaren bizzat siyasî yaşamın içinde olma çalışmaları ile de ilgilenmiştir. Onun bu çalışmalarının ilkinde 1920 yılında rastlıyoruz. Gizli Komünist Fırkasının kurucu ve yöneteticileri arasında emekli Binbaşı Hacıoğlu Salih, Şerif Manotof gibi isimlerin yanısıra onun da ismini görüyoruz.

Arif Oruç Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapanmasından altı ay sonra sonuçsuz kalan bir parti kurma girişiminde bulunmuştur.²⁰⁰ Laik Cumhuriyetçi Çiftçi ve İşçi Partisi sonuçsuz bir girişim olduğu için, daha çok tarihsel bir merak konusu olarak kalmaktadır.²⁰¹ Bu partiyi kurma çalışmaları içerisinde olduğu günlerde birazda mesele hakkında kamuoyunu yoklamak amacıyla

¹⁹⁹ Yarın, 8 Kânunusânî 1931.

²⁰⁰ Mete TUNÇAY, Türkiye Cumhuriyet'inde Tek Parti, s. 287.

²⁰¹ Mete TUNÇAY, Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek..., s. 293.

yeni parti, bir parti gerekliliği, yeni bir parti kurma düşüncesinin neden doğrudan doğruya Mustafa Kemal'e karşı bir hareket olarak değerlendirildiği konularını içeren yazılar yazmaya başlamıştır. Partinin kurulmasına giden süreçte nelerden bahsediyor, gazetede bu doğrultuda nasıl haberler var? Bakalım:

31 Mayıs 1931 "Fırka imkânı neden olmasın"

"...Halk Fırkası program ve siyasetini memleketin âli menfaatlerine uygun bulmıyanların kendi kanaatleri, kendi fikirleri ile içtihatlarını serbestçe münakaşa etmek yolunda fırka yapmaları neden bizzat Mustafa Kemal Hz.nin şahsiyetlerine karşı hareket gibi telakki edilebilsin?

...Bir fikir karşısında muhalif muvafık bütün vatandaşlar Mustafa Kemal Hazretlerini Taksim abidesi gibi her mes'uliyetli cereyanın fevkinde addetmekte müttefiktirler...

Hem şu nokta da, ihmal edilmemek lâzımdır ki, her vatandaş muhakkak Mustafa Kemal Hazretlerinin düşündükleri gibi düşünmek mecburiyetinde dahi değildir. Hatta: O büyük adamın böyle bir arzuya zerre miktarı temayül ettiklerini zannetmek bile hata ender hata olurdu.

Fırka meselesi: Fikir, içtihat meselesidir. Zata, dehaya olan infikak kabul etmez bağlantılarla tekrimler gene başka başka şeylerdir" dediği ve daha öncesinden de yeni bir fırkanın lâzım olduğu yolunda yazmış olduğu makalelerinin ardından gazetede şu ilânları görmeye başlıyoruz:

"Türkiye Efkârı Umumîyesine: Aziz vatandaş! İntişarından beri maddî ve manevî bütün mücadelelere göğüs geren ve daima hakikati sana bildirmeği azmeden (YARIN)ı 4 Haziran Perşembe günü mutlaka oku. (YARIN) hak ve hakikat önünde hiçbir mani tanımaz, hakikat durdurulamıyacaktır.

Türkiye efkârı umumîyesine açık ve bütün vatandaşların vicdanı ile müşterek yeni bir doğuş göreceksiniz."²⁰²

²⁰² Yarın, 4 Haziran 1931.

Nihayet 6 Haziran 1931 tarihi geldiğinde Yarın'ın manşeti "Bütün Türk milletinin heyecan ve iştîyak ile müşterek olduğuna şüphe etmediğimiz yeni bir doğuş Lâik Cümhuriyetçi Çiftçi ve İşçi, fırkası doğuyor. Memleketin bütün iş erbabının ihtiyaçlarını temin eden programında yeni fırkanın teklif edeceği esas maddeleri teahlûkle neşrediyoruz." şeklindeydi. Manşetin ardından yazının içeriği şöyle devam ediyor:

"Çiftçi ve işçi! Dimağ ve kol ile çalışanların meşrû ve kanunî bir teşekküle bağlanmaları, asrî Türk cemiyeti için elbet faydalı olacaktır.

İhtiyaçların gün geçtikçe çoğalması memlekette kanun dairesinde ve cemiyet nizamını haleldar etmiyecek istikâmetler takip eden teşekküllerin ihmal edilmiş olmasından ileri geliyor.

...Türkiye istihsal itibarile çiftçi memleketidir, deniyor. Filhakika birinci derecede çiftçi memleketidir. Yarın daha ziyade sanayi memleketi, sanayi mintakalarının çoğalması itibarile de, sanayici olmak ihtimalleri de galip görülebilir.

Bu gün istihsalde ekseriyet alelumûm topraktan alınan her türlü mahsulde bulunuyor...istihasal edilen her şey bu çiftçi sınıfı içinden ayırt edilemez.

Çiftçilerin mevziî teşekküllerden bile mahrum bulunmaları toprak mahsulleri ile geçinmeleri, milletin müstehlik sınıflarının hayatlarını temin ederek, devlet bütçesinin en ağır kısmını yüklenenleri berbat vaziyete sokmuştur. ... Bunlar devlete angarya telakki ederek vergi verirler. Mukabilinde hiçbir ihtiyaçları tatmin edilmez. Devletin bütün tekliflerine, bütün umumî isteklerine iştirak ederler. Fakat sıkıntı, ızdırap içinde bunalmış kalmışlardır".²⁰³

7 Haziran 1931'de "Yeni Lâik Cumhuriyetçi Çiftçi ve İşçi fırkasının programı evvelki gece makinemize arız olduğunu bildirdiğimiz sebebi henüz bizce meçhul sakatlık üzerine gazetemiz okunmaz bir halde gayet az miktarda çıkabildiği için bir çok karilerimiz dün verdiğimiz haberleri

²⁰³ Yarın, 6 Haziran 1930.

okuyamamışlardır. Bu itibarla bu günkü gazetemizde aynen tekrar ediyoruz” diyerek fırkanın doğuşu gazeteye iki gün birinci sayfadan konu olmuştur.

“Hakikat durdurulamaz. Memleket derin ve büyük ihtiyaçlar karşısındadır. Bu ihtiyaçlar derin halk tabakalarını sızlatmaktadır. Tek fırka ile memleketi tam bir surette idare etmenin sakatlığı görülmüştür. Karilerimiz yeni doğuşu cümlemizin vicdan heyecanlarımızın müşterek olduğuna şüphe etmediğimiz yeni doğuşu haber veriyoruz.

Memleketimizde bir Çiftçi ve İşçi Fırkası teşekkül edecektir.

Bu fırkaya esas olacak program henüz hazırlanmaktadır. Lâik Cümhuriyetçi Çiftçi ve İşçi fırkası programını hazırladıktan sonra resmen hükûmete müracaat edecek, resmî müsaadesi alındıktan sonra faaliyete başlayacaktır.

Programın en asrî ve mükemmel şekilde olması için tetkikat yapılmaktadır. Lâik Cümhuriyetçi Çiftçi ve İşçi fırkasına kimlerin iştirak edeceği hakkında şimdilik malûmat vermeyi mevsimsiz bulmaktayız.

(Yarın) bu günden itibaren bu yeni yol üzerinde yürümeye başlayacaktır.

Çiftçiden maksat hububat ziraati ile meşgul olanlar değildir. Alelittâk toprakla uğraşanlar, topraktan mahsul alanlar, bu yüzden geçinenler çiftçi addedilmektedir. İşçiden maksat çiftçi gibi bilfil çalışarak hayatlarını kazananlar, kendi sâyile geçinen küçük tezgah sahipleri dahil resmî, hususî müesseselere hizmet edenler, maaş ve yevmiye alanlar ve ilâh...dır.” dedikten sonra yeni parti programından bazı maddeleri neşrediyor:

“Teşkili tasavvur edilen fırka programından birkaç esas maddeyi neşrediyoruz:

1-Vasi bir iskân siyaseti tatbiki. Arazisi olamayan köylüye arazi temliki. Mirî çiftliklerin işleyen adamlar lehine ihalesi. Hususî çiftliklerin tedricen istihlâki ve küçük çiftçiye muayyen taksitlerle temliki.

2-Çiftlikler muayyen dönümlere taksim edilerek bizzat ailelerle çalışan arazi sahiplerine bırakılır. Fazlası tedricen satın alınır.

3-Toprak sahiplerinin malları çiftçi kooperatifleri vasıtasile ihraç edilir. İstihlâk eşyası yine çiftçi kooperatifi marifetiyle tevzi olunur.

4-Toprakla uğraşanlar arazi, say ve istihsalleri nispetinde Ziraat Bankasının tabii azası addedilirler ve ellerindeki kıymetler banka sermayesinin esasıdır. Bankanın ihtiyat akçesini fazlalaştırması için yüzde üç faizle ikrazatta bulunması esası kabul edilir. Kefaleti müteselsile yoktur.

5-Devlet teşkilâtı istihsal, ithalât ve ihracat arasındaki muvazeneyi temin ihracatı aezyet esnasına göre siyaset takip eder. İhracat ofislerle bilahisse çiftçiye şerik olur.

6-Evkafın vaziyeti esas tetkikten sonra Ziraat Bankasına devredilir.

7-Ecnebî semaya millileştirilmek şartı ile Türkiye'ye kabul ve kendisine çalışmak sahası verilir. Bununla beraber bunların da ihracat mahsulatı kooperatifleştirmek esastır.

8-Bilvasıta vergiler mülğadır. Bilûmum vergiler müstahsilin tazyik edilmesi için bilvasıta şekline ifrağ olunur. İnhisarlar lağv edilir. Bandrol tatbik olunur.

9-Umumî hizmetlere ait bütün müesseseler devletleştirilir.

10-Türkiye asrî bir Avrupa devleti haline girmiştir. Binaenaleyh Avrupa devletlerinin umumî harekâtı ile mütenasip bir siyaset takip etmelidir.

11-Düyunu umumiyenin yeniden yapılacak müzakerât üzerine ve bir nisbeti âdile dahilinde takarrür edecek miktar üzerinden tediyesi.Yeni Düyunu Umumiye devlet bütçesinden ödenmez. Gelecek ve iş yapacak beynelmilel sermaye çalışır, kazanır, borçlar Devlet hissesi temettüünden ve kendiliğinden ödenir.

12-Riyaseticumhur intihabı arayı umumiye ile yapılır.

13-Buna mukabil Riyaseticümhur makamına meclisi fesih selâhiyeti verilir. Teşkilâtı Esasiyenin 25 inci maddesinin ona göre tadili temenni edilir. Yine Teşkilâtı Esasiye 102 inci maddesindeki Teşkilâtı esasiyenin tadiline dair olan fırka 'Risicümhurun tasvibine iktiran şartı ile ...'şekline ifrağı Millet Meclisinden temenni edilecektir.

14-Sâyi ile hayatını temin edenlerin alelûmum işçilerin içtimai vaziyetlerinin en medenî ve mütekâmil şekillerde ıslahına çalışılır.

15-İşsizler için devlet himayesi esası nazarı dikkate alınır.²⁰⁴

Heyecan ve umutlarla girişilen bu parti kurma işi hayal kırıklığıyla neticelenmiş ve boş bir çaba olmaktan öteye geçmemiştir. 3 temmuz 1931'de "Fırkaya müsaade edilmedi. Programı hükûmete verilen Çiftçi ve İşçi Fırkasına müsaade edilmemiştir." Diyerek okuyuculara da bu durum şöyle bildirilmiştir: " Bu vadide birkaç söz söylenmek istenir.

...Vilâyetin teskeresinde, yapılan tetkikatın müdevven cemiyetler nizamnamesine tevafuk etmediği kaydediliyordu.

Bu tevafuk etmemenin ne olduğu malûm değildir....Fakat bu müsaade edilmemek cevabına tekaddüm eden hükûmet gazetelerinin neşriyatına bakılacak olursa, sebep olarak İzmit mahkemesinden kefaletle tahliye edilmemiz meselesine temas edilmek isteniyordu...

Hükûmetin kanunen varit olmıyan noktalar üzerinde durduğuna ihtimal verilemez. Resmî müracaata verilen cevaptan da anlaşıldığına göre hükûmet münhasıran cemiyetler kanununun 3 ncü maddesine istinat etmiştir. Bu maddede: 'Asayişi memleket ve tamamıyeti mülkiyei devleti ihlâl ve şekli hazırı hükûmeti tağyir...ve ilâh...maksadına müstenid olmak üzere cemiyetler teşkili caiz değildir.' kaydı vardır.

Bu kanun 1325 senesinde saltanat idaresi zamanında yapılmıştır...3ncü maddenin bu günün zihniyetini tatmin edemeyeceğini söylemek de bir vazifedir..."

²⁰⁴ Yarin, 7 Haziran 1931.

Sonuçsuz kalan bu parti kurma girişiminin ardından Arif Oruç 1931 yılı seçimlerinde bağımsız aday olarak Meclise girmeyi denemiştir. SCF deneyinin ardından TBMM üçüncü süresinin dolması beklenmeden seçimlere gidilmiştir. Yeni seçimlerin özelliği milletvekili atananların eskiye oranla daha az bürokrat ve daha çok iş adamı niteliğinde olmalarıdır. Bir de toplam yüzde sekiz kadar yerin 15 Nisan 1931 tarihli Cumhuriyet Halk Partisi Riyaset Divanı kararıyla bağımsızlar için açık bırakılmasıdır. Müstakil namzetler bu seçimlerin en ilginç yanıdır. bunların sayısının yalnız İstanbul'da 25'e, 30'a vardığı söylenmiş; nihayet seçim günü 47 kişi oldukları ileri sürülmüştür. Adları söz konusu edilenlerin başında, Karabekir, Refet ve Ali İhsan Paşalarla Fethi Bey de vardır. 24 Nisan 1931 tarihli Son Posta'da açıklanan 26 kişilik listede 10. sırada Eski Demokratçı Hasan Rıza, 22. sırada da Arif Oruç adlarının yer aldığı görülmektedir.²⁰⁵

Bunların yarıya yakını seçilememiş yerlerine ara seçimlerle parti tarafından aday gösterilen başkaları atanmıştır.

Arif Oruç'un siyasal hayatta aktif rol alma isteği ve çabası önlenemez bir şekilde devam etmiş ve 1948 yılına gelindiğinde Müstakil Türk Sosyalist Partisi'nin kurucu ve yönetici kadrosuna adını yazdırmıştır. Kurucu ve yönetici kadrosunda ondan başka Nedim Celâl Çelbi, Nureddin Kırılı, İbrahim Vefik Belendir²⁰⁶ gibi isimler vardır. Parti Arif Oruç başkanlığında birkaç gemi inşaat ustasıyla ortaya çıkmış, 1950 genel seçimlerinden sonra işçi nüfusu kalabalık illerde örgütlenmeyi amaçlamıştır. Demokrat Partinin bu seçimlerde başa geçişi daha beşinci ayını doldurmadan, 9 Ekim 1950'de Arif Oruç ölmüş ve Müstakil Türk Sosyalist Partisi, onun siyasal hayatta rol alma girişimlerinin sonuncusu olmuştur.²⁰⁷

²⁰⁵ TUNÇAY, Türkiye Cumhuriyeti'nde..., s. 315.

²⁰⁶ Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Dergisi, Yıl: 1998, Sayı: 3, s.237-250.

²⁰⁷ TUNÇAY, Arif Oruç'un Yarın'ı..., s.6.

6.Arif Oruç'un Tefrika Yazarlığı

Arif Oruç'un tarihî tefrikalarla tanışması başka bir deyişle tarihî tefrika yazarlığı İzmir'den İstanbul'a dönüşte olmuştur. Üç sene kadar siyasî gazetecilik yapmadığı bu dönemde, eski Son Saat, Vakit, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerine Ayhan takma adıyla tarihî tefrikalar yazmıştır.

Harp seneleri içinde ve sonrasında Son posta ve Tasvir gazetelerine "Patrona Halil, Patronanın Akibeti, Sultan Genç Osman, Genç Osmanın Kanı Davası, Kösem Valde Sultan, Serden Geçti Osman ve Aybey" tefrikalarını yazmıştır.²⁰⁸

1929 yılında gazetesi Yarın'ı neşretmeye başlamış bu gazetede de zaman zaman tarihî tefrikalar yayımlamıştır. Yarın'da çıkan bir yazısı onun tarihî tefrika yazma merakının nereden geldiğinin, neden tarihî tefrika yazdığının açıklaması olabilir belki.

"Tarih olduğu, tarihî romanlardan madut bulunduğu söylenen bin takım hezeyanlar Türklüğe ve Türklere iftira ve hakaretle doludur.Hele bunlardan akşam gazetelerinden birinde çıkanı maruf tarihçi 'Hammer' i rahmetle yadettirmeğe layıktır...

Muteveffa 'Hammer'in bile zavallı Türk milletini bu derece batırmak için kalemi titrerdi!

Her gün tonbul memeleri meydanda, sürmeli gözlü ve çıplak 'Bizans' dilberlerini havuzda gösteren bu yazılar İstanbulu fetheden Türklerin yer yer, taraf taraf Rum kızları ile şarap içtiklerini, başka bir şey düşünmediklerini 'çapul, şarap ve ahu bakışlı dilberler' ile meşgul olduklarını gösteriyor, öyle ki: İstanbul'un her tarafında, her köşesinde birer zina meşheri. Ve şu iftiraya sebep ne? Yeni harfleri okutmak mazereti mi?".²⁰⁹

13 Nisan 1930 tarihinde gazetede şöyle bir başlık göze çarpıyor:" Yeni tefrikamız, Ankarada bir macera! Muharriri: Ayhan, bu günden itibaren ikinci sayfamızda takibe başlayınız". Konunun ayrıntısına baktığımızda şunları görüyoruz: "Dünkü nüshamızda Ayhan tarafından yazılan ve tarihi bir kıymeti

²⁰⁸ Yarın, 4 kasım 1946.

²⁰⁹ Yarın, 4 Mayıs 1930.

haiz olan Mithat Paşa, nasıl boğuldu tefrikasını dercedeceğimizi ilân etmiştik. Fakat bu tefrika elimizde natamam olarak bulunmaktadır.

Biz bu tefrikanın Ayhan tarafından tevkifhanede tamamlanıp gönderileceğini zannetmiştik. Ayhan B. Şimdilik yazı yazmak hevesinde olmadığını söyledi. Böyle eksik bir tefrikayı takdim etmekten bittabi sarfı nazar ettik.

Blnaenaleyh dünkü ilândan dolayı özür dileriz. Bu gün dercine başladığımız yeni tefrika gene Ayhan Bey tarafından tevkif olunmadan evvel yazılmış çok güzel ve çok meraklı bir yazıdır.

Tarihî ve edebî yazıları ile Türk karilerine kendisini tanıtmış ve sevdirmiş olan Ayhan Beyin bu yeni ve cazip eserinin de zevkle okunacağından eminiz”.

1 Mart 1931’de Yarın’da Arif Oruç ‘un yeni bir tefrikası yayımlanmaya başlanmış, “Yunan İhtilâli” başlıklı bu tefrika uzun süre devam etmiştir. 1931’de gazetesi kapatılıp, 1946-48 yayım dönemi de bitince, Arif Oruç hayatını neredeyse tamamen tefrika yazarak kazanmıştır. 1946’da Son Posta²¹⁰ gazetesinde “Ferhad Onbaşı” tefrikası; 1950’de de Milliyet’de²¹¹ “Fatih Sultan Mehmet” tefrikası yayımlanmıştır. Arif Oruç, 1950 Ekim’inde yeni bir tefrikanın hazırlığı içinde iken ne yazık ki hayata gözlerini kapatmıştır.

²¹⁰ Bu tefrika 1946 Nisan ayı boyunca devam etmiştir. **Son Posta**, Nisan 1946 nüshaları.

²¹¹ Bu tefrika 1950 Mayıs ayında başlamış ve Eylül ayı sonlarına değin yayımlanmıştır. **Milliyet**, Mayıs-Eylül nüshaları.

SONUÇ

Arif Oruç Türkiye'nin siyasal anlamda da en sancılı olduğu bir dönemde, gazetecilik yapmaya çalışmıştır.

O, belki İzmir'i işgale gelen Yunan askerine ilk kurşunu atan gazeteci Hasan Tahsin'le aynı kefeye konulamaz ama, Celâl Nuri İleri, Suphi Nuri İleri, Necmeddin Sadak, Mehmet Asım Us, Ahmet Emin Yalman, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Hasan Basri ile aynı safta düşünülmelidir.

Dönemin şartlarından herkes kadar o da etkilenmiştir. Yeni rejimin yerleşme çabaları, savaş sonrası yapılanma, dünya ekonomik buhranı gibi olaylar; düşünen, üreten Arif Oruç'un zihnini hep meşgul etmiş aklının ve gücünün yettiğinde bu konulara çözümler aramış bunları da okuyucularıyla paylaşmıştır. Arif Oruç'un düşünceleriyle, yazdıklarıyla ve çalışmalarıyla bir demokrasi adamı olduğunu söylemek hiç de zor değil. İnsana ve insan haklarına her fırsatta değinmiş, bir yerde onun çok partili sisteme geçilmesi çalışmalarına da daha insanca yaşama isteği yön vermiştir.

Önceleri başkalarının yanında çalışarak yaptığı mesleğini 1929 yılından itibaren kendi gazetesi Yarın'da devam ettirmiştir. Yayım hayatına başladığı günden itibaren bu gazete hükûmete muhalefet rolü üstlenmiştir. Bu durum onu hükûmet yanlısı diye nitelenebilecek olan diğer yayım gruplarıyla karşı karşıya getirmiş ve aralarında amansız bir kavga başlamıştır. Bu kavgalar ve yazdığı yazılar nedeniyle defalarca tevkif edilip tutuklanmıştır. Hapishane yaşamı onun mahkumlarla daha yakından ilgilenmesine yol açmış, sık sık köşesinde mahkumlar ve sorunlarıyla ilgili yazılar yazmıştır.

Arif Oruç çok sevdiği mesleğine 1931'de yürürlüğe giren Matbuat Kanunu dolayısıyla ara vermek zorunda kalmıştır.

1931-1946 arasında bir iki küçük gazete çıkarma denemesinin yanı sıra geçimini tefrika yazarlığı ile sağlamaya çalışmıştır. Yine bu dönemde bir müddet ülkesinden ayrı yaşamak zorunda kalmıştır. 1946 da değişen yasayla birlikte Yarın'ı tekrar çıkarmış, bu kez de ömrü 1948 yılına kadar sürmüştür.

Gazeteciliğin yanı sıra, siyaset adamı olma girişimleri birkaç defa tekrarlanmış ancak sonuçsuz çabalar olarak kalmıştır. Onun tarihçi, mütefekkir, eleştirmen, sosyal olayları tahlil etme yönleri yazılarında okuyucusuna geniş bir perspektif sunma imkanı tanımıştır.

Döneminde yüz ellilikler listesine alınan, cezalandırılması amacıyla yargılanan bu gazetecinin ilerleyen yıllarda daha iyi anlaşılacağını düşünüyoruz. Arif Oruç kanaatimiz odur ki gerçek bir demokrasi aşığıdır. Serbest Fırkayı desteklemesi, fırka kapatıldıktan sonra kendisinin bir parti kurma girişimi bu çerçevede değerlendirilmelidir. Onun demokrasi aşığı olması ve bu yolda yaptığı çalışmalar Türkiye'nin çok partili yaşama geçişinde bir basamak olmuştur.

Yazdığı yazıların dönemin gelişmelerinin aktarılmasında resmî görüşün dışında bir alternatif oluşturması tarihi doğru değerlendirebilmemizde, doğru algılayabilmemizde de bir katkı sağlamıştır kuşkusuz.

Takvim-i Vekayinin çıktığı günden itibaren Osmanlı Devleti yöneticilerinin de anlamış olduğu, gerçek basının kitleleri etkilemedeki ve kamuoyu oluşturmadaki gücüydü. Belli bir dönemin toplumsal, siyasî, iktisadî gelişmelerini ve yaşanmışlıklarını incelerken bu gücü, görmezlikten gelmek doğru bir değerlendirme yapılmasında engel teşkil eder tabii olarak. Çalışmamız bu kapsamda değerlendirilmeli.

ÖZET

Arif Oruç bu ülkede zor şartlarda gazetecilik yapanlardan biri. O, ülkemizde henüz çok gelişmemiş bir meslek olan gazeteciliğin en sıkıntılı anlarını yaşamış ama, yılmamış öldüğü güne kadar yazmaktan vazgeçmemiştir.

Mesleğe, başkalarına ait gazetelerde başlamış, milli mücadelede bizzat cephede savaşmış, kurtuluş sonrasında 1929 yılında kendisine ait bir gazete çıkarmaya başlamıştır.

Artık, bir gazete patronudur Arif Oruç. Gazetesi Yarın'da hemen her gün başmakale yazmış; bu makalelerde iktisat, maliye, toplumsal sorunlar, çiftçiler, esnaf, basın, kanun tasarıları, tekel işleri, dünya siyaseti vb. gibi akla gelebilecek her konuda düşüncelerini, eleştirilerini okuyucularıyla paylaşmıştır. Özellikle dönemin başbakanı İsmet Paşa ve kabinesi ile ilgili yaptığı eleştirilerle, hükûmet yanlısı gazetelerin ve gazetecilerin şimşeklerini üzerine çekmiş, fakat en zorlu anlarda bile düşüncelerini açıkça söylemekten geri durmamıştır. Bu hükûmet yanlısı gazetecilerle aralarındaki çekişme zaman zaman çok şiddetlenmiş, birebir kavgalara, silâh çekmelere kadar gitmiştir.

Tek partinin iktidarda olduğu bir dönemde çok partili yaşamın gerekliliğini sonuna kadar savunmuş muhalif bir ses olan Arif Oruç kurulu düzenden yana olanlarca pek sevilmemiş, susturulmak istenmiş, hak etmediği pek çok nitelendirmelerle karşılaşmış, hatta çok sevdiği vatanından bile bir süre ayrı yaşamak durumunda kalmıştır.

Arif Oruç siyasetle çok yakından ilgilenmiş, bizzat siyasi yaşamın içinde olmak için girişimlerde bulunmuştur. Ne var ki bunlar girişimden öteye gidememiştir.

Çalkantılı gazetecilik yaşamındaki olaylar onu bedenen de fazlasıyla yıpratmış, pek çok hastalık ve ameliyat geçirmek zorunda kalmıştır. Gazeteciliğinin ilk yıllarında olduğu gibi, ölümüne yakın dönemde de siyasî gazetecilik yapamamış, tarihî tefrikalar yazmıştır. Tarih onun hep ilgi duyduğu bir alan olmuştur. Bunda da sorumluluk duygusunun etkisi büyük olmuştur elbette. Arif Oruç diğer gazetelerde yayımlanan ve Türk tarihini çarpık bir şekilde göstermeye çalışan basmakalıp tefrikalara bir tepki olarak bu alanda yazılar yazmaya başladı belki de.

Kimilerinin düşündüğü gibi, Arif Oruç ruhunda muhaliflik olan, kavgacı, düzen bozucu biri değil, demokrasi yolunda azimli bir yolcudur. Demokrasiye zarar vermek bir yana, yazdıkları ve yaptıklarıyla çoğulcu rejimin gelişmesine belli oranda katkıda bulunmuştur.

SUMMARY

Arif Oruç is one of the journalists who worked under the difficult conditions in Turkey. He lived during the undeveloped eras of journalism in this country but he did not give up writing till he died. He stated his profession in the newspapers which belonged to others, he participated the national war but in 1929 he owned one after the victory.

He was the boss of his newspaper. He wrote many articles in his newspaper named Tomorrow. The subjects he shared with his audience were economics, finance, social issues, problems of farmers, tradesman, journalists, monopoly affairs, and world politics etc. He criticised the government policies especially that of İsmet İnönü because of this he attracted the anger of the newspapers of the who supported the government. He wrote his ideas in most difficult times. During the fights with the government supporter newspapers, there were also gun used.

Oruç defended the multiparty system because of this he was not liked by the many people who were happy with the established system. He was in a position to shut up even later he was expelled from the country he liked for a while.

Oruç attempted to enter politics but those were not successful. But all of these attempts made him weak and he finally became ill, he had operations. He did not write political articles but he published historical series in his newspaper. History was one his favorite subjects. He started these series in order to publish true stories in history, true facts .

Oruç was not a quarreling man as some people believed he a very good calm man. He was democratic he was one of the men who contributed the development of multiparty system in Turkey.

EK 1: 1929, 30, 31Yıllarında Yarın Gazetesinde Yayımlanan Arif Oruç'un Yazıları Dökümü

6 Aralık 1929 "Matbuat Meseleleri"	17 Şubat 1930 "Borsa oyunları"
7 Aralık 1929 "Elim Bir Hakikat"	22 Şubat 1930 "Başvekil Paşanın nutukları"
8 Aralık 1929 "Suistimaller"	27 Şubat 1930 "Herman İspirer rezaleti."
9 Aralık 1929 "Rüşvet Meselesi"	28 Şubat 1930
10 Aralık 1929 "Dünya'nın İktisadî Vaziyeti"	2 Mart 1930 "Bayram "
11 Aralık 1929 "Devlet Bankası"	7 Mart 1930 "Hesap isteriz "
12 Aralık 1929 "Polislere Yardım"	8 Mart 1930 "Zavallı kitapçılar"
13 Aralık 1929 "İngiltere Hükûmeti"	12 Mart 1930 "Matbuat da şekavet mi?"
14 Aralık 1929 "Ali Cenani B. Hadisesi"	13 Mart 1930 "Tekâütlere dair"
15 Aralık 1929 "Yerli Malı Cidalı"	14 Mart 1930 "Dainler müzakeresi"
24 Aralık 1929 "Rum Fabrikaları"	21 Mart 1930 "Göründüğümüz gibi..."
25 Aralık 1929 "Açık Bir İhtikâr"	22 Mart 1930 "İsmet Paşaya"
26 Aralık 1929 "Almanyanın Vaziyeti"	24 Mart 1930 "Rüşvet işleri"
27 Aralık 1929 "İş Bankası ve Tasarruf "	26 Mart 1930 "Herman rezaleti"
29 Aralık 1929 "Avrupa İttihadı"	27 Mart 1930 "Acı hakikat!"
30 Aralık 1929 "Açık Saçık Neşriyat"	28 Mart 1930 "Altı yıl evvel"
31 Aralık 1929 "İçtimaî Bir Belâ"	29 Mart 1930 "Ekmek derdi!"
1 Ocak 1930 "Siyasî Bilanço"	30 Mart 1930 "Asayiş yok mu"
2 Ocak 1930 "Buhran Var mı?"	31 Mart 1930 "Kavî Hükûmet"
3 Ocak 1930 "Bahri tahdidi teslihat"	1 Nisan 1930 "Maksadımız"
6 Ocak 1930 "Rüşvet kanunu!"	3 Nisan 1930 "Bilinmelidir, ki"
9 Ocak 1930 "Ağlanacak şey"	4 Nisan 1930 "Mes'ul kim!"
10 Ocak 1930 "Açık saçık neşriyat"	5 Nisan 1930 "İzahedelim"
13 Ocak 1930 "Tahdişi ezhanı mucip..."	7 Nisan 1930 "Şiddet Kanunu"
16 Ocak 1930 "Ecnebi şirketler ve Türkleri"	10 Nisan 1930 Arif Oruç tutuklu.
17 Ocak 1930 "Verem olan mahpuslar"	11 Nisan 1930 "Mukabil mükellefiyet"
18 Ocak 1930 "Dert bir değil bin!"	12 Nisan 1930 "İki vekilin hakime müracaatı"
22 Ocak 1930 "Yine açık saçık resimler!"	13 Nisan 1930 "Vücudu hükûmette Esas"
23 Ocak 1930 "Londra Konferansı"	14 Nisan 1930 "İktisadî Proje "
24 Ocak 1930 "Taklitedilen Tütünlerimiz"	15 Nisan 1930 "Bankalar ve piyasa"
25 Ocak 1930 "Matbuatı alet etmek ..."	16 Nisan 1930 "komünistlik"
28 Ocak 1930 "Mahut Tütün Rezaleti!"	17 Nisan 1930 "Vergiler –tarh ve cibayet"
30 Ocak 1930 "İktisadî Muvazene..."	18 Nisan 1930 "vergiler- tarh ve cibayet"
31 Ocak 1930 "Ecnebi Şirketler"	19 Nisan 1930 "Vergiler –tarh ve cibayet"
4 Şubat 1930 "Sanayi Erbabının Freyadı"	20 Nisan 1930 "Tenkit!..."
5 Şubat 1930 "Tütün mes'elesi"	21 Nisan 1930 "Hürriyet düşmanları..."
6 Şubat 1930 "Tütün mes'elesi..."	22 Nisan 1930 "Arif Oruç beyin bir makalesi"
8 Şubat 1930 "Türk kitapçılar"	23 Nisan 1930 "Arif Oruç mevkuf"
9 Şubat 1930 Arif Oruç 8 Aralık 1929'da İsmet Paşanın reisicumhur muavinliğine ait.. 13 Şubat 1930 "Seyrisefain ikramiyeleri"	27 Nisan 1930 "Açık Hesap"
14 Şubat 1930 "Terkos mes'elesi"	28 Nisan 1930 "Açık Hesap"
15 Şubat 1930 "Bir dava..."	29 Nisan 1930 "Açık Hesap"
	1 Mayıs 1930 "Açık hesap!"
	2 Mayıs 1930 "iddianameye itiraz..."

3 Mayıs 1930 "Hörmet ve İtimat"
4 Mayıs 1930 "Yazıktır.Günahtır!"
6 Mayıs 1930 "1 yerine 5 alınmasını!"
17 Mayıs 1930 "Cemiyeti gemiren mikroplar"
18 Mayıs 1930 Arif Oruç davası.
19 Mayıs 1930 "Kırk bir gün sonra..."
20 Mayıs 1930 "Millet meclisinde "
21 Mayıs 1930 "Cife kim?"
22 Mayıs 1930 "Ankara davamız"
23 Mayıs 1930 "İktisat programı"
17 Mayıs 1930 "İktisadî program"
18 Mayıs 1930 "İktisadî program"
19 Mayıs 1930 "İktisadî program"
20 Mayıs 1930 "Muhalefet-tenkit"
21 Mayıs 1930 "Bir hakikat "
22 Mayıs 1930 "İnsaf lâzım"
23 Mayıs 1930 "Bir kanun münasebetile"
1 Haziran 1930 "Hak ve adalet"
2 Haziran 1930 "Mes'uliyet hissi"
3 Haziran 1930 "İzmir buhranı"
4 Haziran 1930 "Mekteplerin hali"
5 Haziran 1930 "Haydar Rifat B."
6 Haziran 1930 "Bir sülal "
7 Haziran 1930 "Bu zehirli İhtikârın sonu...?"
8 Haziran 1930 "Üç beraat kararı "
9 Haziran 1930 "Faizden sonra vergi "
10 Haziran 1930 "Dünkü münakaşalar! "
11 Haziran 1930 "Bir valinin yaptıkları "
12 Haziran 1930 Fransız dostluğu "
13 Haziran 1930 "Bu zihniyet değişmeli! "
14 Haziran 1930 "Maarif vekili bey!"
15 Haziran 1930 "R.Cumhur memurmu? "
16 Haziran 1930 "Sıra Adliye Vekilinin "
17 Haziran 1930 "Kıbrıt inhisanı "
18 Haziran 1930 "Açık özlü olalım "
19 Haziran 1930 "Mahkemelerde mi ..."
20 Haziran 1930 "Muharrir ve kelepçe "
21 Haziran 1930 "Vatandaş lekeleyenler "
22 Haziran 1930 "Matbuatın vaziyeti "
23 Haziran 1930 "Esnaf ve Fırka "
24 Haziran 1930 "Hükûmet işleri "
25 Haziran 1930 "Hesap sorulmıyacak mı?"
26 Haziran 1930 "Yazıktır, günahtır! "
27 Haziran 1930 "Cumhuriyette işkence "
29 Haziran 1930 "Mühim bir mes'eale
30 Haziran 1930 "Çok hasta liman "
12 Temmuz 1930 "Komisyonlar,içtimalar "

13 Temmuz 1930 "Bu hükûmetin vazifesi "
14 Temmuz 1930 "İdare makinesi "
15 Temmuz 1930 "Onları korumak."
16 Temmuz 1930 "Bir tarafa bağlanmak "
17 Temmuz 1930 "Memurlar meselesi "
18 Temmuz 1930 "Türk ocakları! "
19 Temmuz 1930 "Suizan, Hafiyelik ..."
20 Temmuz 1930 "İki Milyon Liralık Pulluk "
21 Temmuz 1930 "İstanbul'un havası..."
22 Temmuz 1930 "Baş vekil P.ya..."
24 Temmuz 1930 "Mısır'dan aldığımız ..."
25 Temmuz 1930 "Komisyon toplandı "
27 Temmuz 1930 "Rist'in raporu "
28 Temmuz 1930 "Ziraat Bankası... "
29 Temmuz 1930 "Yazıklar olsun ..."
30 Temmuz 1930 "Şimendifer işi "
31 Temmuz 1930 Matbuat Cemiyeti "
1 Ağustos 1930 "Şark isyanı ... "
2 Ağustos 1930 "Köylü parasız"
3 Ağustos 1930 "Yunanlıların ... görüşleri"
4 Ağustos 1930 "Irak kürtleri..."
5 Ağustos 1930 " Memleketin haricî cephesi"
7 Ağustos 1930 "Heyetin karaladığı..."
8 Ağustos 1930 "Hakimiyeti Milliye ..."
9 Ağustos 1930 "Muhalefet Fırkası ... "
10 Ağustos 1930 "Türk milleti Firkadan "
11 Ağustos 1930 "Ona yaraşan vezirler "
12 Ağustos 1930 "R.Cumhur Gazi Fırka "
13 Ağustos 1930 "Merhum Abdülâziz..."
14 Ağustos 1930 "...Fethi beyle Mülâkat!"
15 Ağustos 1930 "Eriyen Milyonlar"
16 Ağustos 1930 "Tehlikeli Masal!"
17 Ağustos 1930 "Ağır Vergiler Altında"
18 Ağustos 1930 "matbuatın hali..."
19 Ağustos 1930 "memleket meselesi "
20 Ağustos 1930 " Esnaf meselesi"
21 Ağustos 1930 "Niçin? Neden? "
22 Ağustos 1930 " Hakikat budur!"
23 Ağustos 1930 " Şahsiyat yok!"
24 Ağustos 1930 "Belediye İntihabı."
25 Ağustos 1930 "Vergi meselesi."
26 Ağustos 1930 "Tahrif yapanlar."
27 Ağustos 1930 " Efendiler!"
28 Ağustos 1930 "Bir meb'usa göre:..."
29 Ağustos 1930 "Rüşvet işleri..."
30 Ağustos 1930 "30 Ağustos!.."
31 Ağustos 1930 "Kaldırım politikacılığı."

- 3 Eylül 1930 "Tebrik telgrafları..."
- 4 Eylül 1930 "Bir müdahale,"
- 5 Eylül 1930 "Kavî Hükûmet,..."
- 7 Eylül 1930 "İzmir meselesi "
- 8 Eylül 1930 "İlder söyledi.."
- 9 Eylül 1930 "Bir izah,"
- 10 Eylül 1930 "Başvekilin emrnamesi"
- 11 Eylül 1930 "Gazi Hz. İnin izahları"
- 12 Eylül 1930 "Adli takibat"
- 13 Eylül 1930 Aydın meb'usunun istifası"
- 14 Eylül 1930 "Fevkalâde içtima "
- 15 Eylül 1930 "Hükûmeti protesto"
- 16 Eylül 1930 "Muterizlerin tarizleri"
- 17 Eylül 1930 "Mügalâtayı yapanlar"
- 18 Eylül 1930 Dikkat edilmeli"
- 19 Eylül 1930 "Ağlamalıyız!"
- 20 Eylül 1930 "Şimendifer israfı"
- 21 Eylül 1930 "Müdahaleler!"
- 22 Eylül 1930 "Kabinede tasfiye!"
- 23 Eylül 1930 "İsmet P.nın istifası"
- 25 Eylül 1930 "Gazi Hz."
- 26 Eylül 1930 "İki vali"
- 27 Eylül 1930 "İflâs meseleleri"
- 28 Eylül 1930 "Yeni program"
- 29 Eylül 1930 "Mutemetlikler"
- 30 Eylül 1930 "Doğru mu?"
- 1 Teşrinievvel 1930 "Hataların tashihi"
- 2 Teşrinievvel 1930 "Kuru vaitler"
- 3 Teşrinievvel 1930 "Ademi itimat"
- 4 Teşrinievvel 1930 "İkinci Fırka"
- 5 Teşrinievvel 1930 "Adaletin tecellisi"
- 6 Teşrinievvel 1930 "İntihabata müdahale"
- 8 Teşrinievvel 1930 "İstirabın sebepleri"
- 9 Teşrinievvel 1930 "Vali bilmeli ki"
- 10 Teşrinievvel 1930 "Baykuşlar!"
- 11 Teşrinievvel 1930 "Bir cevap"
- 12 Teşrinievvel 1930 "İhtilâl mi?"
- 14 Teşrinievvel 1930 "Recep Beyin beyanatı"
- 15 Teşrinievvel 1930 "Nereye gidiyoruz!"
- 16 Teşrinievvel 1930 "...büyük adamı "
- 17 Teşrinievvel 1930 "Antalya hadisesi"
- 18 Teşrinievvel 1930 "İnsaf dileriz"
- 19 Teşrinievvel 1930 "İntihap bitti"
- 21 Teşrinievvel 1930 "Gazinin mesuliyetini..."
- 22 Teşrinievvel 1930 "Verem cemiyeti"
- 23 Teşrinievvel 1930 "Tevkif edilenler "
- 24 Teşrinievvel 1930 "Millet Meclisinde"
- 25 Teşrinievvel 1930 "Sui istimaler"
- 26 Teşrinievvel 1930 "Gazi HZ. Meselesi"
- 27 Teşrinievvel 1930 "...dedikodular"
- 1 Teşrinisani 1930 "Uçurum!"
- 2 Teşrinisani 1930 "Tarihî nutuk"
- 3 Teşrinisani 1930 "Fırkacılık"
- 4 Teşrinisani 1930 "İlk istizah!"
- 6 Teşrinisani 1930 "Adana yolsuzluğu"
- 7 Teşrinisani 1930 "Gazi Hz.nin seyahatleri"
- 8 Teşrinisani 1930 "Halk Fırkası"
- 9 Teşrinisani 1930 "Açıktan ölenler"
- 10 Teşrinisani 1930 "Millî blok"
- 11 Teşrinisani 1930 "Hapishane meselesi"
- 12 Teşrinisani 1930 "Bir tecavüz"
- 13 Teşrinisani 1930 "Blok meselesi"
- 14 Teşrinisani 1930 "Acı sözleri"
- 16 Teşrinisani 1930 "Liderin nutku"
- 17 Teşrinisani 1930 "Kan mı"
- 18 Teşrinisani 1930 "Fırkanın feshi"
- 19 Teşrinisani 1930 "Hükûmet gazeteleri"
- 20 Teşrinisani 1930 "Ne oluyoruz!"
- 21 Teşrinisani 1930 "Milletin beklediği"
- 22 Teşrinisani 1930 "İzmir gençliği"
- 23 Teşrinisani 1930 "Söylüyor yazıyorlar"
- 24 Teşrinisani 1930 "Bir mesele"
- 25 Teşrinisani 1930 "Hükûmet gazeteleri"
- 26 Teşrinisani 1930 "Vaziyetin karışıklığı"
- 25 Teşrinisani 1930 "İstiklâl Mahkemesi"
- 26 Teşrinisani 1930 "Nereye gidiyoruz?"
- 27 Teşrinisani 1930 "Üç kukla"
- 28 Teşrinisani 1930 "Yeni intihap"
- 2 Kânunuevvel 1930 "İş kanunu"
- 3 Kânunuevvel 1930 "Politika hırsları"
- 8 Kânunuevvel 1930 "Söyleneni dinleyiniz!"
- 9 Kânunuevvel 1930 "Vurunuz, fakat ..."
- 11 Kânunuevvel 1930 "Kanun ve hayat ..."
- 12 Kânunuevvel 1930 "Avrupanın itimadı.."
- 13 Kânunuevvel 1930 "Türkün ruhundaki ..."
- 14 Kânunuevvel 1930 "Romanın iptidai ..."
- 18 Kânunuevvel 1930 "Buhran derindir..."
- 20 Kânunuevvel 1930 "...mes'uliyetler"
- 21 Kânunuevvel 1930 "...hakikatler"
- 22 Kânunuevvel 1930 "...mes'uliyetler"
- 23 Kânunuevvel 1930 "Dünya siyasetinin..."
- 24 Kânunuevvel 1930 "Açık istida"
- 25 Kânunuevvel 1930 "Mizer fizyolojik..."
- 27 Kânunuevvel 1930 "Fali Rıfkı Beye"

- 28 Kânunuevvel 1930 "...Bizi dinleyin"
29 Kânunuevvel 1930 "...hainleri...?"
30 Kânunuevvel 1930 "Vatan... Cumhuriyet"
31 Kânunuevvel 1930 "Derinleri görelim"
1 Kânunusani 1931 "Halaskâr bir kanun"
2 Kânunusani 1931 "Pek endişede değiliz!
5 Kânunusani 1931 "Şuurlu bir hükûmetçilik"
6 Kânunusani 1931 "Türk camiası"
8 Kânunusani 1931 "Falih Rıfkı Beye:"
9 Kânunusani 1931 "Gazi boş dönmedi"
10 Kânunusani 1931 "Hakikat ve adalet"
11 Kânunusani 1931 "Çok korkuyoruz"
12 Kânunusani 1931 "Tarih yolundan"
15 Kânunusani 1931 "Hayret etmeyiniz"
17 Kânunusani 1931 "Hakka muhabbet!"
21 Kânunusani 1931 "Artık mûrailiği ..."
22 Kânunusani 1931 "Medeniyet"
27 Kânunusani 1931 "Menemen kararı..."
31 Kânunusani 1931 "Dertlerimizin çaresi"
3 Şubat 1931 "Vergiler mes'elesi"
4 Şubat 1931 "Gene vergiler mes'elesi"
5 Şubat 1931 "Haklı, yerinde şikayetler"
6 Şubat 1931 "Belediye ...muvaffak değil"
7 Şubat 1931 "Fakir çocuklar... ,"
11 Şubat 1931 "İhtikâra meydan vermemeli"
22 Şubat 1931 "Sönen kandil"
25 Şubat 1931 "Bu mudur ,belediyecilik"
1 Mart 1931 "Yunan ihtilâli"
24 Nisan 1931 "Tarihî bir imtihan"
25 Nisan 1931 "Hürriyet kurtaran yok mu?"
26 Nisan 1931 "Halk Fırkası Ricat..."
27 Nisan 1931 "Muhalefeti ...boğmak"
2 Mayıs 1931 "Millete Ahtinizi unutmayınız!"
3 Mayıs 1931 "Yeni Meclisin mes'uliyeti"
4 Mayıs 1931 "Meclisten beklediklerimiz"
5 Mayıs 1931 "Eski tas Eski hamam!"
6 Mayıs 1931 "İsmet Paşa kabinesi"
7 Mayıs 1931 "Bu Kabine Gayrıtâbidir"
8 Mayıs 1931 "Yeni Usul Tehdit!"
9 Mayıs 1931 "155 Gün sonra"
11 Mayıs 1931 "Bütçede Tasarruf Meselesi"
12 Mayıs 1931 "Riyaset Beyannamesi"
13 Mayıs 1931 "Zavallı Türk Matbuatı"
14 Mayıs 1931 "Dahilî Sulh Meselesi"
15 Mayıs 1931 "Halk Fırkasının Ricatı"
16 Mayıs 1931 "Memlekette Adalet"
17 Mayıs 1931 "Üç Esasî Hürriyet"
18 Mayıs 1931 "Rüşvet Meselesi İddiası"
19 Mayıs 1931 "Muhalefetin Samimiyeti"
20 Mayıs 1931 "Bir Senenin Plânçosu"
21 Mayıs 1931 "Millî Evrakın Satılması"
22 Mayıs 1931 "Buhran Etrafında Teviller"
23 Mayıs 1931 "Türkiyede İhtihap Hürriyeti"
24 Mayıs 1931 "Memurların Tasfiyesi"
25 Mayıs 1931 "Umumî Af için Müracaatlar"
26 Mayıs 1931 "izah edilmesini bekliyoruz"
27 Mayıs 1931 "Ruhları menfi yapan...!"
28 Mayıs 1931 "Bir fırka yapılacaktır!"
29 Mayıs 1931 "Fırka ihtiyacı kat'îdir"
30 Mayıs 1931 "Yeni fırka meselesi"
31 Mayıs 1931 "Fırka imkânı niçin olmasın?"
1 Haziran 1931 "Hak ve vazife meselesi"
2 Haziran 1931 "Mebus Beyler!..."
3 Haziran 1931 "İnhisar yok mu"
4 Haziran 1931 "Açıktaki kalan memurlar"
5 Haziran 1931 "...feragat beklenirdi!"
6 Haziran 1931 "Çiftçi ve işçi!"
7 Haziran 1931 "Samimî ahreketleri!"
8 Haziran 1931 "Cümhuriyet gazetesine"
9 Haziran 1931 "Ne istiyorlar?"
10 Haziran 1931 "Memur meselesi"
11 Haziran 1931 "Fırka meselesi"
12 Haziran 1931 "Tezvir başladı!"
13 Haziran 1931 "Vur Abalıya"
14 Haziran 1931 "Yeni Fırka"
15 Haziran 1931 "Manasız sözler..."
16 Haziran 1931 "Faaliyet başladı"
17 Haziran 1931 "Vekil otomobiller"
18 Haziran 1931 "Bekliyoruz!"
19 Haziran 1931 "Ders veriyorlar!"
20 Haziran 1931 "İş kanunu"
21 Haziran 1931 "Sayıklıyan adam!"
22 Haziran 1931 "Menfur adama cevap"
23 Haziran 1931 "Menfur Halâ Uyuyor"
24 Haziran 1931 "Menfur ric'at ediyor"
25 Haziran 1931 "Menfur..."
26 Haziran 1931 "...cür'etine bakınız!"
27 Haziran 1931 "Muvafık gazeteler"
28 Haziran 1931 "...sahtekârlığını itiraf etti"
29 Haziran 1931 "Rejimin kanını emenler"
30 Haziran 1931 "Akşama cevap"
1 Temmuz 1931 "...ciyaklıyan çocuk"
2 Temmuz 1931 "Fırka içtimaı"
3 Temmuz 1931 "...müsaade edilmedi"

4 Temmuz 1931 "Yarınki istizah"
5 Temmuz 1931 "Bizlerde bekliyoruz"
6 Temmuz 1931 "...Arif Oruç söylüyor!"
7 Temmuz 1931"Eyvah!...Mahvolduk"
8 Temmuz 1931 "Yeni Matbuat Kanunu"
9 Temmuz 1931 "Meb'us gazeteciler"
10 Temmuz 1931 "Sansör koyulsun"
11 Temmuz 1931 "Bunlar ne istiyorlar"
12 Temmuz 1931 "Bir makale münasebetile"
13 Temmuz 1931 "Eskişehir hemşerisi!"
14 Temmuz 1931 "Meslek bahsi"
15 Temmuz 1931 "Millet kim Sen kim?"
16 Temmuz 1931 "Matbuat projesi"
17 Temmuz 1931 "Malî Mürakabe"
18 Temmuz 1931 "Matbuat Projesi"
19 Temmuz 1931 "İki madde"
20 Temmuz 1931 "Gazete kapamak"
21 Temmuz 1931 "Mecliste bir münakaşa"
22 Temmuz 1931 "İstihsal ölüyor"
23 Temmuz 1931 "Buğday meselesi"

24 Temmuz 1931 "Buğday meselesi..."
25 Temmuz 1931 "Bak Yunus Nadi...!"
26 Temmuz 1931 "Hak yolu"
27 Temmuz 1931 "Veto hakkı"
28 Temmuz 1931 "Ahmağın vesikası!?"
29 Temmuz 1931 "Tilki kapanda"
30 Temmuz 1931 "Hareketsiz Ülke"
31 Temmuz 1931 "Hayatî Mesele"
1 Ağustos 1931 "Mahkeme mi?Hangi Yüzle!"
2 Ağustos 1931 "Buğday Alınacak"
3 Ağustos 1931 " Müstehcen Neşriyat"
4 Ağustos 1931 "İki Çocuk"
5 Ağustos 1931 "Yunusa teklif ediyoruz!"
6 Ağustos 1931 "Dünyanın Dostları ve Yeni"
7 Ağustos 1931 " Matbuat Kanunu"
8 Ağustos 1931 "Harikzedelere Yardım!"
9 Ağustos 1931 "Başvekilin Yetimlerimize "
10 Ağustos 1931 "Buğday Meselesi"
11 Ağustos 1931 "Allaha ısmarladık"
12 Ağustos 1931 "Boş Söz mü ..."

EK 2 : 1946,47,48 Yıllarında Yarın Gazetesi'nde Yayımlanan Arif Oruç'un Yazıları Dökümü

13 Aralık 1946 " İstemezük ya"	5 Temmuz 1947 " Son durum "
14 Aralık 1946 " Zeki R. Sporel meselesi"	6 Temmuz 1947 " Anlaşmazlık nedir?"
15 Aralık 1946 " Varlık vergisi etrafındaki rivayetler..."	7 Temmuz 1947 " Yine kabine meselesi"
16 Aralık 1946 " Halkın ızdırabı ve Valinin müjdesi"	9 Temmuz 1947 " Celâl Byarın demeci"
4 Haziran 1947 "Faşizm nedir ve Neydi"	10 Temmuz 1947 "Buhran nereye gidiyor?"
5 Haziran 1947 " iki buçuk milyon meselesi"	11 Temmuz 1947 " Hâlâ o Terane!"
6 Haziran 1947 " Demokratların hazırlıkları"	12 Temmuz 1947 " Türkiye'de şahsî teşebbüs"
7 Haziran 1947 " Millet'in Dörtüüz Bin Lirası"	14 Temmuz 1947 " Elim bir haber"
8 Haziran "Gizli maksat ne demek?"	15 Temmuz 1947 " Yine mi yem borusu?"
9 Haziran "Halk Partisinin taktiği"	16 Temmuz 1947 Başmakale yok
10 Haziran 1947 " Demokrat Parti ve Radyo"	17 Temmuz 1947 " Partili demokrasi..."
11 Haziran 1947 " Bir darbe daha"	18 Temmuz 1947 " Yeni durum ne olacak"
12 Haziran 1947 " Şahıs masuniyeti"	19 Temmuz 1947 " Halk partisinin kararı"
13 Haziran 1947 " Siyasî uçurtma"	20 Temmuz 1947 " Mutedil Demokrat Partisi"
14 Haziran 1947 " Efendilerimize saygı"	21 Temmuz 1947 " Devlet reisleri meselesi"
15 Haziran 1947 " Kiracılar Kanunu"	22 Temmuz 1947 " İkinci Meclis Meselesi"
16 Haziran 1947 " Millî Klakınma Partisi"	26 Temmuz 1947 " Yeni bütçe"
17 Haziran 1947 " İnönü- Byar Mülâkatı"	27 Temmuz 1947 "... yapılan mübayaalar"
18 Haziran 1947 " Son rivayetler etrafında"	28 Temmuz 1947 " Kabineye itimat"
19 Haziran 1947 " Kamyon meselesi"	29 Temmuz 1947 " Hayatı ucuzlatma"
20 Haziran 1947 " Meclisin tatilinden sonra"	30 Temmuz 1947 " 30 Ağustos"
21 Haziran 1947 " Kabine buhranı şayiaları"	1 Eylül 1947 " Demokratların toplantısı"
22 Haziran 1947 " Celâl Byarın seyahatı"	2 Eylül 1947 " Ziraat aletleri"
23 Haziran 1947 " Otomobil fasılları"	3 Eylül 1947 " Demokrasi ve parti"
24 Haziran 1947 " Maskeler aşağı!"	31 Ocak 1948 "İnönünün hakim olma istekleri..."
25 Haziran 1947 " Takibat bekleniyor"	7 Şubat 1948 " Millet ... istediği idareye kavuşacaktır."
26 Haziran 1947 "Hayırlı gidiş"	14 Şubat 1948" İstibdattan kurtulmaya çalışan millet..."
27 Haziran 1947 " Bayarın Sivas Seyahatı"	23 Şubat 1948 " İktidar değişmedikçe!"
28 Haziran 1947 " Adalet cihazı harekete geçti"	2 Mart 1948 " Cumhurreisinin salâhiyeti yoktur!"
29 Haziran 1947 " Celâl Byarın nutku"	13 Mart 1948 " İnönüyü tenkit ve muahaze ediyorum"
30 Haziran 1947 " Kabine çekilirse ne olacak"	24 Nisan 1948 " Hangi seçim teminatı!"
2 Temmuz 1947 " Devlet Reisinin tarafsızlığı"	1 Mayıs 1948 " Yarbbi sen acı"
3 Temmuz 1947 " Ümit dolu teşekkül"	18 Ağustos 1948 Tahakküm Kanunu kalkmalı"
4 Temmuz 1947 " Toprak ofisi davası"	25 Ağustos 1948 " Mareşal, Mareşal kalmalı!"

KAYNAKÇA

- AĞAOĞLU, Samet, **Babamın Arkadaşları**, İstanbul, 1998.
- AHMAD, Feroz, **İttihatçılıktan Kemalizme**, İstanbul, 1985.
- AKGÜN, Sedenay, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş",
www.geocities.com/beguna
- COŞAR, Ömer Sami, **Millî Mücadele Basını**, İstanbul, 1967.
- ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman, **Türkiye'de Sosyalizm Hareketleri ve İştirakçi Hilmi**, İstanbul, 1964.
- ÇAVDAR, Tevfik, **türkiye'nin demokrasi tarihi**, C.I-II, Ankara, 1999.
- DÂVER, Bülent, **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara 1972.
- DEMİREL, Ahmet, **Ali Şükrü Beyin Tan Gazetesi**, İstanbul, 1996.
- GÜZ, Nurettin; **Türkiye'de Basın İktidar İlişkileri**, Ankara, 1991.
- İĞDEMİR, Uluğ, **Yılların İçinden**, Ankara, 1976.
- İNAN, AFET, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Ankara, 1973.
- İNAN, Arı, **Düşünceleriyle Atatürk**, Ankara, 1983.
- INUĞUR, M. Nuri, **Basın ve Yayın Tarihi**, İstanbul, 1978.
- ISKİT, Server, **Türkiye'de Matbuat Rejimleri**, İstanbul, 1939.
- JANOVİTZ, Morris, "The Study of Mass Communicitian",
İnternational Encyclopedia Social Scienes/3, 1968.

KABACALI, Alpay, **Türk Basınında Demokrasi**, Ankara, 1994.

KANDEMİR, Feridun, **Siyasî Dargınlıklar**, Cilt II., İstanbul, 1955.

KANDEMİR, Feridun, **Atatürk'ün Kurduğu TKP ve sonrası**, İstanbul, 1965.

KAPANI, Münci, **Politika Bilimine Giriş**, Ankara, 1975.

KOLOĞLU, Orhan, **Türk Basını**, Ankara, 1993.

KORKMAZ, Alemdar, **İletişim ve Tarih**, Ankara, 2001.

KÜRKÇÜOĞLU, Feza, "Mukaddes Bir İzdirap Şarkısı",
www.medyakronik.com

LEWIS, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Ankara, 1991.

N. C. AKKERMAN, **Demokrasi ve Türkiye'de Siyasî Partiler Hakkında Kısa Notlar**, Ankara, 1950.

NİLGÜN, Gürkan, **Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)**, İstanbul, 1998.

Nutuk, C. I, Ankara, 1980.

OKÇU, Murat, "Halk Fırkası'nda Dönüm Noktası: III. Büyük Kongre'nin Türk Basınına Bazı Yansımaları", www.iibf.sdu.edu.tr

OVAT, Fuat, **Çevre Sorunları ve İletişim**, Yayımlanmamış Master Tezi, Ankara, 1993.

ÖNDER, Mehmet, **Atatürk'ün Yurt Gezileri**, Ankara, 1998.

ÖZKÖK, Ertuğrul, "Sanat İletişim ve İktidar", **Tan**, 1982.

SANDER, Oral, **Siyasî Tarih**, İstanbul, 2002.

SERTEL, Zekeriye, **Hatırladıklarım**, İstanbul, 1968.

SEZER, Birkân Uysal, "Bir Halkla İlişkiler Kuramı Olabilir mi?" **Halkla İlişkiler Sempozyumu-87**, A.Ü. BYYO-TODAE, 1988.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın**, Ankara, 1969.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Ankara, 1962.

ŞENER, Cemal, **Çerkes Ethem Olayı**, İstanbul 2001.

ŞENYAPILI, Önder, **Toplum ve İletişim**, Ankara, 1981.

TOKGÖZ, Oya , **Temel Gazetecilik**, Ankara, 1981.

TOPUZ, Hıfzı, **100 Soruda Türk Basın Tarihi**, 1973, İstanbul.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler**, İstanbul, 2002.

TUNÇAY, Mete, "Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1950)", **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, C.I, İstanbul, 1942.

TUNÇAY, Mete, **Arif Oruç'un Yarın'ı (1933)**, İstanbul 1991.

TUNÇAY, Mete, **Türkiye'de Sol Akımlar**, Ankara 1967.

TUNÇAY, Mete; Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931), İstanbul, 1999.

USLUATA, Ayseli, İletişim, İstanbul, 1998.

ÜNSAL, Artun, Siyaset Bilimine Giriş, (Ders Notları 1980-1981), Teksir, Ankara.

VARLIK, M. Bülent, Türkiye Basın Yayın Tarihi Kaynakçası, Ankara, 1981.

www.ata.boun.edu.tr.

www.kimkimdir.gen.tr

www.members.tripod.com/firatd.

YALÇIN, E.Semih, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kaynaklar, Ankara 2004.

YALÇIN, E. Semih, "Millî Devlet Olmanın Bedeli Ödendikten Sonra Cumhuriyet Kurulmuştur", Türk Yurdu, C.23, S.194, Ankara 2003.

YALMAN, A.Emin, Gördüklerim, Geçirdiklerim, C.1-4, İstanbul, 1971,

YENİŞEHİRLİOĞLU, Şahin, "İletişim Ya Da Yaşamı Yansıtma", İletişim, AITIA/ Gazetecilik ve H.İ.Y.O., 1981/2.

Sürelî Yayınlar

Akşam

Cumhuriyet

İnkılâp

Milliyet

Son Posta

Yarın Gazetesi 1929, 1930, 1931 nüshaları.

Yarın Gazetesi 1946,1947, 1948 nüshaları.

